Κύργος Νικόλαος

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΒΛΑΧΟΙ

ΚΑΙ

ΟΙ ΒΛΑΧΟΦΩΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΒΛΑΧΟΙ

1. Γενικά-Ονοματολογία 4

2. Εισαγωγή-...17

3. Οι Αρβανιτόβλαχοι στην Ήπειρο και την Αλβανία μετά το 1821...44

4. Οι Αρβανιτοβλάχοι στην Μακεδονία-Θεσσαλία.......................48

ΟΙ ΒΛΑΧΟΦΩΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

5. Γενικά-Κατηγορίες Βλαχοφώνων Αλβανίας..........................55

6. Γλώσσα και καταγωγή Βλαχοφώνων Αλβανίας.......................58

7. Ρουμανική Προπαγάνδα στους Βλάχους της Αλβανίας...............64

8. Το θέμα της γλώσσας των Βλάχων της Αλβανίας.....................68

9. Προτάσεις-Συμπεράσματα..71

ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ

10. Κριτήρια Προσδιορισμού των Ευρωπαϊκών Μειονοτήτων.........75

11. Εμπόδια για Αξιόπιστες Καταμετρήσεις των Μειονοτήτων.........78

12. Έλλειψη Ειδικής Κοινοτικής Νομοθεσίας των Μειονοτήτων........84

13. Συμπεράσματα...87

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ-ΓΛΩΣΣΙΚΗ-ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

14. Σημερινή Εθνολογική–Γλωσσική-Θρησκευτική Σύνθεση..........90

15. Επίλογος..121

16. Χάρτες...127

17. Βιβλιογραφία..128

«Μπορεί τα έθνη να έδωσαν σχήμα και μορφή στις κυβερνήσεις τους, αλλά και εκείνες τα πλήρωσαν με το ίδιο νόμισμα»

Joseph Conrad,Under Western Eyes (1911)

«Είμαι εναντίον του αδελφού μου και μαζί με τον αδελφό μου είμαστε εναντίον του ξαδέλφου μας, εγώ, ο αδελφός και ο ξάδελφός μου είμαστε εναντίον του γείτονα και όλοι μαζί είμαστε εναντίον του ξένου».

Παροιμία των Βεδουίνων

1. Γενικά-Ονοματολογία

Πολλά έχουν γραφτεί γύρω από την ονοματολογία των Βλάχων και είναι αναγκαίο να γίνει μία προσπάθεια παρουσίασης των διάφορων ονομάτων με τα οποία είναι γνωστοί οι Βλάχοι.

Θα πρέπει να εξετάσουμε τόσο τους αυτοπροσδιοριστικούς όρους και τους ενδοφυλετικούς όρους διάκρισης που χρησιμοποιούν οι ίδιοι οι Βλάχοι, όσο και τους όρους που χρησιμοποιούν για να τους προσδιορίσουν οι αλλόγλωσσοι και γειτονικοί προς αυτούς πληθυσμοί. Όπως επίσης και τους νεολογικούς όρους που δημιούργησαν οι διάφοροι κατά καιρούς επιστήμονες και ερευνητές που ασχολήθηκαν με Βλάχους, αλλά και όρους που είναι απόρροια πολιτικών καταστάσεων.

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός πως η συντριπτική πλειοψηφία των Βλάχων, τόσο στο μητροπολιτικό τους χώρο (Ελλάδα), όσο και στη διασπορά (γύρω Βαλκανικές Χώρες), όταν αυτοπροσδιορίζονται, στην ίδια τους τη γλώσσα, κάνουν χρήση του όρου “Αρμούν-Αρμούνι”, ο οποίος συναντιέται σε διάφορες φωνολογικές παραλλαγές και νεολογικούς τύπους.

Μία τέτοια φωνολογική παραλλαγή είναι ο όρος “Ρμέν-Ρμένι”, με χαρακτηριστική εκφορά του αρχικού “ρο”. Αυτή η παραλλαγή χρησιμοποιείται από τον κλάδο των Βλάχων που είναι γνωστοί και ως Αρβανιτόβλαχοι, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Αλβανία.

Όπως και να έχει, ο όρος "Αρμούν-Αρμούνι" δεν έχει διαφορετικές καταβολές από τον όρο "Ρωμιός-Ρωμιοί" που χρησιμοποιούσαν οι ελληνόφωνοι πληθυσμοί μέχρι την νεότερη επικράτηση του όρου "Έλληνας-Έλληνες". Ο όρος "Αρμούν" είναι παραφθορά του λατινικού όρου "Romanus", όπως ο όρος "Ρωμιός" είναι παραφθορά του ελληνικού όρου "Ρωμαίος". Ωστόσο, οι δύο αυτοί όροι είναι ταυτόσημοι καθώς και οι δύο προσδιορίζουν, ο ένας στα λατινικά και ο άλλος στα ελληνικά, τον "πολίτη" και αργότερα τον "πολιτισμικό κληρονόμο" της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, της μετέπειτα Ρωμανίας, της κρατικής και πολιτισμικής οντότητας που είναι περισσότερο γνωστή σε μας με το νεολογικό όρο Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Θα πρέπει επίσης να γνωρίζουμε πως οι όροι "Ρουμανία" και "Ρουμάνοι" είναι, μάλλον, δύο όροι νεολογικοί που υιοθετήθηκαν από τους Ρουμάνους μόλις στις αρχές του 19ου αιώνα.

Ο όρος "Βλάχος-Βλάχοι" έχει γερμανική γλωσσολογική καταβολή και αρχικά χρησιμοποιούταν για τον προσδιορισμό των Ρωμαίων ή των λατινόφωνων πληθυσμών ή ακόμη πιο αόριστα των κατοίκων των ρωμαϊκών εδαφών. Ο όρος αυτός πέρασε στους Σλάβους και από αυτούς στους Βυζαντινούς και αργότερα στους Οθωμανούς. Εδώ θα πρέπει να διευκρινιστεί πως από τους βυζαντινούς ακόμη χρόνους και μέχρι σήμερα ο όρος "βλάχος-βλάχοι", με το βήτα μικρό, δηλώνει εκείνους τους πληθυσμούς, όχι απαραίτητα βλαχόφωνους, που ασχολούνται με τη κτηνοτροφία και κυρίως τις νομαδικές και ημινομαδικές της μορφές. Κατ` επέκταση, ο όρος αυτός έφτασε στο σημείο να δηλώνει στα νεοελληνικά και πολλές φορές και στα βλάχικα το νομαδοκτηνοτρόφο, τον άξεστο, τον αγροίκο, τον απολίτιστο, το χωριάτη. Ωστόσο, είναι εμφανές πως υπάρχει μία σαφής διάκριση ανάμεσα στον σημερινό όρο "Βλάχος", με το βήτα κεφαλαίο, και τον όρο "βλάχος", με το βήτα μικρό.

Ο όρος "Κουτσόβλαχος-Κουτσόβλαχοι", όποια και αν είναι ετυμολογική του ανάλυση, είτε από τα τουρκικά, είτε από τα νεοελληνικά, και παρά τη χρήση του για πολύ περισσότερο από έναν αιώνα, είναι ένας αποτυχημένος σύνθετος και μάλλον νεολογικός όρος, ο οποίος επιπλέον μοιάζει να είναι προσβλητικός για τους Βλάχους. Χαρακτηριστική παραμένει η επισήμανση του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Σπυρίδωνα Βλάχου προς

Όπως και το έργο, ο Άρης "[illegible]" [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] Ο όρος "Άρχων" [illegible] "[illegible]", όπως ο όρος "[illegible]" [illegible] [illegible]

Ο θεός "[illegible]" [illegible] Ο θεός [illegible] [illegible]

Ο θεός "[illegible]" [illegible] [illegible]

ακαδημαϊκό δάσκαλο Αλέξανδρο Σβώλο πως: "όποιος αναφέρεται σε Κουτσόβλαχους είναι ο ίδιος κουτσοσυγγραφέας".

Αν και ο όρος "Ελληνόβλαχος-Ελληνόβλαχοι", όπως και ο ταυτόσημος όρος "Γραικόβλαχος-Γραικόβλαχοι", έχει χρησιμοποιηθεί από τα τέλη του 18ου και τις αρχές του 19ου αιώνα, δηλαδή πριν την έκρηξη των βαλκανικών εθνικισμών και των επακόλουθων προπαγανδών, είναι εμφανές πως πέρα από το δικαιολογημένο πολιτισμικό προσδιορισμό εμπεριέχει και μία πολιτική διάκριση και διάσταση. Ο όρος αυτός φαίνεται πως είχε λόγο ύπαρξης και χρήσης για όσο καιρό χρησιμοποιούνταν σε αντιδιαστολή με τον όρο "Σλαβόβλαχος-Σλαβόβλαχοι", ο οποίος με τη σειρά του χρησιμοποιούταν για τον πολιτισμικό προσδιορισμό των Ρουμάνων. Σήμερα πια, η προσδιοριστική χρήση του όρου "Έλληνας", ως πρώτο συνθετικό, φαντάζει ως πλεονασμός, όπως και στην περίπτωση των όρων "Ελληνοπόντιος" και "Ελληνοκαραμανλής".

Επιπλέον, η χρήση του όρου αυτού θα άφηνε περιθώρια για τη αποδοχή και θα δικαιολογούσε τη χρήση τεχνιτών όρων, όπως: "Αλβανόβλαχοι", "Βουλγαρόβλαχοι", "Ρουμανόβλαχοι", "Σερβόβλαχοι" και "Μακεδονόβλαχοι".

Με την ίδια λογική, θα έπρεπε, ίσως, να μη χρησιμοποιούμε τον όρο "Αρβανιτόβλαχος-Αρβανιτόβλαχοι", αν και η αδυναμία αντικατάστασης αυτού του όρου από κάποιον άλλον και η πιθανότατα μακραίωνη χρήση του μας υποχρεώνουν να τον αποδεχτούμε. Ο σύνθετος αυτός όρος δηλώνει εκείνους τους Βλάχους των οποίων οι πρόγονοι είχαν βρεθεί να κατοικούν ανάμεσα σε "Αρβανίτες"-αλβανόφωνους πληθυσμούς. Αυτή η συμβίωση είχε σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη πολιτισμικών αλληλεπιδράσεων, όπως η γνώση και η χρήση από το ένα μεγάλο μέρος των "Αρβανιτόβλαχων" τόσο της δική τους διαλεκτικής μορφής των βλάχικων, όσο και των αλβανικών.

Ωστόσο, οι "Αρβανιτόβλαχοι" δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένας κλάδος των Βλάχων, διασκορπισμένων σε διάφορα μέρη της Στερεάς Ελλάδας-Ρούμελης, της Ηπείρου, της Θεσσαλίας, της Μακεδονίας, της Αλβανίας, της ΠΓΔΜ και μέχρι τη Ρουμανία και την Αμερική, όπου βρέθηκαν ως

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

μετανάστες. Θα πρέπει επίσης να διευκρινιστεί πως οι Βλάχοι που βρέθηκαν να ζουν στην Αλβανία δεν είναι στο σύνολό τους "Αρβανιτόβλαχοι".

Επιπλέον, ένα πολύ μεγάλο μέρος των "Αρβανιτόβλαχων" είναι γνωστοί και με τον όρο "Φαρσαριώτης-Φαρσιαριώτες" ή "Φρασαριώτης-Φρασιαριώτες". Ο όρος αυτός έχει τοπωνυμική προέλευση καθώς σύμφωνα με ισχυρές παραδόσεις και ενδείξεις ένα σημαντικό μέρος των "Αρβανιτόβλαχων" ξεκίνησε τη διασπορά του στη Νότια Βαλκανική προερχόμενο από το χωριό Φράσιαρη της Πρεμετής ή από τη γύρω περιοχή του Νταγκλί στη Βόρεια Ήπειρο-Νότια Αλβανία. Ωστόσο, ο όρος αυτός δεν γίνεται αποδεκτός από το σύνολο των "Αρβανιτόβλαχων, καθώς διάφορες ομάδες υιοθετούν άλλους όρους και πάλι τοπωνυμικής προέλευσης, όπως οι όροι: "Κεστρινιώτες" (από την περιοχή της Κεστρίνης κατά μήκος του ποταμού Καλαμά-Θύαμη), "Ζαρκανιώτες" (από το χωριό Ζάρκανη), "Κουρτισιάνοι" (από το χωριό Κουρτέσι), "Γκουμπλιάροι (από το χωριό Κομπλιάρα), "Πλεασιώτες" (από το χωριό Πλεάσα), "Πολονάκοι" (στο Κρούσοβο), "Κολωνιάτες" (από την περιοχή Κολώνιας), "Μουζακιαραίοι" (από την περιοχή Μουζακιάς), "Τσαμουρένοι" (από την περιοχή Τσαμουριάς - Θεσπρωτίας) και "Μιτσιντόνοι" (από το χωριό Κεφαλόβρυσο - Μετζιτιέ Πωγωνίου). Σε κάποιους δε από τους Αρβανιτόβλαχους δίνεται το όνομα "Ντότανοι" με σκωπτική διάθεση, λόγω της συχνής χρήσης της λέξης "ντότ", που σημαίνει "δεν, δίχως, όχι". Επιπλέον, πολλοί από τους "Αρβανιτόβλαχους" και κυρίως στην Ήπειρο και τη Στερεά Ελλάδα είναι γνωστοί με τον όρο "Καραγκούνης - Καραγκούνοι ή Καραγκούνηδες". Ο σύνθετος και μάλλον περιγραφικός αυτός όρος θα μπορούσε να παραφραστεί ως "Μαυροσυγκούνηδες" ή "Μαυροφορεμένοι", καθώς σύμφωνα με παραδόσεις και παλιές καταγραφές οι πρόγονοι των "Αρβανιτόβλαχων" συνήθιζαν να φορούν μαύρα - σκούρα παραδοσιακά ρούχα σε αντιδιαστολή με τους γειτονικούς προς αυτούς πληθυσμούς. Αν και νεότερες απόψεις αποδίδουν στα τουρκικά την ετυμολογία αυτού του λόγου, ο οποίος πολύ πιθανά σημαίνει "κακομοίρηδες" ή "κακορίζικοι", ίσως λόγω της εικόνας τους στα μάτια των κυρίαρχων Τούρκων.

Εδώ θα πρέπει να επισημανθούν δύο ακόμη θέματα:

α). Οι "Αρβανιτόβλαχοι" που προσδιορίζονται ως "Καραγκούνηδες" δεν ταυτίζονται με τους ελληνόφωνους αγροτικούς πληθυσμούς της δυτικής πεδινής Θεσσαλίας που επίσης είναι γνωστοί με αυτό τον όρο.

β). Η εξαφανισμένη, εδώ και έναν αιώνα, ομάδα των "Μαυρόβλαχων", γνωστή και ως "Μορλάκοι", που έζησαν κατά μήκος των ακτών της Δαλματίας και στην άμεση ενδοχώρα, αποτελούσε μία λατινογεννή γλωσσική οντότητα ανεξάρτητη των "Βλάχων-Αρμούνων".

Όροι όπως "Μπουρτζόβλαχος", "Καράβλαχος", "Αγριόβλαχος" "Γκόγκας", "Λατσιβάτσης και "Τσιομπάνος" έχουν σκωπτική και μάλλον προσβλητική χροιά και η χρήση τους σίγουρα αντενδείκνυται. Ο όρος "Τσίντσαρος-Τσίντσαροι" με τον οποίο ήταν και είναι γνωστοί οι Βλάχοι που βρέθηκαν ως μετανάστες από τα τέλη του 18ου αιώνα στις περιοχές της Σερβίας, της Βοϊβοντίνας, της Βοσνίας, της Κροατίας και της Ουγγαρίας, έχει επίσης σκωπτικό περιεχόμενο, αν και στην πορεία ο όρος αυτός απέκτησε μία ταξική και μάλλον τιμητική διάσταση.

Βέβαια, υπάρχουν πολλοί άλλοι όροι που χρησιμοποιούνται ανάμεσα στους Βλάχους με σκοπό τον προσδιορισμό των διάφορων ομάδων που συγκροτούν το πολυσύνθετο μωσαϊκό των Βλάχων. Τέτοιοι είναι οι όροι όπως: "Γραμμουστιάνοι" γνωστοί και ως "Τσίποι-Τσίπιανοι-Τσίπηδες" (από το χωριό Γράμμουστα ή και την περιοχή του Γράμμου), "Μοσχοπολιάνοι" ή "Σκουμπουλιάνοι" (από τη Μοσχόπολη και την περιοχή της), "Μπιτουλιάνοι" (από το Μοναστήρι ή την περιοχή της Πελαγονίας), "Ζαγοριάνοι" (από την περιοχή του Ζαγορίου), "Μότσιανοι" (από την περιοχή του Ασπροποτάμου ή της Νότιας Πίνδου γενικότερα) "Βεργιάνοι" (από την περιοχή της Βέροιας), "Σεαριάνοι" (από την περιοχή των Σερρών), "Μπασιώτες" (από το χωριό Βωβούσα) και ένα σωρό άλλοι όροι τοπωνυμικής κυρίως προέλευσης.

Μία ιδιαίτερη ομάδα είναι αυτή των "Μογλενιτών Βλάχων" ή "Βλαχομογλενιτών", οι οποίοι κατοικούν σε έξι χωριά ανάμεσα στους Νομούς Πέλλας και Κιλκίς και ένα ακόμη που βρίσκεται πίσω από τα σύνορα στο έδαφος της π.Γ.Δ.Μ.. Επισημαίνεται πως ο όρος "Μογλενίτες Βλάχοι" ή "Βλαχομογλενίτες" αν και τοπωνυμικής προέλευσης είναι σίγουρα νεολογικός

και ουσιαστικά άγνωστος, τόσο στους ίδιους, όσο και στους γειτονικούς βλαχόφωνους και αλλόγλωσσους πληθυσμούς. Επιπλέον, οι "Βλαχομογλενίτες", σε αντιδιαστολή με τους υπόλοιπους βλαχόφωνους πληθυσμούς, είναι οι μόνοι Βλάχοι που χρησιμοποιούν αυτοπροσδιοριστικά τους όρους "Βλάου-Βλάσι", δηλαδή "Βλάχος-Βλάχοι", στη δική τους βλάχικη γλώσσα.

Έντεχνος, νεολογικός και σίγουρα πολιτικός είναι ο ρουμανικός όρος "Μακεδορομάνοι" ή "Μακεδόνες". Επιπλέον, ο όρος αυτός είναι άδικος για τους Βλάχους καθώς ιδιαίτερα οι μητροπολιτικές τους εστίες εκτείνονται πολύ πέρα από γεωγραφικά όρια της Μακεδονίας, στη Θεσσαλία, την Ήπειρο και την Αλβανία. Τελικά, ο όρος "Βλάχος-Βλάχοι" μοιάζει να είναι ο επικρατέστερος και πιθανά ο ορθότερος για τον προσδιορισμό των Βλάχων. Και αυτό γιατί οι ίδιοι οι Βλάχοι προτιμούν να χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο όταν αυτοπροσδιορίζονται στα ελληνικά, ενώ παράλληλα ο όρος αυτός γίνεται κατανοητός και είναι σε χρήση και στις υπόλοιπες βαλκανικές γλώσσες, σε αντιδιαστολή με τους όρους "Αρμούν-Αρμούνι" που είναι άγνωστος πέρα από τους κύκλους των ειδικών και βέβαια τους ίδιους τους Βλάχους.

Όταν μάλιστα μετά την κατάρρευση του κράτους του Σαμουήλ το 1018, επεκτάθηκε και πάλι η βυζαντινή κυριαρχία στο μεγαλύτερο μέρος του κεντρικού βαλκανικού χώρου, άρχισε σταδιακά η ακόμη στενότερη επαφή, πολιτική και πολιτισμική, ανάμεσα στους Βυζαντινούς και τους λατινόφωνους Βλάχους.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες άρχισε και η βαθμιαία απομάκρυνσή τους από τη νομαδική κτηνοτροφία. Από το 12ο αιώνα, αλλά και από πιο νωρίς, τουλάχιστον στη Μακεδονία, αλλά και στη Θεσσαλία και την Ήπειρο, οι Βλάχοι παρουσιάζονται να έχουν πια την τάση για αλλαγή τρόπου ζωής και να επιστρέφουν στη γεωργία και τη μόνιμη εγκατάσταση. Τους παρατηρούμε να γίνονται πάροικοι, δηλαδή γεωργοί, αλλά και γαιοκτήμονες αργότερα στα κτήματα των μοναστηριών του Αγίου Όρους, όπως και σε κτήματα μοναστηριών του Πηλίου και των Μετεώρων και της μητρόπολης Ιωαννίνων. Φαίνεται πως από το Μεσαίωνα οι Βλάχοι είχαν σταθερή επιθυμία για μόνιμη εγκατάσταση ή, μάλλον, για επιστροφή στη μόνιμη κατοικία, κάθε φορά που

οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές προϋποθέσεις ευνοούσαν μία τέτοια εξέλιξη.

Όταν όμως μετά την τουρκική κατάκτηση, τον 16ο και 17ο αιώνα, το δυναμικό και η απόδοση της γεωργίας περιορίστηκε, καθώς οι πεδινές κυρίως εκτάσεις, μαζί με τα χωριά και τους κατοίκους τους πέρασαν στα χέρια των μουσουλμάνων τιμαριούχων, σπαχήδων και τσιφλικάδων, πολύ μεγάλες εκτάσεις έμειναν σταδιακά ακαλλιέργητες.

Έτσι, ένα μέρος των Βλάχων βρίσκει διέξοδο και ευκαιρία να αναπτύξει και πάλι, σχεδόν μονοπωλιακά, τη νομαδική και την ημινομαδική κτηνοτροφία. Ας μη ξεχνούμε πως οι Βλάχοι κατείχαν ήδη τα απαραίτητα ορεινά λιβάδια, ενώ η παράλληλη ανάπτυξη της βιοτεχνίας και του εμπορίου των μάλλινων ειδών έδωσε στην κτηνοτροφία ακόμη μεγαλύτερη ώθηση. Επιπλέον, δε θα πρέπει να παραγνωρίζουμε το γεγονός πως η οθωμανική εξουσία λειτούργησε ενισχυτικά για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας. Και αυτό γιατί θεωρούνταν όχι μόνο μια σημαντική πηγή φορολογικών εσόδων για τα ταμεία της αυτοκρατορίας και τα ταμεία των κατά τόπους εκπροσώπων της εξουσίας, αλλά και μία ιδιαίτερα αξιόλογη πηγή για τις επισιτιστικές ανάγκες των πληθυσμών της αυτοκρατορίας. Τα φορολογικά έσοδα του "προβατονόμιου" προσέδωσαν στην κτηνοτροφία αναγνώριση και ευκαιρίες ανάπτυξης.

Το 18ο με 19ο πια αιώνα, ένα μεγάλο και σημαντικό μέρος του βλάχικου στοιχείου ζούσε σε κοινότητες και εγκαταστάσεις όπου η κτηνοτροφία είχε πάψει να είναι η μόνη ή η κύρια παραγωγική και οικονομική τους δραστηριότητα. Ο 20ος αιώνας βρήκε τις κοινότητες των Βλάχων σε διάφορα στάδια οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και διάφορες φάσεις επαφής ή αποστασιοποίησης με τις μορφές της κτηνοτροφίας.

Από τη μία πλευρά υπήρχαν τα φαλκάρια των Αρβανιτόβλαχων, που παρέμεναν απόλυτα νομάδες κτηνοτρόφοι, οι οποίοι έμοιαζαν να έχουν χάσει κάθε επαφή με τη γεωργία και την έννοια της μόνιμης εγκατάστασης για πάρα πολλές γενιές, ίσως και για αιώνες.

Και από την άλλη πλευρά συναντούμε Βλάχους, όπως αυτούς του Νυμφαίου, οι οποίοι διαχώριζαν τους εαυτούς τους από τους ομόγλωσσους νομάδες κτηνοτρόφους και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό, ώστε σε αντιδιαστολή, να αποκαλούν τους εαυτούς τους Αρμούνους (Βλάχους στα βλάχικα) και τους νομαδοκτηνοτρόφους, ομόγλωσσους ή όχι, απλά "βλάχους", με το βήτα μικρό. Έτσι, ακόμη και στα βλάχικα, απέδιδαν στον όρο βλάχος μία έννοια ταυτόσημη με την πολιτισμική διάσταση του νομαδοκτηνοτρόφου και άσχετη με οποιαδήποτε εθνική, εθνοτική ή γλωσσική διασύνδεση.

Θα πρέπει επίσης να διευκρινιστεί πως στον ελληνικό και γενικότερα στο βαλκανικό χώρο οι διάφορες μορφές της νομαδικής κτηνοτροφίας δεν αποτελούσαν απόλυτο μονοπώλιο των βλαχόφωνων πληθυσμών. Από τα τέλη του 18ου αιώνα εκτός από τους Βλάχους συναντούμε νομαδοκτηνοτροφικούς πληθυσμούς διαφόρων γλωσσικών ομάδων. Ημινομάδες κτηνοτρόφοι υπήρχαν και ανάμεσα στους αλβανόφωνους πληθυσμούς, ιδιαίτερα σε περιοχές της Κεντρικής Αλβανίας, γνωστοί στους Βλάχους. Ημινομάδες ήταν αρχικά και πολλοί από τους σλαβόφωνους Μιγιάκους, στις πλαγιές της Μπίστρας, ανάμεσα στο Ντέμπαρ και το Γκόστιβαρ, στη σημερινή π.Γ.Δ.Μ. Αν και για τους Μιγιάκους έχουν εκφραστεί απόψεις που τους παρουσιάζουν ως ένα φυλετικό μίγμα σλαβόφωνων και βλαχόφωνων πληθυσμών.

Οι πραματευτάδες ήταν οι δημιουργοί της Μοσχόπολης, του πιο λαμπρού οικιστικού και πολιτισμικού φαινομένου των Βλάχων. Η πολιτεία της Μοσχόπολης που, γύρω στα 1750, φημολογείται πως είχε 40.000 περίπου κατοίκους, ήταν όχι μόνο ένα πνευματικό κέντρο, με την περίφημη Ακαδημία και το τυπογραφείο της, αλλά είχε παίξει έναν ακόμη σπουδαιότερο ρόλο. Στη Μοσχόπολη είχε διαμορφωθεί ένα σημαντικό μέρος της εμποροβιοτεχνικής - αστικής ταυτότητας των Βλάχων.

Όταν στα 1769 και μέσα στα επαναστατικά γεγονότα των Ορλωφικών, οι Τουρκαλβανοί κατέστρεψαν τη Μοσχόπολη, οι Βλάχοι κάτοικοι της σκόρπισαν στα Βαλκάνια και έφτασαν μέχρι την Κεντρική Ευρώπη, πέρα από το Δούναβη, στη Βουδαπέστη και τη Βιέννη και σηματοδοτούν την έναρξη της "Βλάχικης Διασποράς". Δημιούργησαν και ενίσχυσαν ένα μεγάλο πλήθος βλάχικων οικισμών και εγκαταστάσεων, στα ορεινά και στις πολιτείες. Αυτοί οι οικισμοί και οι εγκαταστάσεις, όπως το Κρούσοβο και το Μοναστήρι, δε

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

βασίζονταν πια στην κτηνοτροφική οικονομία, αλλά στην οικονομία των βιοτεχνιών και του εμπορίου.

Για τη διακίνηση των εμπορευμάτων τους και την περαιτέρω ανάπτυξη των εμπορικών τους δραστηριοτήτων οι Βλάχοι από όλο το μητροπολιτικό χώρο της Πίνδου ταξιδεύουν σε όλα τα οθωμανικά Βαλκάνια. Πολλοί εγκαθίστανται σταδιακά στις πόλεις της Θεσσαλίας, της Ηπείρου και της Μακεδονίας. Μικρές ομάδες εγκαταστάθηκαν στα μεγάλα αστικά κέντρα της αυτοκρατορίας μέχρι την ίδια την Κωνσταντινούπολη.

Στα Γιάννενα, τα Τρίκαλα και τη Θεσσαλονίκη ανταγωνίζονται ή και εκτοπίζουν τις παλαιότερες ομάδες των αστών εμπόρων. Τουλάχιστον από τα μέσα 18ου αιώνα οι άρχουσες οικογένειες του Ασπροποτάμου, σχημάτιζαν ένα σημαντικότατο μέρος από το χριστιανικό αρχοντολόι των Τρικάλων, καταλαμβάνοντας ή και μονοπωλώντας τις θέσεις των κοτζαμπάσηδων της πόλης. Έμποροι από τους Καλαρίτες διακινούν την παραγωγή, όχι μόνο από τα βλαχοχώρια της Νότιας Πίνδου, αλλά και από τα βλαχοχώρια του Ολύμπου.

Οι δυναμικές οικογένειες των μεγαλεμπόρων και των κοτζαμπάσηδων, αλλά και των φτωχότερων εμποροβιοτεχνών, που εγκαθίστανται στις πόλεις και δημιουργούν οικογενειακά δίκτυα, παίρνουν ενεργό και καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της νεοελληνικής αστικής τάξης στις πόλεις της Ηπείρου, της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας.

Ενδεικτική είναι η περίπτωση των Ιωαννίνων όπου εμποροβιοτέχνες Βλάχοι κυρίως από τους Καλαρίτες, το Συρράκο και τη Χώρα Μετσόβου εγκαταστάθηκαν και ανέπτυξαν αξιόλογη οικονομική-συντεχνιακή και κοινοτική δράση.

Στα κλιμάκια της πολύκοσμης και πολυσυζητημένης αυλής του Αλή υπήρχε ένα αξιόλογο πλήθος Βλάχων. Από τους ταπεινούς Μετσοβίτες αχθοφόρους που κουβαλούσαν στις πλάτες τους το φορείο του Αλή, μέχρι γραμματικούς όπως τον Χριστόδουλο Χατζηπέτρο από το Νεραϊδοχώρι του Ασπροποτάμου, ο οποίος αργότερα έγινε υπασπιστής του βασιλιά Όθωνα και δημιουργός της σημερινής προεδρικής φρουράς, τον επιστάτη της αγοράς των Ιωαννίνων Αναστάσιο Σαμαρινιώτη, μυστικοσυμβούλους όπως τον πλούσιο

έμπορο Γεώργιο Τουρτούρη από τους Καλαρίτες και τους προσωπικούς γιατρούς του, τον Ιωάννη Κωλέττη, που αργότερα έγινε ο πρώτος πρωθυπουργός της Ελλάδας, και το Γεώργιο Τσαπρασλή, επίσης από τους Καλαρίτες. Καλαριτινοί, Συρρακιώτες και Μετσοβίτες εγκαταστάθηκαν ομαδικά στα Ιωάννινα και έλαβαν ενεργό ρόλο στην αναζωογόνηση της κατεστραμμένης πολιτείας και στα μετεπαναστατικά χρόνια.

Πέρα από την ανάπτυξη των διάφορων βιοτεχνιών που είχαν ως βάση την κτηνοτροφική παραγωγή, στα βλαχοχώρια επιβιώνουν και αναπτύσσονται παράλληλα και άλλες μορφές βιοτεχνιών, που χάθηκαν ή που αδυνατούσαν να αναπτυχθούν στους πεδινούς οικισμούς και στα περισσότερα από τα αστικά κέντρα. Πέρα από τη σημαντική και μαζική παραγωγή και εμπορία γαλακτοκομικών προϊόντων, κάποια βλαχοχώρια γίνονται γνωστά για την ανάπτυξη της αργυροχρυσοχοΐας, της μεταλλοτεχνίας και της ραφτικής, όπως οι Καλαρίτες, το Συρράκο και το Νυμφαίο.

Η υλοτομία οδηγεί στην παραγωγή ξύλινων εργαλείων και ειδών και σταδιακά στην ανάπτυξη της ξυλογλυπτικής και της παραγωγής εκκλησιαστικών τέμπλων. Η φήμη των Μετσοβιτών ταλιαδούρων-ξυλουργών τους έφερε μέχρι τη Φιλιππούπολη. Υπάρχουν φημισμένοι βαρελάδες, τσαρουχάδες, πεταλωτές και σαμαροποιοί. Δημιουργούνται φημισμένες ομάδες κτιστών και μαραγκών. Η ραπτική γέννησε την εξειδικευμένη τέχνη της χρυσοκεντητικής. Όλες αυτές οι βιοτεχνικές παραγωγές δίνουν διέξοδο σε ένα μέρος των κατοίκων που δε συμμετέχουν ενεργά στο σύστημα και τις κάστες των τσελιγκάτων και των μεγαλεμπόρων.

Κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, οι Βλάχοι της Πίνδου, από τη Μοσχόπολη μέχρι το Μέτσοβο και τους Καλαρίτες γίνονται οι έμποροι των Βαλκανίων. Φτάνουν στο Δυρράχιο και από εκεί περνούν στη Βενετία. Με τα καραβάνια τους και τα εμπορεύματά τους έφτασαν στις εμπορικές πόλεις της Κεντρικής Ευρώπης. Με την παράλληλη ανάπτυξη της ελληνικής ναυτιλίας, περνούν τις θάλασσες και φτάνουν στα λιμάνια της Μεσογείου, δημιουργούν εμπορικούς οίκους και παροικίες.

Έμποροι από το Μέτσοβο, τους Καλαρίτες, το Συρράκο, και τα μεγάλα κεφαλοχώρια του Ασπροποτάμου φτάνουν μέχρι το Κάδιξ στην Ισπανία, τη

Σαρδηνία, τη Γένοβα, το Λιβόρνο, τη Νάπολη, τη Μάλτα, την Αγκώνα, τη Βενετία, την Τεργέστη και το Ντουμπρόβνικ. Ταξιδεύουν και εγκαθίστανται μέχρι τις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, τη Βιέννη και τη Μόσχα.

Οι Μοσχοπολίτες πρόσφυγες επανδρώνουν και πυκνώνουν τις τάξεις των ελληνορθόδοξων παροικιών στη Αυστροουγγαρία. Ενδεικτικό είναι το γεγονός πως στους καταλόγους των μελών της Φιλικής Εταιρείας (1816-1821), ανάμεσα στους διάφορους Ηπειρώτες, καταγράφεται ένα σημαντικότατο ποσοστό Βλάχων εμπορευομένων με καταγωγή από το Μέτσοβο, τη Μηλιά Μετσόβου, τους Καλαρίτες, το Συρράκο, τη Μοσχόπολη και τα Ιωάννινα, οι οποίοι ήταν εγκατεστημένοι στην Οδησσό, τη Μόσχα, τη Βαρσοβία, την Τεργέστη, το Τούρνου Σεβερίν, το Βουκουρέστι, το Γαλάτσι, το Ιάσιο, το Ρένι, τη Νάπολη της Ιταλίας, την Κωνσταντινούπολη και την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Όταν αργότερα, στις αρχές του 19ου αιώνα, η Αίγυπτος γίνεται το νέο Ελντοράντο, οι Βλάχοι είναι από τους πρώτους και βασικότερους συντελεστές στη δημιουργία των ελληνικών παροικιών και εκεί.

Από την ξενιτιά επιστρέφουν στα βλαχοχώρια της Πίνδου μεταφέροντας όχι μόνο οικονομικό πλούτο, αλλά αποτελούν και φορείς μίας πολιτισμικής και πνευματικής αναγέννησης και ανάπτυξης. Τα βλαχοχώρια μεταμορφώνονται σε οργανωμένες μικρές πολιτείες και παρουσιάζουν εικόνα πρωτόγνωρη για το μεγαλύτερο μέρος του διαμορφούμενου τότε νεότερου ελληνισμού. Στους Καλαρίτες μπορούσε κανείς να βρει ισχυρούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και να πληροφορηθεί για τις τιμές των ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων, πουθενά αλλού δεν ήταν τόσο ασφαλείς οι πιστώσεις όσο στους Καλαρίτες. Οι ταξιδεμένοι Βλάχοι πραματευτάδες μιλούσαν πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες και φέρονται να είναι από τους λίγους ικανούς ανθρώπους της βαλκανικής ενδοχώρας με τους οποίους οι δυτικοί έμποροι θα μπορούσαν να αναπτύξουν δραστηριότητες και συνεργασίες.

Χαρακτηριστική είναι η οργάνωση στο Μέτσοβο από Γάλλους εμπόρους μεγάλων αποθηκών απαραίτητων για τη συγκέντρωση και τη διακίνηση των εμπορευμάτων, ήδη από το 1719. Στα βλαχοχώρια δημιουργούνται πλούσιες βιβλιοθήκες με ξένες και ελληνικές εκδόσεις, φαινόμενο σπάνιο για τα δεδομένα της εποχής. Εντύπωση είχε προκαλέσει η

[illegible] την Τουρκία και το Ολοκαύτωμα. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

τάξη και η ομόνοια που επικρατούσε στους Καλαρίτες, όπως επίσης και οι αυστηροί κανόνες που είχαν θεσπιστεί κατά της πολυτέλειας και των μεγάλων προικών και υπέρ της ενίσχυσης των τοπικών προϊόντων. Οι γυναίκες των Βλάχων συναγωνιζόταν σε εργατικότητα τους άνδρες τους και οι φτωχότερες δεν είχαν πρόβλημα να εργαστούν ακόμη και ως αχθοφόροι. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, γύρω στο 1814, η αξία των κοπαδιών των βλάχικων πληθυσμών και κοινοτήτων, κατά μήκος της Πίνδου, υπολογίζονταν σε 40.000.000 πιάστρα, ενώ η αξία των κοπαδιών του Αλή Πασά ανερχόταν μόνο σε 2.000.000 πιάστρα.

Εκείνο όμως που θα πρέπει να επισημανθεί και να τονιστεί ιδιαίτερα είναι πως τα περισσότερα βλαχοχώρια κατοικούνταν συνέχεια, χειμώνα καλοκαίρι. Η μορφή της κτηνοτροφίας και της οικονομίας που είχαν αναπτύξει δεν απαιτούσε τη συλλογική εποχιακή μετακίνηση των οικογενειών. Ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων και περισσότερο οι οικογένειες των τεχνιτών, των μικροκαλλιεργητών, αλλά και των κτηνοτρόφων ζούσαν το χειμώνα στα χωριά τους αποκομμένες σχεδόν από τον υπόλοιπο κόσμο, δουλεύοντας τη βιοτεχνική παραγωγή τους. Εκείνη την εποχή, η συλλογική εγκατάλειψη των οικισμών κατά τη διάρκεια του χειμώνα ήταν φαινόμενο που χαρακτήριζε περισσότερο τα ημινομαδικά βλαχοχώρια των Γρεβενών και πολύ λιγότερο τα υπόλοιπα μητροπολιτικά βλαχοχώρια.

Πέρα από τον ατομικό πλουτισμό και παράλληλα με το υψηλό αίσθημα της κοινοτικής οργάνωσης, που χαρακτηρίζει τα περισσότερα βλαχοχώρια, δημιουργούνται συνθήκες γενικότερης κοινοτικής ευμάρειας. Κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, σε όλα σχεδόν τα μητροπολιτικά βλαχοχώρια της Πίνδου κτίζεται τουλάχιστον από μία νέα και λαμπρή για την εποχή εκκλησία. Σήμερα αυτές οι εκκλησίες, αλλά και τα πολυάριθμα και πλούσια άλλοτε μοναστήρια τους, στέκουν αδιάψευστοι μάρτυρες εκείνης της ένδοξης εποχής. Θα ήταν μάλλον περιττό να επεκταθούμε στην καταγραφή της ανάπτυξης της ελληνικής παιδείας που σημειώνεται την ίδια εποχή στα μεγαλύτερα από τα βλάχικα κεφαλοχώρια. Σχολεία όπως αυτά της περίφημης Μοσχόπολης και του Μετσόβου αποτέλεσαν αναγνωρισμένα κέντρα του ελληνικού διαφωτισμού, όπου δίδαξαν σημαντικότατοι δάσκαλοι βλάχικης και μη καταγωγής.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Έχοντας όλα αυτά υπόψη, μπορούμε να εκφράσουμε την άποψη πως η πολιτισμική συμβολή των Βλάχων στη διαμόρφωση του νεότερου ελληνισμού είναι το ίδιο σημαντική όσο και η συμβολή τους στους πολεμικούς αγώνες. Το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό σύστημα του τσελιγκάτου, όπως και ο εμποροβιοτεχνικός προσανατολισμός και το πολυκύμαντο δυναμικό των ορεινών κοινοτήτων των Βλάχων έπαιξαν το ρόλο του φυτώριου για την καλλιέργεια ισχυρών παραδοσιακών αξιών, ιδεών και αντιλήψεων. Μία μακρά σειρά από ηρωικούς παραδοσιακούς πολεμιστές, από αρματολούς και κλέφτες, από ισχυρές και ηγετικές μορφές κοτζαμπάσηδων και πολιτικών παραγόντων, ικανότατων πραματευτάδων, εμποροβιοτεχνών και κεφαλαιούχων, εθνικών ευεργετών, ανθρώπων των γραμμάτων και ιεραρχών ήταν γεννήματα της ταυτότητας των ορεινών κοινοτήτων και των τσελιγκάτων των Βλάχων. Όλα αυτά συνέβαιναν, εκεί, στα χρόνια της παλιγγενεσίας, σε εποχές που οι νεότεροι Έλληνες βρίσκονταν σε μία διαδικασία αναμόρφωσης της ρωμιοσύνης και διαμόρφωση της νέας ελληνικής ταυτότητας.

2. Εισαγωγή

Για την καταγωγή και την προέλευση των Βλάχων έχουν γραφτεί αρκετές θεωρίες και απόψεις. Δυστυχώς, αρκετές από αυτές χαρακτηρίζονται από μία ρομαντική και μάλλον απεγνωσμένη αναζήτηση ένδοξου παρελθόντος και προγόνων. Επιπλέον είναι στενά συνδεδεμένες με πολιτικές σκοπιμότητες και τις βαλκανικές εθνικιστικές εξάρσεις, κυρίως τις ρουμανικές επιδιώξεις και τον ελληνικό αντίλογο.

Οι στερεότυπες αντιλήψεις γύρω από τους Βλάχους είναι γεμάτες μυθεύματα που στις περισσότερες περιπτώσεις είναι απόρροια των περιπετειών που έζησαν οι ίδιοι οι Βλάχοι. Η πλέον ανεδαφική είναι η αντίληψη πως οι Βλάχοι ήταν μία περιθωριακή και ολιγοπληθής ομάδα παραδοσιακών και απολίτιστων νομαδοκτηνοτρόφων. Όσο όμοιοι και αν φαντάζουν, υπάρχει σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στον όρο "βλάχος" με το βήτα μικρό και τον όρο "Βλάχος" με το βήτα κεφαλαίο. Βέβαια, ανάμεσα στις διάφορες ομάδες των Βλάχων υπήρξαν πληθυσμοί σε άμεση σχέση με τις διάφορες μορφές της κτηνοτροφίας και αυτή η σχέση έχει βαθιές και μεσαιωνικές ρίζες. Ωστόσο, η παρουσία Βλάχων γεωργών, εμποροβιοτεχνών και επαγγελματιών δεν είναι διόλου αμελητέα. Όταν από τις αρχές του 17ου αιώνα οι βλάχικοι πληθυσμοί άρχισαν να κάνουν σταδιακά πιο αισθητή την παρουσία τους στο βαλκανικό στερέωμα, παρουσιάζονται τόσο ως νομαδοκτηνοτρόφοι, όσο και ως πραματευτάδες, (εμποροβιοτέχνες, επαγγελματίες και μεταπράτες), αλλά και ως ικανότατοι πολεμιστές (αρματολοί και κλέφτες). Εν τέλη, οι εμποροβιοτεχνικές - "αστικές" καταβολές των Βλάχων δε φαίνεται να είναι λιγότερο παλιές από τις νομαδοκτηνοτροφικές. Το αντίθετο μάλιστα, η αστική τους τάξη είναι ταυτόχρονη ή και παλαιότερη πολλών άλλων βαλκανικών ομάδων.

Οι Βλάχοι είχαν και έχουν μέχρι και σήμερα σαφείς όρους για τον προσδιορισμό και υπόλοιπων κατοίκων των Βαλκανίων. Με την ίδια βιωματική πολιτική αντίληψη οι Βλάχοι χαρακτήριζαν ως Τούρκους όλους τους Βαλκάνιους μουσουλμάνους. Αν και ανάμεσα στους διάφορους μουσουλμάνους αναγνώριζαν κάποιες μη τουρκόφωνες γλωσσικές ομάδες, όπως τους αλβανόφωνους *Τουρκαλβανούς - Αρναούτηδες*, τους σλαβόφωνους *Πομάκους και Καρατζοβαλήδες*, τους ελληνόφωνους *Βαλαάδες* και τους

μουσουλμάνους Βλαχομογλενίτες της Νώτιας. Όσον αφορά τους σλαβόφωνους ορθόδοξους χριστιανούς γείτονές τους, αναγνώριζαν την ύπαρξη Βουλγάρων και Σέρβων, αλλά και αυτή των σλαβόφωνων "γραικομάνων". Χαρακτηριστική είναι η καταγραφή πως μέχρι και σήμερα οι βλάχικης καταγωγής κάτοικοι του Κρουσόβου στην π.Γ.Δ.Μ. ονομάζουν *"Βίργκαρι"*, δηλαδή Βούλγαρους, τους συμπολίτες τους που έχουν καταγωγή από σλαβόφωνες οικογένειες. Οι Αρβανίτες, δηλαδή οι αλβανόφωνοι ορθόδοξοι χριστιανοί, ονομάζονται από τους Βλάχους *"Αρμπινέσι"*. Αυτό είναι και το όνομα με το οποίο κάνουν την πρώτη μεσαιωνική τους εμφάνιση οι πρόγονοι των σημερινών Αλβανών.

Όσον αφορά τους έντεχνους όρους *"Μακεδονόβλαχοι"* ή *"Μακεδορωμάνοι"*, που έχουν χρησιμοποιηθεί, για να προσδιορίσουν τους Βλάχους, είναι όχι μόνο πολιτικοί και αποτυχημένοι νεολογισμοί, αλλά και άδικοι για τους Βλάχους. Και αυτό γιατί Βλάχοι υπήρξαν και υπάρχουν πολύ πέρα από τα γεωγραφικά όρια της Μακεδονίας και κυρίως στη Θεσσαλία, την Ήπειρο και την Αλβανία. Η σημερινή διασπορά των ανθρώπων βλάχικης καταγωγής σε όλες τις βαλκανικές χώρες είναι αποτέλεσμα σχετικά νεότερων πληθυσμιακών ανακατατάξεων. Ενώ στους μεσαιωνικούς και βυζαντινούς χρόνους "βλάχικοι πληθυσμοί" παρουσιάζονται να κινούνται σε όλο το μήκος και το πλάτος των κεντρικών Βαλκανίων, η εδραίωση της οθωμανικής κυριαρχίας σημειώθηκε παράλληλα με μία ανακατάταξη αυτών των μεσαιωνικών βλάχικων πληθυσμιακών ομάδων, των οικισμών και των εγκαταστάσεών τους.

Μέχρι τα 1769, έτος της πρώτης *"καταστροφής"* της Μοσχόπολης και ορόσημο για την έναρξη σοβαρότατων εξόδων και διασπορών, βλάχικοι πληθυσμοί είχαν επιβιώσει μόνο στο νοτιοδυτικό τμήμα της Βαλκανικής, κατά μήκος της ελληνικής χερσονήσου. Μέχρι εκείνη την εποχή, οι παλαιότεροι "βλάχικοι πληθυσμοί" που βρίσκονταν βόρεια και ανατολικά της νοητής γραμμής *Δυρράχιο - όρος Περιστέρι (Πέλιστερ) - Μογλενά - Θεσσαλονίκη* φαίνεται πως είχαν αφομοιωθεί και εξαφανιστεί. Οι παλαιότεροι και μεσαιωνικοί "βλάχικοι πληθυσμοί", όποιοι και αν ήταν αυτοί, στη Θράκη, τη Βουλγαρία, τη Σερβία, το Κόσοβο, το Μαυροβούνιο, την Ερζεγοβίνη, τη Βοσνία και μέχρι το λιμάνι του Ντουμπρόβνικ (Ραγκούζα) στη Δαλματία είχαν πια χαθεί οριστικά. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η εξαφάνιση των

[illegible]

[illegible]

[illegible]

μεσαιωνικών "βλάχικων πληθυσμών" της δυναστείας των Ασανηδών που ζούσαν στα εδάφη της σημερινής Βουλγαρίας με πιθανό επίκεντρο τις πλαγιές του Αίμου (Μπαλκάν).

Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί πως βασιζόμενοι σε γλωσσολογικά κριτήρια η εξαφανισμένη, εδώ και έναν αιώνα, λατινόφωνη ομάδα των ακτών της Δαλματίας και της άμεσης ενδοχώρας, γνωστή ως *Μορλάκοι (Μαυρόβλαχοι)*, θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μία διαφορετική οντότητα από αυτή των Βλάχων - Αρμούνων. Ανεξάρτητες των Βλάχων είναι και οι άλλες δύο λατινόφωνες ομάδες που έχουν επιβιώσει μέχρι σήμερα νότια του Δούναβη. Η πρώτη ομάδα, γνωστή ως *Τσίτσοι ή Τσιριμπίροι*, βρίσκεται στην περιοχή της Ίστριας στην Κροατία, είναι ιδιαίτερα ολιγοπληθής και μάλλον τείνει σε οριστική εξαφάνιση. Η δεύτερη ομάδα, γνωστή ως *Βλάσοι ή Τσαρένοι*, βρίσκεται κυρίως στην περιοχή του ποταμού Τιμόκ στην ανατολική Σερβία και φαίνεται πως αποτελεί μία συνέχεια των Ρουμάνων νότια του Δούναβη.

Όπως και να έχει, νότια της προαναφερθείσας νοητής γραμμής είχαν δημιουργηθεί ιδιαίτερα πολυπληθείς συγκεντρώσεις βλάχικων πληθυσμιακών ομάδων και οικισμών. Όμως, από το 1769 και μετά, αυτή η γεωγραφική χωροθέτηση των Βλάχων ανατρέπεται, οι συνεχείς έξοδοι και η διασπορά τους οδηγούν μέχρι τις πλαγιές της Ροδόπης και του Δυτικού Αίμου, όπως και σε διάφορες πολιτείες της σημερινής Βουλγαρίας. Πλημμυρίζουν το σύνολο σχεδόν της γεωγραφικής Μακεδονίας, τόσο τα ορεινά όσο και τις πολιτείες. Φτάνουν μέχρι τις πόλεις της Σερβίας, του Κοσόβου και της Βοσνίας. Περνούν το Δούναβη και το Σάβο και δημιουργούν παροικίες στα εδάφη των Αψβούργων - Αυστροουγγαρία και των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών. Εξαπλώνονται και προς το νότο, μέχρι την Αττική. Σημαντικοί βλάχικοι οικισμοί και εγκαταστάσεις, όπως του Κρουσόβου στην π.Γ.Δ.Μ. και των Σερρών στην Ανατολική Μακεδονία, είναι αποτελέσματα αυτής της νεότερης και μάλλον αγνοημένης βλάχικης διασποράς.

Καθώς όμως δεν μπορεί να υπάρξει διασπορά δίχως κάποια πηγή εκκίνησης είναι επόμενο να αναζητηθούν οι βλάχικες μητροπόλεις. Δε θα μπορούσε να υπάρξει αμφιβολία πως από τους μεσαιωνικούς, τουλάχιστον, χρόνους και μέχρι λίγο μετά τα μέσα του 18^ου^ αιώνα, οι ορεινοί όγκοι της

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Πίνδου και των προεκτάσεών της συγκέντρωσαν τις βλάχικες μητροπολιτικές εστίες. Οι παλαιότεροι και οι πυκνότεροι βλάχικοι οικισμοί επιβιώνουν μέχρι και σήμερα μόνο στις πλαγιές της Πίνδου, από το όρος Περιστέρι (Πέλιστερ) μέχρι τα Τζουμέρκα και τον Κόζιακα. Τα βλαχοχώρια του *Ασπροποτάμου*, του *Βλαχοτζουμέρκου*, της *Χώρας Μετσόβου*, των *Γρεβενών*, του *Βλαχοζάγορου*, της *Κόνιτσας*, του *Γράμμου*, της *Δυτικής Μακεδονίας*, της *Μοσχόπολης*, και οι αρβανιτοβλάχικες εγκαταστάσεις του *Νταγκλί* και της *Κολώνιας* υπήρξαν οι βλάχικες μητροπόλεις μέχρι περίπου τα 1769. Αναπόσπαστο μέρος αυτών των μητροπολιτικών εστιών αποτελούν και τα βλαχοχώρια γύρω από τον *Όλυμπο*, παρά την απόσταση που τα χωρίζει από την Πίνδο.

Ως μητροπολιτική θα πρέπει επίσης να αντιμετωπίζουμε και την ομάδα των Βλάχων στην περιοχή των *Μογλενών*, παρά τις απόψεις για τη διαφορετική προέλευσή τους και τις όποιες διαφορές τους με τους υπόλοιπους Βλάχους. Οι άνθρωποι βλάχικης καταγωγής που σήμερα ζουν στην Ανατολική Μακεδονία, τη Βουλγαρία, το μεγαλύτερο μέρος της π.Γ.Δ.Μ., το Κόσοβο και τη Σερβία διατηρούν παραδόσεις πως οι πρόγονοί τους βρέθηκαν εκεί προερχόμενοι από κάποια από αυτές τις μητροπολιτικές περιοχές. Ακόμη και οι άνθρωποι βλάχικης καταγωγής που σήμερα ζουν στη Ρουμανία και ιδιαίτερα στη Δοβρουτσά είναι γνωστό πως οι πρόγονοί τους ή και οι ίδιοι βρέθηκαν μαζικά εκεί κυρίως στα χρόνια του μεσοπολέμου.

Αν όμως εξετάζουμε ποιοι ήταν οι βλάχικοι οικισμοί και οι εγκαταστάσεις που απελευθερώθηκαν και ενσωματώθηκαν τότε στην Ελλάδα αποδεικνύεται πως όχι μόνο η δημογραφική πλειοψηφία των Βλάχων, αλλά και το σύνολο των βλάχικων μητροπολιτικών εστιών, εκτός της παρηκμασμένης Μοσχόπολης και ορισμένων άλλων εξαιρέσεων (Γκόπεσι, Μηλόβιστα, Χούμα κ.α.), αποτελούν οριστικά πια αναπόσπαστο μέρος της ίδιας της Ελλάδας. Μόνο στις πλαγιές της Πίνδου από τη Γράμμοστα μέχρι το Περτούλι, εξακολουθούν να υπάρχουν 80 περίπου ορεινά μητροπολιτικά βλαχοχώρια, παρά τις βαθιές αλλαγές που έφεραν οι δεκαετίες του 20ου αιώνα.

Όμως η βλάχικη δημογραφική παρουσία στην ελληνική επικράτεια δεν είναι ένα φαινόμενο που περιορίζεται απλά και μόνο σε κάποιες ορεινές και απρόσιτες περιοχές. Μικρότερες ή μεγαλύτερες συγκεντρώσεις ομάδων βλάχικης καταγωγής υπάρχουν από την Ξάνθη στη Θράκη μέχρι την Κέρκυρα

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

στο Ιόνιο και από τις εκβολές του Αχελώου μέχρι τις εκβολές του Σπερχειού. Στην Ελλάδα και σε αντίθεση με την εικόνα που παρουσιάζει η βλάχικη δημογραφία στις γύρω βαλκανικές χώρες, ένα μεγάλο πλήθος νεώτερων βλάχικων εγκαταστάσεων στα πεδινά μέρη και τα αστικά, οικονομικά και διοικητικά κέντρα συνυπάρχει μαζί με τις πολυάριθμες μεσαιωνικές και ορεινές μητροπόλεις όλων των Βλάχων.

Είναι γνωστό ότι αρκετοί ιστορικοί και μελετητές των Βλάχων αγνόησαν την πραγματικότητα μέσα από την οποία αναγεννήθηκε το νεοελληνικό έθνος. Αγνοώντας ή παραβλέποντας τους ρωμαϊκούς και βυζαντινούς χρόνους ήταν επόμενο οι Βλάχοι να μείνουν στην αφάνεια. **Αφήνοντάς τους στα αζήτητα ήταν επόμενο να τους διεκδικήσουν αυτόκλητοι σωτήρες και πάτρωνες**. Τελικά, παρόλη την αδιαφορία, αλλά πολλές φορές και την απόρριψη, οι Βλάχοι **αναδείχθηκαν από μόνοι τους σε ένα πολύτιμο συστατικό στοιχείο της νεότερης ελληνικής ιστορίας και της σημερινής ελληνικής ταυτότητας.** Η ιστορία των βλάχικων πληθυσμών είναι αναπόσπαστο κομμάτι της περιπέτειας της ρωμιοσύνης και ταυτόχρονα σημαντικό κεφάλαιο της βαλκανικής ιστορίας. Δίχως αμφιβολία οι Βλάχοι είναι από τους βασικότερους φορείς της βαλκανικής διάστασης της ρωμιοσύνης και της σημερινής Ελλάδας, μίας διάστασης που άλλες φορές παραγκωνίζεται και άλλες εξυμνείται.

Όταν όμως τα θέματα γύρω από τους Βλάχους καταλήγουν να θεωρούνται ταμπού τότε ο κίνδυνος της γέννησης ενός αισθήματος αποξένωσης από τον χώρο τους και την πατρίδας τους είναι η πιο σοβαρή απόρροια. Ωστόσο, αυτή η αποξένωση των Βλάχων έρχεται σε αντίθεση με τη συλλογική μνήμη τους, η οποία διαφύλαξε την ταύτισή τους με τη ρωμιοσύνη.

Η πορεία των Βλάχων από το "μιλέτι των Ρωμιών" μέχρι την ανασύσταση του ελληνικού έθνους δε διαφέρει ουσιαστικά από αυτή άλλων ομάδων, ελληνόφωνων και μη, που την ίδια περίοδο (19^{ος} - 20^{ος} αι.), βρέθηκαν να συμμετέχουν στις εθνογεννητικές ζυμώσεις και μεταλλαγές για τη ανάπτυξη της σημερινής νεοελληνικής ταυτότητας. Γίνεται φανερό πως αν και υπήρξαν και υπάρχουν Βλάχοι και στις άλλες βαλκανικές χώρες, σήμερα

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

πια και μέσα από τις βαλκανικές οσμώσεις των τελευταίων αιώνων αποτελούν ξεκάθαρα μία ελληνική εθνοπολιτισμική ή εθνογλωσσική ιδιαιτερότητα.

Πέρα από τα συμπεράσματα για την εξέλιξη των βλάχικων πληθυσμών, των οικισμών και των εγκαταστάσεών τους αξίζει να επισημανθούν και ορισμένα συμπεράσματα που έχουν να κάνουν **με *το φαινόμενο της ρουμανικής προπαγάνδας*. Πρωτίστως θα πρέπει να γίνει αντιληπτό πως το φαινόμενο της ρουμανικής προπαγάνδας είναι μία πολύ νεότερη και εισαγόμενη εξέλιξη στα βλάχικα δρώμενα. Εξάλλου δεν αποτέλεσε μία αυτοτελή κίνηση των Βλάχων, αλλά γεννήθηκε και αναπτύχθηκε μέσα στο πλαίσιο του ρουμανικού εθνικισμού.**

Η πρώτη αβέβαιη εμφάνισή της σημειώνεται γύρω στα 1860 και άρχισε να κερδίζει κάποιο αξιόλογο έδαφος μόλις την πρώτη δεκαετία του 20^ου^ αιώνα, κατά τη διάρκεια της κρισιμότερης φάσης για την τύχη των οθωμανικών επαρχιών στα Βαλκάνια. Σε αρκετές από τις μελέτες που ασχολήθηκαν με αυτό το φαινόμενο αγνοήθηκαν τα κοινωνικά και οικονομικά στοιχεία της διάστασής του. Οι οπαδοί αυτής της ρουμανικής κίνησης βρίσκονταν συνήθως σε χαμηλότερη οικονομική και συχνά πολιτισμική ανάπτυξη από ό,τι η πλειοψηφία των Βλάχων που παρέμεναν πιστοί στο "ρωμέικο μιλέτι". Η ρουμανική προπαγάνδα βασιζόμενη σε παροχές και υποσχέσεις, όπως άλλωστε και οι άλλες ταυτόχρονες κινήσεις των υπόλοιπων βαλκανικών αλλά και των ευρωπαϊκών χωρών προσπάθησε να εκμεταλλευτεί ευκαιρίες ανάμεσα στους λιγότερο προνομιούχους Βλάχους.

Αν παρακολουθήσουμε, ενδεικτικά, τη δημιουργία, την ανάπτυξη και την εδραίωση της ρουμανικής κίνησης στο βαλκανικό χώρο θα δούμε πως αυτή στάθηκε ιδιαίτερα τυχερή στην περίπτωση της Αβδέλλας. Ήδη από τα 1860 και καθώς αρκετοί από τους τότε πρωτεργάτες της κίνησης, όπως ο μοναχός Αβέρκιος και ο Απόστολος Μαργαρίτης κατάγονταν από την Αβδέλλα, η προπαγάνδα δημιούργησε ισχυρά ερείσματα σε αυτό το βλαχοχώρι. Από την Αβδέλλα και μέσω των συγγενικών σχέσεων, που σε εκείνες τις εποχές έπαιζαν ένα ιδιαίτερα καθοριστικό παράγοντα στις σχέσεις ανάμεσα στις φάρες των νομαδοκτηνοτρόφων Βλάχων, η προπαγάνδα μπόρεσε να επεκταθεί στις αποικίες της Αβδέλλας στο Βέρμιο, αλλά και στην Ανατολική Μακεδονία, όπου η κίνηση μπόρεσε να εισχωρήσει μόνο στα Άνω

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Πορόια μέσω κάποιας ομάδας φτωχών νομαδοκτηνοτρόφων αβδελλιάτικης καταγωγής.

Η προπαγάνδα εκμεταλλεύτηκε το κοινωνικό σύστημα του τσελιγκάτου και προσπάθησε να προσεταιριστεί τους μεγαλοτσελιγκάδες, για να μπορέσει να επιβάλει τις απόψεις της στους πιστικούς και τους μικρούς σμίκτες.

Έτσι, παρατηρούμε πως τα αρβανιτοβλάχικα φαλκάρια της Κεντρικής Μακεδονίας, αλλά και αυτά της Κορυτσάς, ακολουθώντας τις επιλογές ορισμένων από τους αρχιτσελιγκάδες τους βρέθηκαν να είναι οπαδοί της προπαγάνδας, αν και η περίπτωση του Άνω Βερμίου έρχεται να δηλώσει την αντίσταση που προέβαλαν απέναντι στην προπαγάνδα ακόμη και οι λιγότερο προνομιούχοι και "λιγότερο" πολιτισμένοι Αρβανιτόβλαχοι.

Στις βλάχικες κοινωνίες με εμποροβιοτεχνικό-"αστικό" προσανατολισμό, η ρουμανική κίνηση βρήκε ευκαιρίες και στήριξη σε Βλάχους μετανάστες στη Ρουμανία ή άτομα και ομάδες που βρίσκονταν σε πολιτική, κοινωνική και οικονομική αντιπαλότητα με τους κατά τόπους ιθύνοντες και εκφραστές των ελληνικών θέσεων. Σε κάποιες μάλιστα περιπτώσεις οι φορείς των ρουμανικών επιδιώξεων χαρακτηρίζονταν ως "οικονομικά ή κοινωνικά ναυάγια" με αρκετές, όμως, φιλοδοξίες και ενισχυμένο από την προπαγάνδα δυναμισμό.

Πολύ συχνά η προπαγάνδα εκμεταλλεύτηκε τοπικές έριδες, κοινωνικές ή οικονομικές συγκρούσεις, ακόμη και ενδοοικογενειακές διαφορές. Με πιο χαρακτηριστική την εκμετάλλευση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής σύγκρουσης ανάμεσα στους Βεργιάνους Βλάχους και τους Γκραίκους συμπατριώτες τους. Ενίσχυσε και ενισχύθηκε από ανθρώπους που θέλησαν να προστατέψουν ή να επεκτείνουν τα συμφέροντά τους. Συχνά οι οπαδοί της ήταν άνθρωποι που είχαν ταλέντο στην πολιτική και που οι προσωπικές τους φιλοδοξίες βρήκαν διέξοδο και προοπτική στους στόχους της προπαγάνδας. Εξάλλου, το προσωπικό όφελος ή το συλλογικότερο όφελος κάποιας ομάδας ήταν συχνά καθοριστικός παράγοντας για τις εκάστοτε επιλογές και όχι μόνο για τους βλάχικους πληθυσμούς.

Βέβαια, στις τότε επιλογές σοβαρό ρόλο έπαιξαν και οι πιέσεις και οι τακτικές των διάφορων ανταρτικών ομάδων των Ελλήνων, των Βουλγάρων,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

των ρουμανιζόντων, όπως και η στρατηγική του **"διαίρει και βασίλευε"** που ακολουθούσε η οθωμανική διοίκηση. Ιδιαίτερα ανάμεσα στους οικονομικά και πολιτισμικά "ασθενέστερους" Μογλενίτες Βλάχους, το άφθονο ρουμανικό χρήμα και η στενή συνεργασία ανάμεσα στη ρουμανική προπαγάνδα και τους Βούλγαρους κομιτατζήδες ήταν οι κανόνες που καθόρισαν την εξέλιξη της προπαγάνδας στα Βλαχομογλενά, αν και είναι γεγονός πως και εδώ η προπαγάνδα συνάντησε ισχυρές αντιστάσεις.

Είναι σίγουρο πως η διαιώνιση των αντιπαραθέσεων και οι αιματηρές συγκρούσεις αυτής της περιόδου (1900 1910) δημιούργησαν φανατικότερους οπαδούς σε όλες τις παρατάξεις. Στις περισσότερες, όμως, περιπτώσεις είτε έχουμε να κάνουμε με πλούσιους εμποροβιοτέχνες, είτε με φτωχούς κτηνοτρόφους και γεωργούς οι άνθρωποι και οι κοινωνίες των Βλάχων αναζητούσαν το λιγότερο μία εκτόνωση της κατάστασης.

Ακόμη και μετά την αναγνώριση, το 1905, του "*βλάχικου μιλετίου*" και όχι ρουμανικού, οι Βλάχοι δεν έτρεξαν να εκμεταλλευτούν την ευκαιρία που πρόσφεραν τότε οι Οθωμανοί, όπως εκμεταλλεύτηκαν κάποιες παλαιότερες και ανάλογες οι Βούλγαροι. Και αυτό γιατί η πλειοψηφία των Βλάχων ιθυνόντων των τοπικών κοινωνιών ακολουθούσαν παραδοσιακά την "ελληνική ιδέα" και ταύτιζαν την εξέλιξή τους με τη μικρή τότε Ελλάδα. Χαρακτηριστική είναι η αποτυχία της ρουμανικής προπαγάνδας να δημιουργήσει ουσιαστικά ερείσματα ανάμεσα στους Βλάχους της Ανατολικής Μακεδονίας είτε ανάμεσα στους εδραίους, είτε ανάμεσα στους νομαδοκτηνοτρόφους. Και αυτό γιατί οι Βλάχοι της περιοχής είχαν αναγνωριστεί από τις τοπικές κοινωνίες ως βασικοί φορείς του νεοελληνισμού. Ανάλογη ήταν η αποτυχία της κίνησης και στα βλαχοχώρια του Ολύμπου, όπου τόσο οι πρόκριτοι, όσο και οι απλοί κάτοικοι δεν αισθάνονταν να διαφοροποιούνται από τους Γκραίκους στην ανάπτυξη της νεοελληνικής ταυτότητας.

Ιδιαίτερα στις περιοχές της Πίνδου (Ασπροπόταμος, Χώρα Μετσόβου, Βλαχοτζουμέρκο, Βλαχοζάγορο, Κόνιτσα, Γρεβενά, Γράμμος), του Ολύμπου και του Άσκιου η ταυτόσημη νεότερη ιστορία των Γκραίκων και των Βλάχων, η κοινή συμμετοχή τους στα αρματολίκια και στην επανάσταση του 1821, όπως και στις επαναστατικές κινήσεις που ακολούθησαν (1854, 1878), ο

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

πρωταγωνιστικός ρόλος των Βλάχων στα οικονομικά και πολιτισμικά δρώμενα, η κοινή εξέλιξή τους και η πολιτική ταύτισή τους δεν άφησαν πολλά περιθώρια ανάπτυξης για την προπαγάνδα. Άκρως ενδεικτική αυτής της ταύτισης παραμένει η περιπέτεια της Κουτσούφλιανης (χωριό Παναγία στην Κατάρα), μετά τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, όταν οι κάτοικοί της προτίμησαν να κάψουν τα σπίτια τους και να περάσουν στο ελληνικό έδαφος.

Μπορεί οι Βλάχοι και οι Γκραίκοι να αντιμετωπίζονται ως δύο διακριτές γλωσσικές ομάδες, ωστόσο οι υπόλοιπες πολιτισμικές διαφορές τους, τουλάχιστον στις περιοχές όπου βρίσκονται σε συνεχή και για αιώνες επαφή, ίσως και να μην έπαιξαν και να μην παίζουν καθοριστικό ρόλο ή και να είναι σχεδόν αμελητέες, για τη συμβίωση και την κοινή τους εξέλιξη. Σε τελική ανάλυση, η αφομοίωση των Βλάχων στις ελληνικές περιοχές είναι περισσότερο γλωσσική και όχι συλλογικά πολιτισμική.

Η ύπαρξη του κλάδου των Αρβανιτόβλαχων φαίνεται πως επιβεβαιώνει μία ανάλογη αλλά μικρότερη σχέση διάχυσης ανάμεσα στους Βλάχους και τους Αρβανίτες. Αντίθετα, στις περιοχές όπου βλάχικοι πληθυσμοί βρέθηκαν ανάμεσα σε σλαβικούς παρουσίασαν και συνεχίζουν να παρουσιάζουν μεγαλύτερες αντιστάσεις στη διαδικασία της αφομοίωσης. Αν και κάποια στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας των Βλάχων των Μογλενών φαίνεται να μαρτυρούν μία παλαιότερη διαδικασία όσμωσης ανάμεσα σε αυτή την ιδιαίτερη και ολιγοπληθή βλαχόφωνη ομάδα και τους σλαβόφωνους γείτονές της.

Βέβαια, η γλωσσική αφομοίωση για ομάδες όπως οι Βλάχοι μπορεί να σημαίνει την εξαφάνισή τους. Ωστόσο, στην απώλεια της γλώσσας συνέβαλαν κατά πολύ και οι ίδιοι οι Βλάχοι όπου και αν βρέθηκαν. Ο μοντερνισμός στάθηκε μεγαλύτερος εχθρός για τη γλωσσική επιβίωση από ό,τι η στάση και οι θέσεις των αρχών. Είναι σίγουρο πως η γλώσσα και μία ισχυρότερη αίσθηση της βλάχικης καταγωγής συνέχισαν να επιβιώνουν σε ομάδες, κοινωνίες και κοινότητες χαμηλότερης οικονομικής και κοινωνικής διαστρωμάτωσης, όπως ανάμεσα στους νομαδοκτηνοτρόφους και τους απογόνους τους από ό,τι ανάμεσα στους Βλάχους των πιο αστικοποιημένων και ευπορότερων οικισμών και ομάδων.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Το αξιοσημείωτο για τη γλώσσα είναι πως αυτή επιβιώνει μέχρι και σήμερα σε περιοχές και οικισμούς με σταθερό και συλλογικό "γραικομάνικο" προσανατολισμό, σε αντίθεση, ίσως, με το αναμενόμενο. Εκεί όπου η βλάχικη καταγωγή δεν ενοχοποιήθηκε, αλλά έφτασε μέχρι το σημείο να απολαμβάνει κάποια τιμητική διάκριση τόσο από τους Βλάχους, όσο και από τους μη Βλάχους η γλώσσα αποενοχοποίηθηκε και οι συνθήκες για την επιβίωσή της ήταν καλύτερες. Γεγονός που μάλλον επιβεβαιώνει την άποψη πως οι αντιπαραθέσεις στάθηκαν μία από τις βασικές αιτίες για την εξαφάνιση της γλώσσας σε περιοχές και οικισμούς όπου οι Βλάχοι διχάστηκαν σε αντίπαλες παρατάξεις. Από την άλλη μεριά η επιβίωση της γλώσσας δεν πρόβαλε μεγαλύτερες αντιστάσεις και η βλάχικη ταυτότητα δε σημείωσε μεγαλύτερη πρόοδο σε ομάδες, κοινωνίες και κοινότητες όπου η ρουμανική κίνηση καλλιέργησε οπαδούς μέχρι τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Από το 1912-13 και μετά η παγίωση των συνόρων ανάμεσα στα βαλκανικά κράτη αποδυνάμωσε το βλάχικο εμποροβιοτεχνικό δαιμόνιο και στάθηκε εμπόδιο για τις εποχιακές νομαδοκτηνοτροφικές μετακινήσεις ορισμένων ομάδων. Όταν κατάρρευσε ο θεσμός του τσιφλικιού, προδιαγράφηκε και το μέλλον του θεσμού του τσελιγκάτου. Η κτηνοτροφία έπαψε να είναι η βασική παραγωγική πηγή πλούτου για ένα σημαντικό μέρος των βλάχικων πληθυσμών. Οι πολιτικές εξελίξεις μετά το 1912-13 φαίνεται πως ενίσχυσαν τα οικονομικά προβλήματα και προκάλεσαν κάποια αρχική σύγχυση τουλάχιστον στους "γραικομάνους" Βλάχους, καθώς με την αναγνώριση του επίσημου κράτους παρουσιάζονταν να δικαιώνονταν οι απόψεις και οι φορείς της ρουμανικής προπαγάνδας.

Οι διπλωματικοί - πολιτικοί χειριστές της *Συνθήκης του Βουκουρεστίου (1913)* στάθηκαν, μάλλον, αδιάφοροι απέναντι στην ιστορική πορεία των Βλάχων και την ήδη εκφρασμένη διάθεση της συντριπτικής πλειοψηφίας τους. Προτίμησαν να τους θυσιάσουν για την κατοχύρωση κρίσιμων εθνικών συμφερόντων και εδαφικών και οικονομικών ανταλλαγμάτων. Έτσι δε θα πρέπει να θεωρηθεί υπερβολικά δραματοποιημένη η εκτίμηση πως, το 1913, οι Βλάχοι βρέθηκαν να βιώνουν τον τραγικό ρόλο της *Ιφιγένειας*. Σύντομα όμως, η τραγικότητα συνοδεύτηκε από την αντίφαση και το οξύμωρο, καθώς οι Βλάχοι στιγματίστηκαν συλλογικά για επιλογές και χειρισμούς που δεν ήταν απόλυτα και αποκλειστικά δικοί τους. Οι ουσιαστικά ρουμανικές και όχι

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

βλάχικες κοινότητες συνέχισαν να λειτουργούν στην Ελλάδα μέχρι το τέλος της Κατοχής και του Β' Παγκόσμιου Πόλεμου. Στην Αλβανία και τη Βουλγαρία η δράση τους ήταν υποτονική, ενώ στη Γιουγκοσλαβία παρά τις συμφωνίες έπαψαν να υπάρχουν μετά το 1918.

Η μεταναστευτική έξοδος ορισμένων Βλάχων από την Ελλάδα προς τη Ρουμανία κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου πήρε μαζικότερη διάσταση μόνο ανάμεσα στους νομαδοκτηνοτρόφους της Κεντρικής και εν μέρη της Ανατολικής Μακεδονίας όπως και ανάμεσα στους εξαθλιωμένους Μογλενίτες Βλάχους. Αυτή η μεταναστευτική κίνηση ήταν περισσότερο ένας αντίκτυπος της αναδιάρθρωσης της οικονομίας με την άφιξη των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής και είχε τοπικό χαρακτήρα.

Σε αντιστάθμισμα των εξόδων προς τη Ρουμανία υπήρξαν μαζικές αφίξεις Βλάχων προσφύγων στην Ελλάδα από την αλβανική, την τότε σερβική - γιουγκοσλαβική και τη βουλγαρική επικράτεια από το 1912-13 και μετά. Επιπλέον, αυτοί που έφυγαν για τη Ρουμανία την περίοδο του μεσοπολέμου δεν ήταν απαραίτητα και οπαδοί της προπαγάνδας. Οι περισσότεροι ήταν άνθρωποι καταστραμμένοι και απελπισμένοι από τα συνεχή προβλήματα για μία σειρά δεκαετιών. Ο χαρακτήρας της εξόδου προς τη Ρουμανία ήταν τοπικός και περιορισμένος και αυτό γιατί είναι γνωστό πως δεν την ακολούθησαν οι νομαδοκτηνοτρόφοι Βλάχοι άλλων περιοχών, όπως της Πίνδου, του Ολύμπου και του Άσκιου, των οποίων η οικονομία δε φαίνεται να ταράχθηκε στον ίδιο βαθμό. Επιπλέον, είχαν την προνοητικότητα να εξετάσουν προσεκτικά τις προτάσεις για τη μετανάστευση στις αφιλόξενες, τότε, στέπες της Δοβρουτσάς.

Οι Βλάχοι που προέρχονταν από τα βλαχοχώρια και τις εγκαταστάσεις με εμποροβιοτεχνικό χαρακτήρα στάθηκαν ακόμη πιο αδιάφοροι απέναντι σε αυτές τις ομαδικές εξόδους. Την ίδια περίοδο στη Βουλγαρία η πραγματικά μαζική έξοδος των νομαδοκτηνοτρόφων Γραμμουστιάνων Βλάχων προς τη Ρουμανία φαίνεται πως ήταν αποτέλεσμα των διαφορών των δύο χωρών για τα εδάφη της Νότιας Δοβρουτσάς, Ένα άλλο σοβαρότατο γεγονός που επηρέασε την έξοδο τους ήταν και η ύπαρξη των ελληνοβουλγαρικών συνόρων τα οποία χώρισαν τις ορεινές καλυβικές εγκαταστάσεις τους και τα παραδοσιακά χειμαδιά τους.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Σήμερα για τους απλούς Βλάχους η βλάχικη ταυτότητα είναι ζήτημα καταγωγής και όχι ζήτημα "εθνικής ή εθνοτικής δικαίωσης". Ανάμεσα στους πιο ηλικιωμένους σπάνια θα συναντήσει κανείς ανθρώπους που δε θα εκφράσουν κάποια λύπη για την απώλεια της γλώσσας στις νεότερες γενιές, όπως και για τη μοιραία πορεία της που φαίνεται πως έχει ήδη προδιαγραφεί. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι Βλάχοι είναι άνθρωποι περήφανοι για την καταγωγή τους, όποια και αν είναι αυτή ή όποια και αν πιστεύουν πως είναι. Αυτή η περηφάνια δεν πηγάζει από μία αίσθηση εθνικής ή εθνοτικής διαφοροποίησης.

Η περηφάνια τους είναι απόρροια της θέσης των Βλάχων σε προηγούμενους χρόνους, σε εποχές που οι Βλάχοι, οι οικισμοί και οι κοινωνίες τους βρίσκονταν στα ψηλότερα σκαλοπάτια της βαλκανικής κοινωνικής και οικονομικής διαστρωμάτωσης. Επιπλέον, στη συλλογική μνήμη τους διαφυλάχθηκε η τραυματική αίσθηση πως η προσφορά τους στα ελληνικά δρώμενα δεν εκτιμήθηκε όπως θα έπρεπε. Το γεγονός αυτό ενίσχυσε ακόμη περισσότερο την παραδοσιακή περηφάνια τους. Οι όποιες *"δυναμικές απόψεις"* εκφράζονται μονοπωλιακά από τους *"αλυτρωτικούς κύκλους"* του εξωτερικού που έχουν χάσει για μια μακρά σειρά δεκαετιών την επαφή με την πραγματικότητα των Βλάχων στην ελληνική κοινωνία.

Όσο και αν οι άνθρωποι αυτών των κύκλων "αγαπούν ή νοιάζονται" για τους Βλάχους, σίγουρα δεν μπορούν να γνωρίζουν καλύτερα από τους ίδιους για το ποια είναι η θέση και η συμμετοχή τους στο γίγνεσθαι της Ελλάδας. Ωστόσο, η πιο άδικη και ανεδαφική στάση και αντιμετώπιση των Βλάχων δεν πηγάζει από τους πρακτικά αδύναμους και χρονικά φθίνοντες κύκλους του εξωτερικού, αλλά από την επιφυλακτικότητα, τη συχνά αρνητική στάση και την τραγική, πολλές φορές, άγνοια των ελλήνων πολιτικών ιθυνόντων, βλάχικης ή μη καταγωγής.

Οι Ευρωπαίοι που σήμερα, αλλά και παλαιότερα, ενδιαφέρθηκαν για την τύχη των Βλάχων δεν είναι λιγότερο υπεύθυνοι για ορισμένα από τα προβλήματά τους. Η στάση τους στις αρχές του 20ου αιώνα και τα διαπλεκόμενα συμφέροντά τους στάθηκαν ενισχυτικά για τις δύσκολες

καταστάσεις που βίωσαν τότε οι Βλάχοι, όπως και οι υπόλοιποι κάτοικοι των Βαλκανίων.

Οι Ευρωπαίοι δεν ήταν άμοιροι των καταστροφών που σημειώθηκαν σε ένα μεγάλο αριθμό βλαχοχωριών και εγκαταστάσεων κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Σε αρκετούς μάλιστα από αυτούς τους οικισμούς και τις εγκαταστάσεις οι βουλγαρικές δυνάμεις βρήκαν την ευκαιρία να οργανώσουν συστηματικά πογκρόμ τόσο του βλάχικου, όσο και του γκραίκικου στοιχείου, δίχως διάκριση. Κατά τη διάρκεια των τριών βουλγαρικών κατοχών της Ανατολικής Μακεδονίας (1912-13, 1915-18, 1940-44), η εμπειρία των βλάχικων και των γκραίκικων πληθυσμών της ήταν κοινή και εξίσου τραγική. Ανάλογα ήταν και τα βιώματα των Βλάχων της Πελαγονίας στα χρόνια του Α` Παγκοσμίου Πολέμου.

Μία από τις σημαντικότερες αποδείξεις της θεμελιώδους άποψης για την ελληνική διάσταση των Βλάχων είναι η καταστροφή, κατά τη διάρκεια της Κατοχής, περισσότερων από 50 ακμαιότατων μέχρι τότε βλαχοχωριών. Ιδιαίτερα στα τέλη του 1943, αλλά και κατά τη διάρκεια του 1944, οι γερμανικές κυρίως δυνάμεις κατοχής κατέστρεψαν ολοσχερώς ή μερικώς βλάχικους οικισμούς από το Πάικο μέχρι το Πωγώνι, τα Ζαγοροχώρια, τον Ασπροπόταμο και τον Όλυμπο. Τα βλαχοχώρια που γλίτωσαν από την καταστροφή ήταν ελάχιστα. Οι Βλάχοι που έχασαν τη ζωή τους σε αυτές τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις, και όχι μόνο, ήταν σαφώς πολλαπλάσιοι των δοσίλογων εκείνης της εποχής που είχαν βλάχικη καταγωγή.

Σε τελική ανάλυση, οι γερμανικές, οι βουλγαρικές αλλά και οι ιταλικές δυνάμεις κατοχής δε συμπεριφέρθηκαν στους Βλάχους διαφορετικά από ό,τι στους υπόλοιπους Έλληνες, αναγνωρίζοντας προφανώς την ελληνική διάσταση της ταυτότητά τους. Ιδιαίτερα οι Γερμανοί εκείνης της εποχής που είχαν αναγάγει τους φυλετικούς διαχωρισμούς σε καθοριστικό κανόνα της πολιτικής τους ήταν αδύνατον να μη γνώρισαν ποιοι ήταν οι κάτοικοι των χωριών που κατέστρεφαν. Έτσι, η επιφανειακή ή μονομερής ενασχόληση με τα γεγονότα της περίφημης "*Λεγεώνας*" μοιάζει να είναι υποβολιμαία, αν μάλιστα αναλογιστούμε την ταυτόχρονη και την ηγετική πολλές φορές συμμετοχή των Βλάχων στις διάφορες ομάδες της Εθνικής Αντίστασης.

Οι προπαγάνδες και οι εθνικισμοί άφησαν πικρές αναμνήσεις στη συλλογική μνήμη των Βλάχων. Γνωρίζοντας πως πολύ συχνά σημειώθηκε μία μάλλον συστηματική διαστρέβλωση της πραγματικότητας γύρω από τα θέματα των Βλάχων, από όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες, γίνεται κατανοητή η ενίσχυση της παραδοσιακής επιφυλακτικότητας των Βλάχων, όπως επίσης το πώς και το γιατί η πλειοψηφία των Βλάχων διατηρεί μία στάση καχυποψίας για όποιον παρουσιάζεται να ενδιαφέρεται για αυτούς. Καταλήγοντας, θα πρέπει να τονιστεί πως οι Βλάχοι Έλληνες, όπως και οι συγγενείς τους που βρέθηκαν να ζουν πέρα από την ελληνική επικράτεια, επιθυμούν την ειρήνη, την ευημερία και την πρόοδο περισσότερο από οτιδήποτε άλλο.

Σήμερα, στα βόρεια σύνορά μας, υπάρχουν ομάδες πληθυσμού ελληνικής καταγωγής.

α) Οι παλαιοί γηγενείς. Υπολείμματα του πάλαι ποτέ ακμάσαντος Ελληνισμού της περιοχής. Είναι ελληνόφωνοι, σλαβόφωνοι και κυρίως βλαχόφωνοι. Η Οθωμανική απογραφή υπελόγιζε 75.000 περίπου Έλληνες στην επαρχία Μοναστηρίου (Βιτωλίων) και βεβαίως πολύ περισσότερους στο ομώνυμο Βιλαέτι - περιφερειακή διοίκηση.

Το 1923 εκτιμάται ότι μόνο 5.000 Έλληνες είχαν φύγει από τη Νότιο Σερβία, όπως ονομαζόταν τότε η σημερινή FYROM. Αρα, υπάρχει μεγάλο κομμάτι Ελληνισμού, του οποίου αγνοείται η τύχη. Πιθανόν, κάποιοι από αυτούς να αποδέχθηκαν την τεχνητή "μακεδονική" εθνότητα λόγω φόβου, πιέσεων και συνεχούς προπαγάνδας. Πάντως πολλοί βλαχόφωνοι βρίσκονται στο Βελιγράδι, και στα σωματεία τους τονίζουν την ελληνική καταγωγή τους, ενώ βλαχόφωνοι Έλληνες των Σκοπίων επικοινωνούν με ιδιώτες και με Σωματεία του ελλαδικού χώρου. Η εγκατάσταση ενός ραδιοφωνικού σταθμού στα βόρεια σύνορά μας, ο οποίος θα εκπέμπει στο βλαχικό ιδίωμα, πιστεύω, ότι θα φέρει πιο κοντά στην Ελλάδα τους ταλαιπωρημένους Ελληνόβλαχους των Σκοπίων, αλλά και της Β.Ηπείρου.

β) Οι πολιτικοί πρόσφυγες και οι απόγονοί τους. Δυστυχώς, οι περισσότεροι ετάχθησαν στην υπηρεσία του ψευδομακεδονισμού, πολλοί όμως διατηρούν ακόμα την περηφάνια της ελληνικής ταυτότητας.

[illegible] ιστορία του Ισλάμ. Προέκυψε [illegible]

[illegible]

[illegible]

Το 1821 [illegible]

[illegible]

[illegible]

Υπολογίζονται σε 50.000 περίπου. Μπορούμε, λοιπόν, να εκφράσουμε την εκτίμηση ότι οι ελληνικής καταγωγής υπήκοοι της FYROM πλησιάζουν τις 360.000, αλλά οι ελληνικής συνειδήσεως είναι λιγότεροι. Ακριβή στοιχεία δεν μπορούμε να έχουμε διότι από το 1944 μέχρι και σήμερα είναι επίφοβο και επικίνδυνο να εκφράζονται ελευθέρως οι ελληνικής συνειδήσεως κάτοικοι της περιοχής. Ουδέποτε έγινε ακριβής απογραφή.

Ως προς τους Ελληνοβλάχους, η απογραφή του 1948 τους υπελόγιζε σε 148.000. Στη στατιστική υπηρεσία των Σκοπίων, το 1953, οι ίδιοι οι Σκοπιανοί αναγνώριζαν 80 - 100.000 Βλάχους, όπως τους έλεγαν, προσπαθώντας πονηρά να αποκόψουν τους Βλαχοφώνους Έλληνες από την ελληνική ρίζα και να τους κάνουν ξεχωριστή μειονότητα. Οι Βλάχοι όμως, και στην Αλβανία, και στα Σκόπια, δεν δέχθηκαν ποτέ την Αλβανοποίηση ή Σκοπιανοποίηση αλλά επειδή φοβούνταν να πουν τη λέξη Έλληνας, κράτησαν τον όρο "Βλάχος" ως την τελευταία γραμμή αμύνης του Ελληνισμού. Έτσι συνέβη στην περιοχή Κορυτσάς, στην περιοχή Αυλώνας και άλλες περιοχές που δεν τους έχουμε πλησιάσει όπως πρέπει. Το Σερβικό περιοδικό ΖΑΜΠΑΒΝΙΚ της ΠΟΛΙΤΙΚΑ του Βελιγραδίου, στο πρώτο τεύχος του Δεκεμβρίου 1988, έκανε λόγο για τους Βλαχοφώνους ή Τσιντσάρους της περιοχής Σκοπίων και τους υπελόγιζε σε 150.000.

Εξ άλλου τον Ιούνιο του 1994 ο Κίρο Γκλιγκόρωφ δήλωσε στην Τσεχική εφημερίδα «Τσέσκι Ντένικ» **ότι έχει στη χώρα του 100.000 Έλληνες**. Η έκθεση του Αμερικανικού Υπουργείου Εσωτερικών για τα δικαιώματα των μειονοτήτων, που δημοσιεύθηκε στις 31.1.1995, έκανε λόγο περί καταπιεζομένης ελληνικής μειονότητας στο Κράτος των Σκοπίων.

Η ελληνοκαναδική εφημερίδα "Πατρίδες", ομογενειακή εφημερίδα που εκδίδεται στον Καναδά, ελληνόφωνη κυρίως, έστειλε δημοσιογράφο να κάνει έρευνα. Εντόπισε συγκλονιστικές περιπτώσεις ανθρώπων οι οποίοι μόνο όταν πειστούν ότι πραγματικά πηγαίνεις με καλό σκοπό, εκδηλώνουν την ελληνική τους ταυτότητα. Οι περισσότεροι δείχνουν φόβο και φοβούνται πως αν μιλήσουν με Έλληνα δημοσιογράφο, δικηγόρο ή άλλο εκπρόσωπο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την επόμενη μέρα θα κληθούν στο αστυνομικό τμήμα.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Η υποτιθέμενη "Δημοκρατία" των Σκοπίων (FYROM) πραγματοποίησε την περιβόητη επίσημη απογραφή, το καλοκαίρι του 1994, που αμφισβητήθηκε σοβαρότατα από πολλές πλευρές. Σε πολλά μέρη το καθεστώς κρατικής καταπιέσεως και φόβου δεν επέτρεψε να εκδηλωθούν οι ελληνικής συνειδήσεως πολίτες. Άλλωστε το «μαγείρεμα» των αποτελεσμάτων καταγγέλθηκε και από τους Αλβανούς και από τους Σέρβους και από τους Βουλγαρόφρονες της FYROM. Η απογραφή επισήμως κατέγραψε 8.300 Βλάχους ως ξεχωριστή εθνότητα (!) και μόνο 349 Έλληνες! Δυστυχώς, δεν υπήρξε η παραμικρή επίσημη αντίδραση από το Ελληνικό Κράτος.

Πρόκειται για ένα Βαλκανικό κράτος στο οποίο έχουμε αποδεχθεί de facto ότι η πλειοψηφία είναι οι λεγόμενοι "Μακεδόνες", αλλά πρέπει να απαιτήσουμε, όχι μόνο ως Έλληνες όλου του κόσμου, ως δημοκρατικοί πολίτες, να γίνει επιτέλους μια πραγματική απογραφή στα Σκόπια. Να δούμε ποιοι είναι οι συνειδητοί Μακεδόνες, οι της Τιτοϊκής προπαγάνδας του Γκλιγκόρωφ, πόσοι είναι Ελληνικής συνειδήσεως, πόσοι είναι Αλβανικής, πόσοι Βουλγαρικής, που και αυτό δεν το θέλουν. Πιστεύω ότι γι' αυτό δεν κάνουν την πραγματική απογραφή. Διότι θα βρεθούν ίσως οι λεγόμενοι "Μακεδόνες" να είναι λιγότεροι από 50%, άρα και δημοκρατικά πλέον, δεν θα δικαιούται αυτό το κράτος να λέγεται "Μακεδονία", πράγμα που είναι και το ζητούμενο από πλευράς Ελληνισμού.

Δεν είναι μόνο ανθρωπιστικό το ζήτημα, μιλάμε για ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά είναι και θέμα εθνικό, αγνοούμε Ελληνισμό ο οποίος καταπιέζεται, είναι και θέμα πολιτικής εξισορρόπησης. Όταν συνέχεια ο Γκλιγκόρωφ, πέραν του ονόματος, το οποίο είναι όχημα αλυτρωτισμού, μιλά για μειονότητα που δήθεν καταπιέζουμε στη Βόρειο Ελλάδα, Σλαβομακεδονική, "Μακεδονική" τη λέει αυτός, δεν είναι δυνατόν να έχεις ένα επιχείρημα το οποίο να μην χρησιμοποιείς. Όταν η Αμερική αναγνωρίζει ελληνική μειονότητα στα Σκόπια, όταν ξένοι οργανισμοί, η Βουλγαρία στη ΔΑΣΕ το 1990 υπέβαλε υπόμνημα και είπε, αγνοούνται οι Βούλγαροι των Σκοπίων, διότι κατά τη Βουλγαρία είναι Βούλγαροι οι Σλάβοι των Σκοπίων, αλλά λέει, δεν υπάρχουν Μακεδόνες, υπάρχουν Βούλγαροι και 200.000 Έλληνες. Οι ξένοι μιλούν για Έλληνες και εμείς δεν μιλούμε.

Και επιπλέον, είναι ανάγκη να τους βοηθήσουμε τους ανθρώπους αυτούς να έχουν τα στοιχειώδη δικαιώματα επικοινωνίας, εκπαιδεύσεως, γλωσσικής εκφράσεως, πολιτικής εκφράσεως, και να αποφύγουμε αυτό το πονηρό το οποίο κάνουν τώρα τα Σκόπια. Προσπαθούν την πλειοψηφία από τους Βλαχόφωνους, να τους περάσουν την ταυτότητα του Βλάχου ως εθνότητος, την οποία μπορεί και κάποιοι άλλοι να εκμεταλλευτούν, και προσπαθούν να τους αλλοιώσουν και θρησκευτικά, επειδή η εκκλησία των Σκοπίων είναι σχισματική και δεν έχει επικοινωνία με καμιά άλλη Ορθόδοξη εκκλησία του κόσμου, έχει πέσει στην επιρροή του Βατικανού, και οι άνθρωποι αυτοί, ενώ θέλουν να πλησιαστούν και θέλουν να έχουν μια επικοινωνία με κληρικούς από την Ελλάδα ή από τη Σερβία στην οποία κατά το Κανονικό Δίκαιο ανήκει η εκκλησία των Σκοπίων, δεν δικαιούνται και αναγκάζονται να βρίσκονται υπό την επιρροή σχισματικών και μη ορθοδόξων. Είναι υποχρέωσή μας να γνωρίζουμε τα θέματα αυτά και για λόγους εθνικούς, και ανθρωπιστικούς, και πολιτικούς.

Αυτοί των οποίων σήμερα αμφισβητείται η ελληνικότητα, είναι αυτοί που ίδρυσαν το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο. Είναι αυτοί που μας άφησαν το Ζάππειο. Είναι αυτοί που μας άφησαν το Παναθηναϊκό Στάδιο, το Εθνικό Αστεροσκοπείο, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, την Ιερά Μητρόπολη Αθηνών, την Αρχαιολογική Εταιρεία, την Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία, και τόσα άλλα.

Και όμως αυτοί, το 1912-13, για να εξυπηρετηθούν ευρύτερα εθνικά συμφέροντα και για να προλάβουν τη Βουλγαρία, παραχωρήθηκαν δι' επιστολής Βενιζέλου, χωρίς να υπάρχει η αρμοδιότητα αυτή, οπότε εδέχθη την κριτική. Και οι μόνοι που έκριναν αυστηρά τον Ελευθέριο Βενιζέλο, μολονότι ανεγνώριζαν την αξία του, ήσαν οι Κύπριοι Σαρίπολοι, διότι ο πρώτος των Σαριπόλων, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ήταν εκείνος που γνώρισε την ευεργεσία του Ιωάννη Κωλέττη, γνώρισε τον πρώτο Πρέσβη της Ελλάδος, που ήταν Βλάχος και που στη συνέχεια έγινε πρωθυπουργός.

Επομένως, Βλάχοι προέρχονται από όλες τις εθνότητες που υπάχθηκαν στο ευρύτερο Ρωμαϊκό κράτος. Φυσικά και Έλληνες. Οι πρώτοι στο χώρο της Βαλκανικής που εκλατινίζονται, προέρχονται από τη Βόρειο Ήπειρο. Είναι η πρώτη φορά κατά την οποία ο Ελληνισμός της Αδριατικής δέχεται την πίεση

των Ιλλυριών, πρώτοι οι Κερκυραίοι ζητούν τη συμπαράσταση της Ρώμης, έρχεται η Ρώμη αλλά έχει προβλήματα με τους Καρχηδονίους και δεν μπορεί να αντιμετωπίσει στρατιωτικά τους Ιλλυριούς και ζητεί τη συμπαράσταση των Ελλήνων Βορειοηπειρωτών, όπως τους λέμε σήμερα, μετά τη διχοτόμηση, καθώς και των ελληνικών πόλεων που βρίσκονται κατά μήκος των Αδριατικών ακτών, αλλά για να γίνει η στρατιωτική συνεννόηση, επιβάλλεται να χρησιμοποιούν την Λατινική γλώσσα, όπως γίνεται σε όλα τα στρατεύματα.

Έκτοτε, αυτός ο Ελληνισμός, μετά την υποδούλωση της Μακεδονίας, του κορμού της Ελλάδας που επιδίωκε η Ρώμη και προς τον οποίο φέρεται αριστοτεχνικά η Ρώμη, περιορίζει τη φορολογία στο ήμισυ, χρησιμοποιεί το έμψυχο δυναμικό σε όλες τις προηγούμενες δημόσιες θέσεις, για την περιφρούρηση των συνόρων, γιατί πάλι η Ρώμη δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπίζει τις επιθέσεις των βορειοτέρων λαών και έτσι, επέρχεται κατά νησίδες και ζώνες μια διγλωσσία στο Βορειοελλαδικό χώρο που επιβιώνει διαμέσου των αιώνων σε αυτό που εμείς σήμερα λέμε Βλάχοι.

Οι πρώτοι που δημιουργούν στο χώρο της Βαλκανικής ελληνικό τυπογραφείο, είναι οι Βλάχοι της Μοσχοπόλεως. Είναι το μοναδικό στη Βαλκανική, μετά το τυπογραφείο της Κωνσταντινουπόλεως. Οι πρώτοι που αρχίζουν να επαναφέρουν στον ελληνικό εθνικό κορμό βιβλία κατάλληλα ώστε να ξαναρχίσουν να μαθαίνουν τα ελληνικά, είναι οι Μοσχοπολίτες, ο Δανιήλ Μοσχοπολίτης, ο Θεόδωρος Καβαλιώτης. Ο πρώτος που ανθίσταται και χρησιμοποιεί για πρώτη φορά τη λέξη ελευθερία, κληρικός, είναι ο Νεκτάριος Πέλπος. Εκείνος που υπερασπίστηκε την ελληνικότητα της Μακεδονίας, το μεγαλύτερο εθνικό κεφάλαιό μας, είναι ο Ιωακείμ ο Γ΄, ο Οικουμενικός Πατριάρχης. Χρησιμοποιούσε διπλωματία και έσωσε τη Μακεδονία κατά τους κρισιμοτέρους χρόνους της τελευταίας φάσης του Μακεδονικού αγώνα.

Κι όμως, ο Ελληνισμός στη μητρόπολη, ο Ελληνισμός στη διασπορά, δεν γνωρίζει. Και το Φεβρουάριο του 1994, το Ευρωκοινοβούλιο λαμβάνει μια απόφαση η οποία δεν είναι απλώς ιστορική, είναι τρομερή. Το Φεβρουάριο του 1994, η Ευρωπαϊκή Ένωση **επιδικάζει στην Ελλάδα πέντε μειονότητες.** Πρώτοι, είναι οι Βλάχοι. Βάζει τους Βλάχους και τους Αρβανίτες μαζί με τους

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Πομάκους, τους Ρόμα (τσιγγάνους), τους αλλόθρησκους και λοιπούς στην ομάδα των εθνικών-εθνογλωσσικών μειονοτήτων και ζητεί την ίδρυση σχολείων.

Δηλαδή, ο Αλέξανδρος Σβώλος, πρωθυπουργός της επαναστατημένης Ελλάδας, καθηγητής του συνταγματικού δικαίου, ο Πατριάρχης Ιωακείμ, Ευάγγελος και Κωνσταντίνος Ζάππας, Σίνας, Στουρνάρας, Τοσίτσας, στερούνται την ελληνικότητα. Κανείς δεν έχει δικαίωμα, τουλάχιστον στους θανόντες, να αφαιρέσει αυτό για το οποίο αγωνίστηκαν με το όπλο και διέθεσαν τον ιδρώτα μιας ολόκληρης ζωής.

Η επικαιρότητα συνίσταται σε τούτο. Στο ότι την ίδια ημέρα, ακριβώς, που το Ευρωκοινοβούλιο, και με ψήφους των Ελλήνων Ευρωβουλευτών, που δεν ήσαν ενδεδειγμένως ενημερωμένοι, αποφασίζει την επιδίκαση στην Ελλάδα πέντε μειονοτήτων, στέλνει το έγγραφο αυτό σε τέσσερα επιστημονικά ιδρύματα Δυτικοευρωπαϊκά, για να επιληφθούν όλων των διαδικασιών προς ίδρυση Βλαχικών Σχολείων στην Ελλάδα. Να διδάσκεται η Βλαχική γλώσσα και να δημιουργηθεί ξεχωριστή εθνότητα! Που; Στα Γρεβενά, τη Λάρισα, τα Τρίκαλα, τα Γιάννενα, το Μέτσοβο και αλλού.

Η παρουσία των Ελλήνων στα εδάφη της σημερινής Ρουμανίας χρονολογείται από την αρχαιότητα. Είναι γνωστό από την ιστορία ότι οι Μιλήσιοι ίδρυσαν τον 7ο αιώνα π.Χ., στις εκβολές του ποταμού Ίστρου (σημερινού Δούναβη) την πρώτη αποικία με το όνομα Ίστρια, όπου ανευρέθηκαν ερείπια ναών του Διός, του Απόλλωνος, του Ποσειδώνος, του Ερμή, της Δήμητρας κι άλλων αρχαίων ελληνικών θεοτήτων. Οι ίδιοι οι Μιλήσιοι ίδρυσαν την πόλη Τόμις, σημερινή Κωνστάντζα, όπου βρέθηκαν νομίσματα που απεικόνιζαν μορφές Αρχαίων Θεών.

Τον 6ο π.Χ. αιώνα πάλι οι Μιλήσιοι ίδρυσαν την πόλη Κάλλατις, σημερινή Μανγκάλια, της οποίας οι κάτοικοι είχαν την κοινή πανελλήνια θρησκεία. Άλλες δύο σημαντικές αποικίες ήσαν η Αιγισσός, σημερινή Τούλτσεα, και η Αξιούπολη, σημερινή Τσερναβόντα, που μαζί με τις προηγούμενες τρεις απετέλεσαν μια συμμαχία, το «Κοινόν των Ελλήνων» με έδρα την Τόμις. Αλλά και πολλές άλλες αποικίες ίδρυσαν οι αρχαίοι μας πρόγονοι σ' ολόκληρη τη Ρουμανία, ενενήντα κατά τον Πλίνιο, μεταξύ των

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

οποίων την Προχείλια, σημερινή Βράιλα.

Συνεχώς τα ελληνικά πλοία προσέγγιζαν τις παράκτιες πόλεις και ως συνέπεια, είχαμε την εγκατάσταση Ελλήνων, καταρχήν σε μικρό αριθμό, μετά δε την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως η ροή προς τα βόρεια άρχισε να ογκούται, κυρίως κατά τους τελευταίους τρεις αιώνες, όταν η Πύλη εγκαινίασε την τοποθέτηση επιφανών Ελλήνων από το Φανάρι ως ηγεμόνων στη Μολδοβλαχία, η οποία διετέλει υπό καθεστώς ημιανεξαρτησίας απέναντι στο Οθωμανικό Κράτος. Εκεί οι ομογενείς βρήκαν φιλική και εγκάρδια υποδοχή και επί πλέον απήλαυσαν δικαιωμάτων πλήρους ελευθερίας και φιλοξενίας.

Στη διαμόρφωση του θρησκευτικού και πολιτικού βίου των ηγεμόνων σπουδαιότατο ρόλο διεδραμάτισε η ίδρυση της Μητρόπολης Ουγγροβλαχίας το έτος 1359, όπου πρώτος Αρχιερεύς τοποθετήθηκε ο Έλληνας Υάκινθος Κριτόπουλος από τον ηγεμόνα της Βλαχίας Αλέξανδρο Μπασαράμπ. Το έτος 1500 ο ηγεμόνας Ράντου ο Μέγας προσκάλεσε στη Βλαχία τον Έλληνα Μητροπολίτη Νήφωνα για να αναδιοργανώσει τη βλάχικη εκκλησία και να χειροτονήσει επισκόπους. Μεγάλη εισροή Ελλήνων κληρικών λαμβάνει χώρα κατά την ηγεμονία του Νεάγκοε Μπασαράμπ γύρω στα 1514.

Το πρώτο σχολείο στη Μολδοβλαχία ιδρύθηκε από τον Ιάκωβο Βασιλικό, από τη Σάμο, ο οποίος έγινε ηγεμόνας της Μολδαβίας (1561 - 1564). Η διδασκαλία εγίνετο στην ελληνική και λατινική. Στα μέσα του 17ου αιώνος ιδρύθηκε στην Τυργκοβίτσε Σχολή από τους σοφούς Παΐσιο Λιγαρίδη και Ιγνάτιο Πετρίτση. Ο ηγεμόνας της Μολδαβίας Βασίλε Λούπου ίδρυσε το 1640 περίπου στην πρωτεύουσα Ιάσιο την ελληνική Ακαδημία και διέταξε να γίνονται δεκτοί στα μεγάλα μοναστήρια Έλληνες μοναχοί για να διδάσκουν τα τέκνα των βογιάρων την ελληνική γλώσσα και τον πολιτισμό των Ελλήνων. Αλλά και πολλοί διακεκριμένοι Έλληνες διδάσκαλοι προσλαμβάνονταν στις ηγεμονικές αυλές όχι μόνο για διδασκαλία αλλά και για τη σύνταξη ρητορικών λόγων.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1670 ο Έλληνας σοφός θεολόγος Μητροπολίτης Νύσσης Γερμανός Αιτωλός ή Λοκρός, μαθητής του μεγάλου φιλοσόφου Θεοφίλου Κορυδαλλέως (1574-1646) εδίδαξε στο Βουκουρέστι

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

για πρώτη φορά τον νεοαριστοτελισμό κατά την ίδρυση της Ακαδημίας της πόλης αυτής, της οποίας η γλώσσα διδασκαλίας ήταν η κλασσική ελληνική. Την Ακαδημία αυτή αναδιοργάνωσε μερικές δεκαετίες μετά, προσκεκλημένος από τον τότε ηγεμόνα της Βλαχίας, ο Έλληνας λόγιος και συγγραφέας Σεβαστός Κυμινίτης, στον οποίο ανετέθη και η διεύθυνση του εκεί σχολαρχείου, το οποίο μαζί με τις σχολές της Κωνσταντινουπόλεως αποτελούσαν τα δύο σημαντικότερα κέντρα ανώτερης παιδείας για τους ορθοδόξους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο ίδιος Μητροπολίτης Νύσσης μετέφρασε την Αγία Γραφή στη ρουμανική γλώσσα το 1688, κατόπιν αναθέσεως από τον ηγεμόνα της Βλαχίας Σερμπάν Καντακουζηνό, ο οποίος ίδρυσε ελληνικά τυπογραφεία.

Η βυζαντινή κληρονομιά υπήρξε μεγάλη και γενική στη διοίκηση, νομοθεσία, θρησκεία, κοινωνία, πνευματική ζωή, γλώσσα και τέχνη, όπως γράφει στο έργο του "Το Βυζάντιο μετά το Βυζάντιο", ο μεγαλύτερος ιστορικός της Ρουμανίας Νικολάε Γιόργκα, καθηγητής του Πανεπιστημίου του Βουκουρεστίου. Τη βυζαντινή κληρονομιά πολλοί επιστήμονες αναζητούσαν, κατά την τουρκική κατοχή στη Μολδοβλαχία, ως χώρα εμποτισμένη από τη βυζαντινή παράδοση κι εστραμμένη προς τον Ελληνισμό με ομόδοξους ηγεμόνες, αλλά και λόγω δυσπιστίας προς τη δύση.

Οι Έλληνες είχαν στα χέρια τους την εκκλησία, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην εδραίωση της Ορθοδοξίας, την εκπαίδευση, το εμπόριο, τα επαγγέλματα και κάθε άλλη δραστηριότητα, η οποία θα ήταν φορέας πολιτισμού. Είναι οι πρώτοι σκαπανείς και πρωτοπόροι που αξιοποίησαν τον φυσικό πλούτο της χώρας και εκσυγχρόνισαν κατά καιρούς την πρωτόγονη οικονομία της. Οι Έλληνες είναι οι κύριοι φορείς νέων ιδεών, νέων αναγκών, νέων εμπορευμάτων. Ήσαν και παρέμειναν κατά κύριο λόγο αστοί και αυτοί απετέλεσαν την αστική τάξη όχι μόνον της Ρουμανίας αλλά και ολόκληρης της Αυτοκρατορίας. Ο Ελληνισμός εδίδαξε την ιδέα του πατριωτισμού και της ελευθερίας, όπως αναφέρει ο άλλος μεγάλος ιστορικός της Ρουμανίας και καθηγητής του Πανεπιστημίου του Ιασίου Αλέξανδρος Ξενόπολ στο έργο του "Ιστορία των Ρουμάνων".

Στις παραδουνάβιες, κυρίως, πόλεις Βράιλα, Γαλάτσι, Τούλτσεα, Σουλινά, όπως και στην Κωνστάντζα, οι Έλληνες διακρίνονταν μεταξύ όλων

των κατοίκων αυτών, γιατί διατηρούσαν τα μεγαλύτερα ναυτιλιακά γραφεία, εμπορικά καταστήματα, ζυθεστιατόρια, ζαχαροπλαστεία, ξενοδοχεία, καθώς και εργοστάσια κεραμουργείας, αλευροποιίας, υποδημάτων, μεταλλουργίας, κ.ά.

Στα περίχωρα του Βουκουρεστίου ο Έλληνας Μαλάξας ανήγειρε μια από τις δυο μεγαλύτερες βιομηχανικές μονάδες που υπήρχαν προπολεμικά στη Ρουμανία και που παρήγαγε, μεταξύ των άλλων, ατμομηχανές σιδηροδρομικές. Το εργοστάσιο αυτό συνεχίζει να λειτουργεί και σήμερα, αφού, βέβαια, εθνικοποιήθηκε από το καταρρεύσαν καθεστώς. Ακόμη, στα χέρια των ομογενών ήταν και το μεγαλύτερο εισαγωγικό κι εξαγωγικό εμπόριο, με εισαγωγή από την Ελλάδα, κυρίως εσπεριδοειδών, ελαιολάδου και ελαιών και με εξαγωγή ζώων και ξυλείας. Η κυριαρχία των Ελλήνων ήταν τόσο εμφανής, ώστε στις συναλλαγές είχε επιβληθεί η ελληνική γλώσσα.

Τα πρώτα παγοθραυστικά στον Κάτω Δούναβη τα είχαν φέρει Έλληνες. Δεν περνούσε μέρα που να μην έβλεπε κανείς στα λιμάνια αυτά μερικά ελληνικά φορτηγά. Στον Δούναβη κυριαρχούσαν τα ελληνικά σλέπια με Κεφαλλήνιους, κυρίως, καπετάνιους και ναύτες. Κατά τη β΄ δεκαετία του αιώνα μας από τους 88 πλοιάρχους - πλοηγούς ρυμουλκών οι 73 ήσαν Έλληνες. Τα σλέπια έφθαναν στη Βιέννη, αφού προσήγγιζαν στα διάφορα λιμάνια της ρουμανοβουλγαρικής μεθορίου, της Γιουγκοσλαβίας και της Βουδαπέστης.

Όταν έφυγαν στα τέλη της δεκαετίας του 40, οι φίλοι Ρουμάνοι τους εύχονταν να επιστρέψουν όσο το δυνατόν ταχύτερα. Ήδη, ακολουθώντας την παράδοση, απόγονοι ομογενών επιστρέφουν επιχειρηματικά δειλά - δειλά, λόγω της διαμορφούμενης καταστάσεως και θα αναπτυχθούν, τόσο εις μνήμην των σκαπανέων πατέρων όσο και προς όφελος των δυο παραδοσιακά φίλων λαών και χωρών.

Αρχικό μέλημα των Ελλήνων μεταναστών, όπου κι αν βρεθούν, είναι να οργανωθούν σε κοινότητες, μόλις συγκεντρώνουν έναν ικανό αριθμό ατόμων και να ιδρύσουν εκκλησίες και σχολεία. Από αυτόν τον κανόνα δεν ήταν δυνατόν να ξεφύγει η Ρουμανία όπου κατέφευγαν συνεχώς, κυρίως κατά τους τελευταίους τρεις αιώνες, οι Έλληνες από όλα τα μέρη της σκλαβωμένης

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

πατρίδας, εφ' όσον επί τουρκοκρατίας, μάλιστα, δεν υπήρχαν καν σύνορα, άρα ούτε και τα συναφή εμπόδια διακινήσεως.

Έτσι, βλέπουμε να οργανώνονται κοινότητες σε πολλές πόλεις, μεγάλες και μικρές, όπως Βουκουρέστι, Κωνστάντζα, Βράιλα, Γαλάτσι, Σουλινά, Τούλτσεα, Ισμαηλία, Πλοέστι, Μπρασόβ, Τυργκόβιστε, Ιάσιο, Πιάτρα Νεάμτς, Πράχοβα, Πιτέστι, Καλαράσι, Κραϊόβα, Οράντεα, Κλουζ, Καλαφάτ, Μανγκάλια, Τζιούρτζιου, Μπαζαρτζίκ και αλλού. Πολλές απ' αυτές αναγνωρίζονται ως νομικά πρόσωπα με πρωτόκολλα που υπογράφτηκαν στις 19 Δεκεμβρίου 1900 και στις 11 Αυγούστου 1931, όπου αναφέρονται οι εκκλησίες, τα σχολεία και οι περιουσίες που τους ανήκουν.

Όλα αυτά όμως δημεύθηκαν από το απερχόμενο αθεϊστικό καθεστώς και δεν έχουν ακόμη αποδοθεί στις κατά τόπους κοινότητες, όπως συνέβη τώρα τελευταία με τα περιουσιακά στοιχεία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Η πράξη αυτή θα συμβάλλει στην ταχύτερη και εγκαρδιότερη σύσφιγξη των πατροπαράδοτων αρίστων σχέσεων μεταξύ των δυο φίλων κρατών.

Οι εκκλησίες αυτές και τα σχολεία κτίσθηκαν από δωρεές των ομογενών. Η εκκλησία Κοιμήσεως της Θεοτόκου της Βράιλας κτίσθηκε στα τέλη του περασμένου αιώνος, το 1890 περίπου, και είναι η μεγαλύτερη των Βαλκανίων μετά την Αγία Σοφία της Πόλης. Είναι μια ωραιότατη εκκλησία γοτθικού ρυθμού, που είχε πάρα πολλά πλούσια αναθήματα, ανεκτίμητες φορητές εικόνες, ιερά άμφια και βιβλία, όπως άλλωστε όλες οι άλλες. Η εκκλησία της Κωστάντζας, της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, αποπερατώθηκε το 1868 και ήταν ο πρώτος χριστιανικός ναός που ανεγέρθηκε στην πόλη αυτή. Η πρώτη ρουμανική εκκλησία εγκαινιάσθηκε 27 ολόκληρα χρόνια μετά, δηλ. το 1895, γι' αυτό όλοι οι χριστιανοί εκκλησιάζονταν στην ελληνική.

Στην ελληνική εκκλησία ετελέσθηκε η πρώτη επίσημη δοξολογία της απελευθερώσεως της Δοβρουτσάς, το 1878, στην οποία παρέστη και ο τότε βασιλιάς Κάρολος ο Α΄ μαζί με τον διάδοχο της Αυτοκρατορικής Ρωσίας. Και μέχρι το 1900 εκεί ετελούντο όλες οι επίσημες δοξολογίες της πόλης. Ο ρυθμός της είναι βασιλικός και είναι τρίκλιτη. Πριν από αυτήν υπήρχε μια μικρή ξύλινη εκκλησία στον χώρο του σημερινού ελληνικού σχολείου, που

[illegible]

[illegible] 1900 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ακόμη κατακρατείται από τις ρουμανικές αρχές, ενώ τα ελληνόπουλα παρακολουθούν ελληνικά μαθήματα σ' ενοικιαζόμενα δωμάτια ενός σπιτιού. Παρόμοια κατάσταση επικρατεί και στις άλλες κοινότητες. Η εκκλησία του Βουκουρεστίου, το Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, είναι ένα κομψοτέχνημα ιωνικού ρυθμού, που θυμίζει πολύ το Θησείο. Στο Γαλάτσι υπάρχει η εκκλησία της Μεταμορφώσεως και στο Σουλινά η Εκκλησία του Αγίου Νικολάου.

Τα σημερινά σχολεία που υπάρχουν και που αντικατέστησαν προηγούμενα μικρότερα, εκτίσθηκαν άλλα τον περασμένο αιώνα (1867 στην Κωνστάντζα) κι άλλα προπολεμικά (1928 στο Βουκουρέστι). Τα τέσσερα απ' αυτά, του Βουκουρεστίου, της Κωστάντζας, της Βράιλας και του Γαλατσίου, ήσαν μεγαθήρια. Συμπεριελάμβαναν νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο. Λειτουργούσαν σύμφωνα με το επίσημο πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδος, στην ελληνική γλώσσα, με τα βιβλία που επρομηθεύοντο κάθε χρόνο από την Ελλάδα και με Έλληνες δασκάλους και καθηγητές διοριζομένους από την πατρίδα. Επί πλέον εδιδάσκοντο και τη ρουμανική γλώσσα, όπως κι άλλες ξένες γλώσσες: αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, καθώς και κάποιο όργανο πιάνο, μανδολίνο, βιολί. Εκτός από αίθουσες διδασκαλίας υπήρχαν και δωμάτια για οικοτρόφους στα οποία στεγάζονταν ελληνόπουλα από άλλες μικρότερες πόλεις που είχαν μόνο δημοτικό σχολείο.

Οι νεολαίες των μεγάλων κοινοτήτων ήταν οργανωμένες σε συλλόγους, που είχαν διάφορα παραρτήματα, όπως αθλητικά, θεατρικά, φιλολογικά, μουσικά. Ο αξιολογότερος όλων ήταν ο σύλλογος "Ελπίς" της Κωστάντζας, που συνεστήθη το 1890 και από το 1898 απέκτησε ιδιόκτητο κτίριο που έχει μεγάλη αίθουσα τελετών με μεγάλους καθρέπτες, καλύπτοντας τους πλαϊνούς τοίχους, με εξώστη σε σχήμα Π, με βεστιάριο, κυλικείο και με βιβλιοθήκη.

Από τα μέσα του περασμένου αιώνα και μέχρι την εγκαθίδρυση του κομμουνιστικού καθεστώτος έχουν εκδοθεί στη Ρουμανία περίπου 30 εφημερίδες, όπως αναφέρει ο ιατρός Δημοσθένης Γραμματικόπουλος, ιστορικός και ποιητής, στη μελέτη του για τον ελληνικό τύπο στη Ρουμανία, που δημοσιεύθηκε στην Ηπειρωτική Εστία. Τούτο αποτελεί δείγμα της έντονης πνευματικής δράσης των ομογενών. Η πρώτη με τον τίτλο "Ζέφυρος

[illegible]

Το [illegible] της Ελλάδος [illegible]

Οι [illegible]

Από [illegible]

του Ίστρου" εξεδόθη στο Βουκουρέστι στις 30.8.1841 και κυκλοφόρησε περίπου επί ένα χρόνο. Μετά λίγα χρόνια, τον Ιανουάριο του 1849 εκδόθηκε ο "Ελληνικός Μηνύτωρ της Βλαχίας".

Το 1865 έκανε την εμφάνισή της στο Βουκουρέστι η "Ήρις", που είχε τη μεγαλύτερη διάρκεια ζωής όλων των ελληνικών εφημερίδων της Ρουμανίας. Έπαυσε τη δράση της στο έτος 1941. Άλλες σημαντικές εφημερίδες ήσαν οι "Σύλλογοι" που κυκλοφόρησε το 1873 για μια εικοσαετία τουλάχιστον, η "Πατρίς" μεταξύ 1891-1906 και το "Έθνος", 1911-1943, όλες του Βουκουρεστίου. Η τελευταία "Νέα Ελλάς" εκδόθηκε, επίσης στην πρωτεύουσα, ανάμεσα 12.11.1944 και Σεπτέμβριο του 1946. Στην επαρχία πρωτοκυκλοφόρησαν ο "Ερμής" το 1872 στη Βράιλα, "Οι Λαοί της Ανατολής" το 1876 στο Γαλάτσι και στην Κωνστάντζα, η "Θάλεια" το 1923 και η "Τόμις".

Αλλά και ο Ελευθέριος Βενιζέλος, το 1913 όταν μαζί με τον τότε πρωθυπουργό της Ρουμανίας Τάκε Ιονέσκου επισκέφθηκε τις παραδουνάβιες πόλεις και στη Βράιλα τον υποδέχθηκαν πάνω από 200 ελληνικά ρυμουλκά, είπε πως ουδέποτε είδε στο λιμάνι του Πειραιά να κυματίζουν τόσες ελληνικές σημαίες. Ήταν τόσο μεγάλη η επίδραση τους και η ελληνική γλώσσα τόσο διαδεδομένη, που όταν ο βασιλιάς Κάρολος Β΄ επισκέφθηκε την πόλη Σουλινά στη δεκαετία του 30 είπε στην ακολουθία του: "γιατί με φέρατε στην Ελλάδα;" Οι Έλληνες δημιούργησαν στη Ρουμανία την αστική τάξη, κατήργησαν τη δουλοπαροικία και θέσπισαν το πρώτο Σύνταγμα.

Οι σχέσεις μεταξύ των Ελλήνων και των γηγενών ήσαν τόσο αγαθές και στενές, ώστε οδήγησαν σε πάρα πολλούς γάμους ανάμεσά τους, από τους οποίους γεννήθηκαν μεγάλες προσωπικότητες που δόξασαν τη Ρουμανία. Η μια του Μιχαήλ του Γενναίου, ηγεμόνος της Βλαχίας, που πρώτος ένωσε το 1600 τα ρουμανικά πριγκιπάτα και του οποίου η μητέρα ήταν Ελληνίδα, ονόματι Θεοδώρα, και η άλλη περίπτωση του Νικολάε Γιόργκα που με καύχημα έλεγε πως η καταγωγή του ανάγεται στη βυζαντινή οικογένεια Αργυροπούλου.

Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας συνέβαλε ποικιλοτρόπως και στους απελευθερωτικούς αγώνες της πατρίδας μας. Υπάρχει κατάλογος Φιλικών με

[illegible] 1841 [illegible]
[illegible]
[illegible] της Ελλάδος.

[illegible] 1841 [illegible] "Νέα Ελλάς" [illegible]
[illegible] 1841-1890 [illegible]
[illegible] 1878 [illegible]
[illegible]

[illegible] 1889 [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

Ο Ελληνισμός της [illegible]
[illegible]

ονόματα Ελλήνων από διάφορες παροικίες όπως του Βουκουρεστίου, Ιασίου, Γαλατσίου, Ισμαηλίας, κλπ., που έδειχναν ζωηρό ενδιαφέρον για τον επικείμενο αγώνα και βρίσκονταν σε συνεχή επαφή με τους διοργανωτές και πρωταγωνιστές της Επαναστάσεως.

Η ανοδική πορεία του Ελληνισμού στη Ρουμανία διακόπηκε βιαίως το 1947, όταν στην εξουσία εγκαθιδρύθηκε το κομμουνιστικό καθεστώς. Ακολούθησε ταχύτατη έξοδος των ομογενών προς την Ελλάδα, διότι η συνύπαρξη με το νέο ανελεύθερο καθεστώς κατέστη αδύνατη. Οι περιουσίες αυτών αφαιρέθησαν με διαφόρους τρόπους, όπως εθνικοποιήσεις, δημεύσεις και αναγκαστικές δωρεές. Οι κοινότητες διελύθησαν και οι περιουσίες αυτών πέρασαν στην κατοχή του κράτους χωρίς να δοθεί καμία αποζημίωση. Όλες αυτές οι περιουσίες που συσσωρεύτηκαν από αιώνες, ανέρχονται σήμερα σε δισεκατομμύρια δολάρια. Από τους 100.000 ευημερούντες ομογενείς που ήσαν εκεί το 1945, σήμερα ζουν περίπου 25.000 σε οικτρή οικονομική κατάσταση.

Το νέο ρουμανικό κράτος επικαλείται προς τούτο, ορισμένες συμφωνίες που συνήφθησαν μεταξύ των δύο χωρών μας πριν περίπου 30 με 40 χρόνια, υπό την πίεση των τότε διεθνών συνθηκών. Βάσει αυτών κατέβαλε τότε σε αξία σημερινών δολαρίων 75 εκατομμύρια δολάρια, που δεν καλύπτουν ούτε το 1% της αξίας των αφαιρεθέντων και κατεστραμμένων κινητών και ακινήτων περιουσιών. Εξ αυτών, για τις εθνικοποιημένες περιουσίες των ιδιωτών, κατέβαλαν μόνο 25 εκατομμύρια δολάρια, υπολογίζοντας μόνο 1250 διαμερίσματα. Εάν, όμως, προβούμε σ' έναν απλό υπολογισμό, ότι οι 100.000 Έλληνες αποτελούσαν 25.000 οικογένειες και όλοι σχεδόν είχαν το δικό τους σπίτι, τότε φθάνουμε στο αβίαστο συμπέρασμα πως πρέπει να μιλάμε για τουλάχιστον 20.000 ιδιόκτητα διαμερίσματα.

Η Ελλάδα δεν παύει να ενθαρρύνει τους επιχειρηματίες να στραφούν προς την ανέκαθεν φίλη Ρουμανία και να συνηγορεί υπέρ της εντάξής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο ΝΑΤΟ. Επιπλέον, η Ελλάδα χορηγεί και εμπορικές πιστώσεις στη Ρουμανία δεκάδων δισεκατομμυρίων.

Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας, που προσφέρει ανά τους αιώνες ανεκτίμητες υπηρεσίες στις αδελφές χώρες, θα πρέπει να βοηθηθεί ταχύτατα

[illegible]

[illegible] 1945 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

και σοβαρά για να παίξει το δημιουργικό του ρόλο, προς όφελος των δύο χωρών. Το ελληνικό στοιχείο στη χώρα αυτή ήταν πάντοτε ένα στοιχείο προοδευτικό, ειρηνικό, νομοταγές και εμφορείτο από ευγενείς ιδανικές αρχές. Το μορφωτικό τους επίπεδο και η εθνική και πολιτιστική τους ταυτότητα βρίσκονται σε υψηλότατο βαθμό. Πάσχουν, όμως, από στοιχειώδεις ελλείψεις. Για την αναβίωσή τους, το ελληνικό κράτος θα μπορούσε, σαν πρώτο βήμα, να στείλει εκεί ιερείς, ιερά άμφια, ιερά βιβλία, διδακτικό προσωπικό, σχολικά βιβλία, να χορηγήσει επιπλέον υποτροφίες για σπουδές στην Ελλάδα και να οργανώσει περισσότερες κατασκηνώσεις για τα ελληνόπουλα, που τόσο διψάνε να γνωρίσουν την πατρίδα τους.

Το Μοναστήρι είναι μια ελληνική πολιτεία στο κράτος των Σκοπίων και αποτελεί, μαζί με μια μεγάλη περιοχή της Πελαγονίας, ένα ξεχασμένο κομμάτι του Ελληνισμού, ενός Ελληνισμού που οι ρίζες του είναι βαθιά ριζωμένες από την εποχή του βασιλιά Φιλίππου το 349 π.Χ., όταν έκτισε την αρχαία Ηράκλεια.

Στα ερείπια αυτής της πολιτείας, που στέκονται όρθια και μιλούν τη γλώσσα την ελληνική, οι φίλοι μας, οι Σέρβοι παλιότερα, και οι Σκοπιανοί σήμερα, έχουν το Μουσείο τους ευτυχώς, είναι κτισμένο το "Μοναστήρι - Bitola", όπως θέλουν να το ονομάζουν οι Σκοπιανοί, 18 χιλιόμετρα έξω από τα ελληνικά σύνορα.

Ο πληθυσμός της περιοχής προέρχεται από τη Μοσχόπολη, ύστερα από την καταστροφή της πόλης αυτής από τους Τουρκαλβανούς. Όταν το 1912 το Μοναστήρι έπαψε να είναι ελληνικό, οι κάτοικοί του ήρθαν στη ελεύθερη Ελλάδα. Οι περισσότεροι εγκαταστάθηκαν στη Φλώρινα. Ο Ελληνισμός που βρίσκεται εκεί και φτάνει τις 150.000 και μέσα στην πόλη του Μοναστηρίου τις 40.000.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

3. Οι Αρβανιτόβλαχοι στην Ήπειρο και την Αλβανία μετά το 1821

Παρά τις όποιες διώξεις και τις σίγουρες μετακινήσεις ο κύριος όγκος των Αρβανιτόβλαχων παρέμεινε στις περιοχές της Ηπείρου και της Αλβανίας. Στα μέσα του 19ου αιώνα ο πληθυσμός των νομάδων Αρβανιτόβλαχων στην Ήπειρο, βόρεια και νότια, ήταν κάπου ανάμεσα στις 1.500 με 2.000 οικογένειες. Περίπου 500 οικογένειες νομάδων Αρβανιτόβλαχων βρίσκονταν σκορπισμένες σε διάφορα χωριά της Πρεμετής, όπου και σήμερα υπάγεται διοικητικά η περιοχή του Νταγκλί. Περίπου 20 οικογένειες Αρβανιτόβλαχων μόνιμα εγκατεστημένων στο χωριό Οστρίτσα (Odriçan), το οποίο σήμερα υπάγεται στην επαρχία Πρεμετής.

Επίσης άλλων 200 οικογενειών νομάδων Αρβανιτόβλαχων στην περιοχή της Αυλώνας, πέρα από 20 οικογένειες Βλάχων στην πόλη της Αυλώνας και άλλες 40 οικογένειες Αρβανιτόβλαχων στη γειτονική Σελενίτσα (Selenicë). Οι οικογένειες της Σελενίτσας ζούσαν σταθερά εκεί δουλεύοντας στα ορυχεία της πίσσας και κυρίως ως αγωγιάτες.

Στα 1888 υπήρχαν 143 αρβανιτοβλάχικες οικογένειες στο Μετζιτιέ, το σημερινό Κεφαλόβρυσο Πωγωνίου, 19 οικογένειες στα Καλύβια Πογδόριανης, σημερινό Παρακάλαμο (Πογδόριανη Ιωαννίνων) και 16 οικογένειες στον οικισμό Λουτρό κοντά στον Παρακάλαμο. Όλες αυτές οι οικογένειες προέρχονταν από το Μπιτσικόπουλο, το οποίο καταστράφηκε και εγκαταλείφθηκε ύστερα από ληστρικές επιθέσεις γύρω στα 1840.

Στα 1853, οι οθωμανικές αρχές βοηθούν στη δημιουργία ενός νέου οικισμού για τους Αρβανιτόβλαχους του Μπιτσικόπουλου. Το νέο χωριό που θεμελιώθηκε όχι πολύ μακριά από το παλιό ονομάστηκε Μετζιτιέ, τιμώντας τον τότε σουλτάνο Αμπντούλ Μετζίτ Α'. Ωστόσο, το μεγαλύτερο μέρος των Αρβανιτόβλαχων του Μπιτσικόπουλου είχαν φύγει για το νεοσύστατο ελληνικό κράτος για να δημιουργήσουν αργότερα τα σημερινά βλαχοχώρια της Αιτωλοακαρνανίας. Πολλοί όμως Αρβανιτόβλαχοι του Μπιτσικόπουλου σκόρπισαν σε μικρότερες ομάδες και βρίσκονται ακόμη εγκατεστημένοι σε διάφορα χωριά κυρίως του Πωγωνίου και των Κουρέντων.

[illegible] στον Ύπατο [illegible] 1821

[illegible]

[illegible] 200 [illegible]

Στα 1888 [illegible] 141 [illegible]

Στα 1853 οι [illegible]

Το 1878, μετά τη συμμετοχή τους στο τότε επαναστατικό κίνημα,. ένας σημαντικός αριθμός Αρβανιτόβλαχων κατέφυγε στην Κέρκυρα, αλλά και τη Λευκάδα, τόσο από το ίδιο το Κεφαλόβρυσο ή Μετζιτιέ όσο και από το χειμαδιό που είχαν στο Λυκούρσι των Αγίων Σαράντα. Στην Κέρκυρα οι περισσότεροι εγκαταστάθηκαν λίγο έξω από την πόλη της Κέρκυρας, στη σημερινή συνοικία της Γαρίτσας.

Το 1889 οι Αρβανιτόβλαχοι της Γαρίτσας αριθμούσαν γύρω στις 2.000 άτομα. Αν και εκ των πραγμάτων στην Κέρκυρα έπαψαν να είναι νομαδοκτηνοτρόφοι και πολύ γρήγορα απώλεσαν τη βλάχικη γλώσσα, οι Αρβανιτόβλαχοι της Κέρκυρας διατήρησαν τη μνήμη της βλάχικης καταγωγής τους όπως και το διαφορετικό ενδυματολογικό τους τύπο μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα.

Το 1880, σε 18 χωριά της Πρεμετής και της περιοχής της Ζαγοριάς κατοικούσαν Αρβανιτόβλαχοι. Τα ονόματα αυτών των χωριών είναι: Τόποβα, Ιλιάρα, Ζέι, Μαλιέσοβο. Μπρέζιανη, Γράμποβο, Πέτρα, Άργοβα, Μπούχαλη, Λίπα, Ελεούσα, Μαντιλιόνη, Πουντάρα, Γκίκαρη, Κούταλη, Κοσήνα, Χοτοχόβα και Λιάψκα. Στη Χοτοχόβα κατοικούσαν 34 χριστιανικές οικογένειες, πιθανότατα Αλβανόφωνες, 10 οικογένειες Τσιγγάνων, 23 οικογένειες Οθωμανών, πιθανότατα μουσουλμάνων Αλβανών και 18 οικογένειες Βλάχων.

Στην πατριαρχική απογραφή των βλάχικων πληθυσμών του 1905 αναφέρονται Βλάχοι κάτοικοι, σίγουρα Αρβανιτόβλαχοι, σε 10 χωριά της Πρεμετής που εκκλησιαστικά υπάγονται στη μητρόπολη Κορυτσάς. Αναφέρονται 187 συνολικά οικογένειες και αναλυτικότερα 25 οικογένειες στην Κοσόβα, 36 στην Κοσίνα, 20 στην Κουτάλη, 10 στο Μποντάρι, 20 στο Μπαντιλιόνι, 20 στην Πρεμετή, 10 στην Οδρίτσανη, 20 στην Χοτοχόβα, 15 στο Κιλαρίσι και 11 στο Τρεμπιζίστι.

Την ίδια περίοδο, το 1910 σύμφωνα με στοιχεία των ελληνικών προξενικών αρχών, στο Καζά της Πρεμετής αναφέρονται να υπήρχαν συνολικά 247 οικογένειες και περίπου 1.235 Αρβανιτόβλαχοι. Αναλυτικότερα 10 οικογένειες στη Μπούχαλη, 22 στην Πρεμετή, 20 στο Μπαντιλιόνι, 14 στη Χοτοχόβα, 25 στη Κοσόβα, 35 στην Κοσίνα, 28 στα χωριά Κούταλη και

Το 1878 μετά τη συνθήκη [illegible]

[illegible]

Το 1899 οι [illegible]

[illegible] 20ου αιώνα.

Το 1880, οι 18 [illegible]

[illegible]

[illegible] 137 [illegible]

[illegible]

Την ίδια περίοδο, το 1919 [illegible] 247 [illegible]

[illegible]

Μποντάρι, 4 στην Πρεμίστα, 25 στο Κιλαράσι, 6 στο Πριμπόσιτι, 4 στη Φράσαρη, 20 στη Γκορόσιανη και 3 στη Γορίτσα.

Παρά τα λάθη και τις παραλήψεις οι στατιστικές του Πατριαρχείου (1905) αποτελούν ίσως τις καλύτερες πηγές για τον εντοπισμό των οικισμών ή καλύτερα των χειμαδιών των Μουζακιαραίων στις κεντρικές περιοχές της σημερινής Αλβανίας.

Οι Μουζακιαραίοι αποτελούν απλά μια υποομάδα των Αρβανιτόβλαχων, οι οποίοι συνήθιζαν να παραχειμάζουν στις χέρσες τότε πεδινές εκτάσεις της Μουζακιάς ανάμεσα στο Δυρράχιο, την Αυλώνα και το Μπεράτι, κατά μήκος της παραλίας της Αδριατικής και των χαμηλών κοιλάδων των ποταμών Σκούμπη ή Γενούση, Σεμάν ή Άψου και Βοϊούσα ή Αώου. Στα τέλη του 19ου αιώνα αρχές του 20ου οι Μουζακιαραίοι σχημάτιζαν εδώ ίσως μέχρι και 50 μικρά και μεγάλα χειμαδιά. Τα περισσότερα από αυτά ήταν ολιγοπληθή και βρίσκονται δίπλα στους μικρούς και φτωχούς κολιγικούς οικισμούς του κάμπου. Οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις παρατηρούνται γύρω από τις πόλεις της Αυλώνας, Φιέρι, Μπεράτι, Λούσνιας, Καβάγιας και Δυρραχίο.

Το 1905 αναφέρονται 1.352 βλάχικες οικογένειες στην επικράτεια της μητρόπολης Βελεγραδών και 799 βλάχικες οικογένειες στην επικράτεια της μητρόπολης Δυρραχίου. Τα χωριά που αναφέρονται από τον Λαμπρίδη, τον Weigand, το Πατριαρχείο και τις ελληνικές προξενικές αρχές δεν αντιπροσωπεύουν σε καμιά περίπτωση το σύνολο των οικισμών της Βόρειας Ηπείρου.

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την κολεκτιβοποίηση της αγροτικής οικονομίας στην Αλβανία και οι τελευταίοι νομάδες Αρβανιτόβλαχων εγκαταστάθηκαν οριστικά σε διάφορους οικισμούς και κυρίως στις επαρχίες Αγίων Σαράντα, Δέλβινου, Αργυροκάστρου, Πρεμετής, Κολώνιας, Κορυτσάς, Αυλώνας, Φιερίου, Μπερατίου, Ελμπασάν, Τιράνων, Λούσνιας, Καβάγιας και Δυρραχίου.

Η οριστική χάραξη των συνόρων ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αλβανία δημιούργησε προβλήματα στη ζωή πολλών αρβανιτοβλάχικων φαλκαριών που κινούνται, κατά παράδοση, ανάμεσα στα βουνά της Βορείου

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ηπείρου και τα χειμαδιά τους, που βρίσκονται στο ελληνικό πια έδαφος και κυρίως στο νομό Θεσπρωτίας και την επαρχία Πωγωνίου.

Το 1923 καταγράφηκαν 531 οικογένειες νομάδων Αρβανιτόβλαχων στους νομούς Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας. Αναλυτικότερα 19 οικογένειες στην επαρχία Ιωαννίνων, 105 στην επαρχία Ηγουμενίτσας, 224 στην επαρχία Φιλιατών, 136 στην επαρχία Μαργαριτίου και 47 στην επαρχία Παραμυθιάς.

Μετά την Κατοχή και τον Εμφύλιο οι περισσότεροι από αυτούς αποκαταστάθηκαν σταδιακά και οριστικά σε χωριά και πόλεις των νομών Θεσπρωτίας και Πρέβεζας στο κενό που άφησαν μουσουλμάνοι Αλβανοί της περιοχής, οι γνωστοί Τσάμηδες, αλλά και σε διάφορα χωριά των περιοχών του Πωγωνίου και των Κουρέντων στο νομό Ιωαννίνων.

Οι σημαντικότερες σήμερα εγκαταστάσεις τους σε χωριά και πόλεις των νομών Θεσπρωτίας και Πρέβεζας είναι στη Σαγιάδα, το Ασπροκκλήσι, την Ηγουμενίτσα, τον Άγιο Βλάσιο (Σούβλιασι), τον Παραπόταμο (Βάρφανη), την Πλαταριά, τους Μύλους (Σκέφαρι), την Παραμυθιά, τα Αμπέλια (Βρέστας), τη Ραχούλα (Τσιφλίκι), τον Ξηρόλοφο (Ζελεσό), το Καρβουνάρι, το Σκάνδαλο, τη Χόικα, την Πέρδικα (Αρπίτσα), τη Μηλοκοκκιά, την Καταβόθρα (Λιγοράτι), το Μαργαρίτι, την Καλουδίκη, τη Μόρφη (Μορφάτι), την Τζάρα, την Πάργα και τον μεγαλύτερο οικισμό τους, το Θέμελο (Ταμπάνια) στο νομό Πρέβεζας.

Από τα χρόνια του μεσοπολέμου, στις επαρχίες Πωγωνίου και Ιωαννίνων εκτός από το Κεφαλόβρυσο και τον Παρακάλαμο (Πογδόριανη) μικρότερες ή μεγαλύτερες ομάδες Αρβανιτόβλαχων βρέθηκαν εγκατεστημένες και στα χωριά Βήσσανη (Φραστανά), Κάτω Μερόπη, Πωγωνιανή, Δόλο, Δελβινάκι, Λίμνη, Άνω και Κάτω Ραβένια, Σιταριά, Κουκλιοί, Πρωτόπαππας και Χρυσορράχη.

4. Οι Αρβανιτοβλάχοι στην Μακεδονία-Θεσσαλία

Τα χρόνια και τα γεγονότα του 1821 υπήρξαν μία χρονική και ιστορική καμπή για τη γεωγραφική χωροθέτηση των Αρβανιτόβλαχωμ στη Βαλκανική. Μέχρι τότε μπορούμε νυ πούμε πως το μεγαλύτερο μέρος των προγόνων των σημερινών Αρβανιτόβλαχων κινούνταν κυρίως στην Ήπειρο και τη σημερινή Κεντρική και Νότια Αλβανία. Μετά όμως από το 1821 οι Αρβανιτόβλαχοι εξαπλώνονται και δημιουργούν νέες εγκαταστάσεις που μας έδωσας τους σημερινούς αρβανιτοβλάχικους πληθυσμούς πέρα από την Ήπειρο και την Αλβανία.

Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε πως οι πληθυσμοί των Αρβανιτόβλαχων δεν αντιμετώπισαν τις καταπιέσεις και τις διώξεις που βίωσαν άλλοι πληθυσμοί και αναμεσά τους και Βλάχοι, κατά την περίοδο της κυριαρχίας του Αλή Πασά. Αν μάλιστα αναλογιστούμε πως ο Αλή βοήθησε στη δημιουργία του Μπιτσικόπουλου, τότε θα μπορούσαμε να υποθέσουμε πως οι σχέσεις ανάμεσα στου Αλή πασά και τους Αρβανιτόβλαχους ήταν σχετικά αγαθές. Ο Αλή είχε γίνει ο μεγαλύτερος αρχιτσέλιγκας της επικράτειας του. Χρειαζόταν ικανούς τσοπαναραίους για την φύλαξη αυτών των κοπαδιών. Το ρόλο αυτό φαίνεται πως ανέλαβαν κάποιες φορές, ισχυρές και μάλλον πιστές σε αυτόν φάρες Αρβανιτοβλάχων.

Όταν πια το 1820, ο Αλή Πασάς βρισκόταν σε πολεμική σύγκρουση με τα στρατεύματα που έστειλε ο σουλτάνος Μαχμούτ για να τον εξουδετερώσουν, ξεκίνησαν οι πρώτες μαζικές έξοδοι των Αρβανιτόβλαχων προς τη Μακεδονία.

Σύμφωνα με τις παραδόσεις, ένα αρκετά μεγάλο φαλκάρι Αρβανιτόβλαχων έφτασε στην ορεινή περιοχή του Μοριχόβου, στα βορειοδυτικά της Έδεσσας, γύρω στα 1822. Το φαλκάρι αυτό φέρεται να οδηγήθηκε στο Μορίχοβο κάτω υπό την ηγεμονία των Τζεγκαίων, μίας δυναμικής οικογένειας αρχιτσελιγκάδων. Στις παραδόσεις αυτές αναφέρεται αόριστα πως οι προηγούμενες εστίες αυτών των φυγάδων βρίσκονταν στην περιοχή του Νταγκλί και της Κολώνιας, δίχως ιδιαίτερο προσδιορισμό κάποιων χωριών ή οικισμών. Ωστόσο, η προσωνυμία Φρασαριώτες, που χρησιμοποιούν οι άλλοι Βλάχοι της Κεντρικής Μακεδονίας, όταν

Οι Αρμανοβλάχοι στην Μακεδονία [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

αναφέρονται σε αυτούς και τους απογόνους τους, μπορεί να είναι ενδεικτική για την υπόθεση πως προέρχονταν είτε από την ίδια τη Φράσαρη είτε από τη γύρω από αυτή περιοχή.

Δε μπορούμε να γνωρίζουμε ποια ακριβώς ήταν η δύναμη αυτού του φαλκαριού σε οικογένειες και κοπάδια, αν και στην καταγραφή των προφορικών παραδόσεων αναφέρονται 200 οικογένειες και 50.000 πρόβατα. Οι αριθμοί αυτοί ίσως να ανταποκρίνονται στα δεδομένα μετά το σχηματισμό και την εδραίωση της εγκατάστασής τους στο Μορίχοβο, αφού προστέθηκαν στην αρχική ομάδα και άλλες μικρότερες αρβανιτοβλάχικες φάρες και φαλκάρια.

Σύμφωνα με κάποια άλλη καταγραφή αυτής της εξόδου το αρχικό φαλκάρι μετακινήθηκε σταδιακά προς την περιοχή του Μοριχόβου. Αρχικά, παρέμειναν για κάποιο απροσδιόριστο χρόνο στη θέση Λαπουσνέτς κοντά στη Φλώρινα, η οποία πρέπει να ταυτίζεται με τη θέση Λαπουσνέτς της κοινότητας Σκοπιάς. Από εκεί τράβηξαν για το Μορίχοβο και τα υψώματα του Καϊμάκτσαλαν ή Νίτσε, του ελληνικού Βόρρα.

Εκεί πια δημιούργησαν ένα νέο θερινό καλυβικό οικισμό στη θέση Τσιακούρα ή Τσεκούρα, ο οποίος σε πολλούς χάρτες και μεταγενέστερες αναφορές ταυτίζεται με τον καλυβικό οικισμό Καλύβια Παπαδιάς ή απλά Παπαδί. Βέβαια ο οικισμός που δημιούργησαν στην Τσιακούρα να μην ήταν ο μοναδικός, αλλά απλά ο σημαντικότερος και κεντρικότερος από μία ομάδα μικρών καλυβικών οικισμών, που δημιούργησαν στα υψώματα του Βόρρα για τις ανάγκες της βοσκής των κοπαδιών τους.

Γύρω στα 1878 ο οικισμός Τσιακούρα διασπάστηκε με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν νέες ορεινές καλυβικές εγκαταστάσεις, όπως στο Πάτημα (Πατιτσίνα) στις νότιες πλαγιές του Βόρρα, στο Άνω Γραμματικό (Καλίβιλι ντιν Γραμματίκοβα) και στον Άγιο Δημήτριο Έδεσσας (Κιντρόβα) στις βόρειες πλαγιές του Βερμίου και στην Ελαφίνα (Σπουρλίτα) στα Πιέρια.

Όσο για τις ανάγκες της χειμερινής βοσκής των κοπαδιών τους, από την αρχική ακόμη φάση της εγκατάστασής τους στη Μακεδονία, στράφηκαν προς τα πεδινά της Βέροιας και της Κατερίνης, εκεί όπου αναζήτησαν χειμαδιά και

οι Βλάχοι που βρέθηκαν στο Βέρμιο, προερχόμενοι από τα ημινομαδικά βλαχοχώρια των Γρεβενών.

Βέβαια τα αρβανιτοβλάχικα φαλκάρια που βρέθηκαν εκείνη την περίοδο στο Μορίχοβο και το Βέρμιο δεν ήταν τα μόνα που εγκατέλειψαν τις προηγούμενες εστίες τους, για να στραφούν προς βορειότερες περιοχές. Κάποιες άλλες φάρες και φαλκάρια στράφηκαν προς τον ορεινό όγκο του Μοράβα, στα ανατολικά της Κορυτσάς.

Εκεί κάτω από την ηγεμονία των αρχιτσελιγκάδων Μπαλιμπάτση ή Μπαλαμάτση, δημιούργησαν νέες θερινές εγκαταστάσεις με σημαντικότερη αυτή στην Άνω Πλεάσα. Αυτοί που τότε βρέθηκαν στις πλαγιές του Μοράβα στράφηκαν για χειμαδιά στην ανατολική Θεσσαλία, στις περιοχές του Αλμυρού και του Σέσκλου.

Όταν προς τα τέλη του 18ου αιώνα καταστράφηκαν τα βλαχοχώρια του Γράμμου και οι περισσότεροι από τους κατοίκους τους τα εγκατέλειψαν, κάποιοι άλλοι Βλάχοι ήρθαν με τα κοπάδια τους στα άδεια θερινά λιβάδια αυτού του βουνού. Ήταν κυρίως αρβανιτοβλάχικα φαλκάρια, που και αυτά, με τη σειρά τους, είχαν αναγκαστεί να μετατοπιστούν στο Γράμμο.

Παρόμοιες μετακινήσεις και εγκαταστάσεις αρβανιτοβλάχικων πληθυσμιακών ομάδων σημειώθηκαν προς τα περισσότερα από τα βλαχοχώρια της δυτικής και βόρειας Μακεδονίας. Μία από τις πιο αξιόλογες περιπτώσεις είναι η εγκατάσταση μίας αρκετά μεγάλης ομάδας ανάμεσα στους παλαιότερους Βλάχους κατοίκους της Νιζόπολης, δίπλα στο Μεγάροβο, με αποτέλεσμα οι Αρβανιτόβλαχοι να αποτελούν πια ένα ιδιαίτερα σημαντικό μέρος των κατοίκων του χωριού. Κατά τη διάρκεια του Α΄ΠΠ, όταν η Νιζόπολη εκκενώθηκε και καταστράφηκε, οι κάτοικοι της, Αρβανιτόβλαχοι και μη, μετακινήθηκαν στην Κατερίνη, όπου αρκετοί τελικά παρέμειναν οριστικά.

Στην πΓΔΜ οι Αρβανιτόβλάχοι κατοικούσαν στο χωριό Άνω Μπεάλα, δυτικά της Στρούγκας, αλλά και στα χωριά Αχρίδα, Μοναστήρι, Βέφτσανι, Βίσνι, Ποντγκόρτσι, Κρούσοβο και Λαμπουνίστα. Επίσης στην πόλη των Σκοπίων και την πεδιάδα του Κουμάνοβο.

[illegible] Γρεβενών.

Σήμερα [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Οι οικογένειες των Αρβανιτόβλαχων που βρέθηκαν τελικά στη Δροσοπηγή και το Φλάμπουρο, και της ΠΓΔΜ κατάγονταν ή είχαν τις παλαιότερες εστίες τους σε διάφορα μέρη της Ηπείρου και όχι μόνο στο Πληκάτι, όπως τον Παρακάλαμο και τη Φούρκα στο νομό Ιωαννίνων, αλλά και σε διάφορα χωριά της Βορείου Ηπείρου, κυρίως στην περιοχή της Κολώνιας όπως στα χωριά Φράσαρη, Ραντιμίστι, Μπαρμάσι, Κιαφζέζι, Στίκα, Κιουτέζα και Δάρδα. Ορισμένοι Αρβανιτόβλαχοι βρέθηκαν την ίδια περίπου περίοδο ή και νωρίτερα και στο Λέχοβο, ένα άλλο αρβανιτοχώρι της Φλώρινας.

Τα κύματα μετακίνησης Αρβανιτόβλαχων προς τη Μακεδονία συνεχίστηκαν και μετά την απελευθέρωσή της το 1912, ιδιαίτερα μετά το 1918-19 και τον τερματισμό των πολεμικών γεγονότων του Α΄ΠΠ. Μικρές ομάδες αρβανιτοβλάχικων οικογενειών από αυτές που βρέθηκαν ή πέρασαν εκείνη την περίοδο από το αλβανικό στο ελληνικό έδαφος στράφηκαν σταδιακά για νέες θερινές και χειμερινές εγκαταστάσεις στο νομό Πέλλας και εξελικτικά οι περισσότεροι βρέθηκαν, ήδη από το μεσοπόλεμο, εγκατεστημένοι στην Κρύα Βρύση των Γιαννιτσών.

Μετά τη λήξη του Εμφυλίου και από το 1951 εγκαταστάθηκε οριστικά στη Μακεδονία το τελευταίο κύμα νομάδων Αρβανιτόβλαχων. Με την καθοδήγηση και τη βοήθεια του κράτους ένας σημαντικός αριθμός χωριών της Φλώρινας και της Καστοριάς, που είχαν ερημώσει λόγω των γεγονότων του Εμφυλίου, εποικίστηκαν από Αρβανιτόβλαχους.

Οι περισσότεροι από αυτούς είχαν περάσει στο ελληνικό έδαφος μετά την οριστική χάραξη των συνόρων ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αλβανία. Χάνοντας τα θερινά τους λιβάδια, που παρέμειναν στο αλβανικό έδαφος, βρέθηκαν σκορπισμένοι κυρίως στην ελληνική Ήπειρο. Την περίοδο του μεσοπολέμου πολλοί από αυτούς που συνέχισαν την ομαδική κτηνοτροφική ζωή αναζήτησαν θερινά λιβάδια στην ελληνική πλευρά του Γράμμου και σε ορεινές περιοχές της Φλώρινας και της Καστοριάς, ενώ το χειμώνα κατέβαιναν κυρίως στη Θεσπρωτία.

Στις αρχές της δεκαετίας του' 50 το κράτος, θέλοντας να ενισχύσει πληθυσμιακά τις παραμεθόριες περιοχές, βοήθησε στη μόνιμη και οριστική

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

εγκατάσταση αυτών των περιπλανώμενων ακόμη Αρβανιτόβλαχων σε χωριά γύρω από τις Πρέσπες. Έτσι σήμερα βρίσκουμε Αρβανιτόβλαχους στα χωριά Βροντερό (Γκάσντανη), Πύλη (Βίνενη), Άγιο Γερμανό (Γέρμαν), Καλλιθέα (Ρουντάρι), Καρυές, Οξυά (Μπουκόβικ) και Κρυσταλλοπηγή (Σμαρδέσι ή Καπστίτσα) της Φλώρινας και Ιεροπηγή (Κοστενέτσι) και Δενδροχώρι (Δίμπενι) της Καστοριάς. Σε κάποια από αυτά είναι οι μόνοι κάτοικοι, ενώ στα άλλα αποτελούν ένα μόνο μέρος των κατοίκων.

Θα πρέπει να επισημανθεί πως τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα η διασπορά και η ενσωμάτωση μικρών ομάδων Αρβανιτόβλαχων σε όλα σχεδόν τα βλαχοχώρια και τις εγκαταστάσεις της νότιας Βαλκανικής ήταν μάλλον ο κανόνας. Η γνώση της αλβανικής γλώσσας και οι διασυνδέσεις τους με τους τότε Τουρκαλβανούς κυρίως ληστές στάθηκαν εξίσου σημαντικά προσόντα για την αποτροπή των συχνών τότε ληστρικών επιθέσεων.

Οι Αρβανιτόβλαχοι στη Θεσσαλία

Από τα τέλη του 18ου αιώνα και κατά την εποχή της κυριαρχίας του Αλή Πασά κάποια φαλκάρια να είχαν ήδη αναζητήσει χειμαδιά στα πεδινά της Θεσσαλίας, κατεβαίνοντας από τη Βόρεια Πίνδο, το Γράμμο ή και από τις περιοχές του Νταγκλί και της Κολώνιας. Ο Αλή μετακίνησε ομάδες Αρβανιτόβλαχων από τα παράλια των Αγίων Σαράντα στα παράλια του Παγασητικού και ίσως είναι μια ένδειξη για την παρουσία αυτών των αρβανιτοβλάχικων χειμαδιών στη Θεσσαλία. Είναι πολύ πιθανό οι Αρβανιτόβλαχοι να αντικατέστησαν, έστω και μερικά, τους Γραμμουστιάνους Βλάχους όχι μόνο στα ορεινά τους λιβάδια στο Γράμμο, αλλά και στα χειμαδιά, που κατά παράδοση είχαν στη ΝΑ Θεσσαλία, κοντά στο Βόλο και τον Αλμυρό.

Η οριστικοποίηση της εγκατάστασης των νομαδοκτηνοτρόφων Αρβανιτόβλαχων στα πεδινά της Μαγνησίας, μετά το 1881, ενισχύθηκε επίσης από το γεγονός πως πολλοί από αυτούς προχώρησαν σταδιακά στην αγορά κτημάτων από τους αποχωρούντες Τούρκους. Λίγο μετά τα μέσα του 19ου αιώνα, την περίοδο του Τανζιμάτ, τέσσερις εύποροι Αρβανιτόβλαχοι τσελιγκάδες από τη Νιζόπολη κοντά στο Μοναστήρι είχαν αγοράσει το μισό κτήμα του χωριού άγιος Γεώργιος δίπλα στο Βελεστίνο, προσπαθώντας να οργανώσουν σταθερότερα και αποκλειστικά χειμαδιά και έχοντας ως πιθανή επιθυμία την επένδυση των κεφαλαίων τους.

Επίσης συνέχιζαν και μέχρι μετά το 1912, να μετακινούνται από τα λιβάδια του Μοράβα, του Γράμμου και του Βιτσίου, ενώ τα μέλη των οικογενειών τους περνούσαν τα καλοκαίρια στην Κορυτσά, τη Δάρδα, τη Μπομποστίτσα, την Καμενίτσα, τη Μπόρια, το Γκιάντσι, το Πρόγρι, τα Τσιφλίκια και το Λέχοβο. Μέσα από αυτές τις εξελίξεις δημιουργήθηκαν οι σημερινές αρβανιτοβλάχικες εγκαταστάσεις στον Αλμυρό, τον Ανθότοπο (Κιολελέρι), τη Νεράιδα (Κελεμένι), το Νεοχωράκι (Ιντσέκ), τη Σούρπη, το Καστράκι, το Σέσκλο (Σέσουή Σέσλι) και το Δίμηνη της Μαγνησίας, αλλά και στο Καλαμάκι και το Καστρί της Αγιάς.

Την ίδια περίοδο κάποιοι άλλοι Αρβανιτόβλαχοι αναζήτησαν νέα χειμαδιά στην Ελασσόνα, στα πεδινά της Πιερίας, στα χωριά του Κάτω

Ολύμπου, στα ορεινά της Θεσσαλίας, της Καλαμπάκας, στη Φαρκαδώνα των Τρικάλων και σε χωριά των Γρεβενών.

5. Γενικά-Κατηγορίες Βλαχοφώνων Αλβανίας

Οι Βλαχόφωνοι της Αλβανίας πάντοτε θεωρούσαν τον εαυτό τους αναπόσπαστο τμήμα του Ελληνισμού και συμμετείχαν στους αγώνες του έθνους. Προς τούτο υπάρχει πληθώρα παραδειγμάτων, τόσο στο πάνθεο των εθνικών ευεργετών (Γεώργιος και Σίμων ΣΙΝΑΣ, Βαγγέλης και Κων/νος ΖΑΠΠΑΣ) και αγωνιστών (Αναστάσιος ΠΗΧΙΩΝ), όσο και στο χώρο της Εκκλησίας (Νεκτάριος ΤΕΡΠΟΣ, Μητροπολίτης Ξάνθης ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟΣ) και άλλοι.

Πόσοι είναι ακριβώς σήμερα οι Βλαχόφωνοι δεν μπορεί να υπολογισθεί επακριβώς. Πάντως, ο αριθμός τους εκτιμάται ότι κυμαίνεται από **150.000-250.000 άτομα,** αν και θεωρείται ότι οι εκτιμήσεις αυτές δεν είναι ακριβείς εξαιτίας του γεγονότος ότι πολλοί Βλαχόφωνοι δε δηλώνουν την ταυτότητά τους είτε γιατί αγνοούν τη βλάχικη διάλεκτο, είτε διότι έχουν ενταχθεί στις δομές του αλβανικού συστήματος και αποφεύγουν να δηλώσουν την ταυτότητά τους.

Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι διατηρούν την ιδιαιτερότητά τους σε σημαντικό βαθμό, αφού ακόμη και μέσα στις πόλεις κατοικούν σε ιδιαίτερες συνοικίες (π.χ. Κορυτσά), γεγονός που, σε συνδυασμό με την έντονη «ενδοφυλετική» νοοτροπία, τους απέτρεψε από επιμειξίες, όχι μόνο με μουσουλμάνους αλλά ακόμη και με ομοθρήσκους Ορθόδοξους Αλβανούς.

Οι Βλαχόφωνοι της Αλβανίας διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Πρώτη είναι η κατηγορία των «ΓΚΟΜΠΛΙΑΡ», δηλαδή των εντόπιων, αστικοποιημένων ή εδραίων Βλάχων, οι οποίοι πριν από τη δημιουργία του Αλβανικού κράτους, αλλά και μέχρι την επιβολή του ολοκληρωτικού καθεστώτος του Χότζα συνέθεταν, μαζί βέβαια με τους Ελληνόφωνους, την αστική τάξη (έμποροι, διανοούμενοι, γιατροί, εκπαιδευτικοί, ιερείς), με κύριο τόπο συγκέντρωσης τις περιοχές Κορυτσάς, Τιράνων, Αυλώνας, Μπερατίου και Πρεμετής.

Δεύτερη κατηγορία είναι εκείνη των «ΡΜΕΝ» (Βλάχοι των Βουνών), δηλαδή αυτών που στην Ελλάδα ονομάζονται Αρβανιτόβλαχοι. Αυτοί ήταν σκηνίτες Βλαχόφωνοι που με τα ποίμνιά τους διακινούνταν από τη Θεσπρωτία, την περιοχή των Ιωαννίνων αλλά και τη Θεσσαλία και

Μακεδονία, μέχρι και βορείως του Δυρραχίου. Οι ΡΜΕΝ υποδιαιρούνται πάλι σε τρεις κατηγορίες και συγκεκριμένα τους Κολονιάρηδες, τους Μετζιτιώτες και τους Μουζακίωτες (Μεσεκιάρ). Ειδικότερα:

ΚΟΛΟΝΙΑΡΗΔΕΣ, ονομάζονται εκείνοι οι σκηνίτες, οι οποίοι μέχρι τη δημιουργία του Αλβανικού κράτους δεν είχαν μόνιμη διαμονή, αλλά έβοσκαν τα ποίμνιά τους κατά την περίοδο μεν του θέρους στην περιοχή της Ερσέκας (Κολώνια), εξ' ου και το όνομα Κολονιάρηδες, κατά την περίοδο δε του χειμώνα στις περιοχές Φιλιατών, Πρεβέζης και Κονισπόλεως.

ΜΕΤΖΙΤΙΩΤΕΣ, αποκαλούνται οι σκηνίτες που παλαιότερα διατηρούσαν και οικήματα στο χωριό Κεφαλόβρυσο (Μετζιτιέ) της Ηπείρου. Αυτοί το θέρος έβοσκαν τα ποίμνιά τους στις περιοχές Πρεμετής, Κλεισούρας, Ερσέκας, Κορυτσάς, Γράμμου και Κονίτσης, ενώ το χειμώνα στις περιοχές Φιλιατών, Πρεβέζης, Ηγουμεντίτσης, Κονισπόλεως και Αγ. Σαράντα. Η κατάσταση αυτή συνεχίσθηκε αδιάκοπα από την εποχή της Τουρκοκρατίας μέχρι και την ίδρυση του Αλβανικού κράτους, οπότε οι ευρισκόμενοι στην Αλβανία Κολονιάρηδες και Μετζιτιώτες συμπεριλήφθησαν εντός των ορίων του νέου κράτους. Έκτοτε, οι Αλβανικές αρχές δεν τους επέτρεπαν να διαχειμάζουν στην Ελλάδα, παρά μόνο να επισκέπτονται τους συγγενείς τους, χωρίς όμως τα ποίμνιά τους.

Αποτέλεσμα αυτών των περιορισμών ήταν, κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου, ακαθόριστος αριθμός από τους διαμένοντες στην Ήπειρο Βλαχόφωνους να μεταβεί στους ευρισκόμενους στη Β. Ήπειρο συγγενείς τους, όπου έκτοτε παρέμειναν εκεί οριστικά. Άγνωστος αριθμός από τους προαναφερθέντες κατείχε και την ελληνική, εκτός από την αλβανική υπηκοότητα, την οποία μετά το 1946 άπαντες απέκτησαν υποχρεωτικά.

ΜΟΥΖΑΚΙΩΤΕΣ (ΜΕΖΕΚΙΑΡ), είναι ο τρίτος υποκλάδος των Βλαχοφώνων σκηνιτών της Αλβανίας που προέρχεται από τους Κολονιάρηδες. Δημιουργήθηκε το 1948 με την αναγκαστική μετοικεσία μεταφορά περίπου 5.000 Βλαχοφώνων από την περιοχή της Β. Ηπείρου στην περιοχή της Μουζακιάς (βορείως Αυλώνας, Φιέρι, Λούσνιας) χωρίς ποτέ να γίνουν γνωστοί οι λόγοι μετεγκατάστασης. Εικάζεται, πάντως, ότι η

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

μετακίνηση έγινε για λόγους ασφαλείας της χώρας και στα πλαίσια του ψυχροπολεμικού κλίματος που επικρατούσε εκείνη την εποχή.

Πολλοί Βλαχόφωνοι της κατηγορίας PEMEN, μετά το κλείσιμο των συνόρων εγκατέλειψαν, από την άλλη πλευρά, συγγενείς που έτυχε να βρίσκονται στον ελλαδικό χώρο (Θεσπρωτία, Κεφαλόβρυσο, Γράμμο, Καστοριά, Φλώρινα). Η εδραίωση του ολοκληρωτικού καθεστώτος επέβαλε τον απομονωτισμό στην Αλβανία και όλοι αυτοί οι Βλαχόφωνοι, φορείς του Ελληνισμού, βρέθηκαν έξω από τα όρια της Ελλάδας. όσοι αντιστάθηκαν στην «Αλβανοποίηση» φυλακίστηκαν ή εκτελέστηκαν. Ακόμη και όσοι μιλούσαν ελληνικά φυλακίζονταν με ποινές μέχρι 15 ετών.

Στις νέες ταυτότητες, που εξέδιδε το αλβανικό καθεστώς, οι Βλαχόφωνοι αναφέρονται ως Βλάχοι ή Ρουμάνοι και όχι ως Έλληνες, όπως ήταν καταγεγραμμένοι από τις αλβανικές αρχές μέχρι και το 1940. Άλλα μέτρα που ελήφθησαν εναντίον τους με σκοπό την εξάλειψη της ελληνικότητάς τους ήταν η διασπορά τους σε διαφορετικές περιοχές, η ενθάρρυνση της παλαιάς ρουμανικής προπαγάνδας καθώς και η αλλαγή των βαπτιστικών ονομάτων τους από Χριστιανικά Ορθόδοξα ή αρχαία Ελληνικά, σε Καθολικά ή καθαρώς αλβανικά. Πάντως, ακόμη και σήμερα συναντώνται μεταξύ των Βλαχοφώνων της Αλβανίας αρχαία ελληνικά ονόματα όπως Λεωνίδας, Οδυσσέας, Σωκράτης, Αλκιβιάδης, Αλκέτας Λαέρτης και άλλα.

Οι Βλαχόφωνοι της Αλβανίας εντοπίζονται σήμερα σε μεγάλες συγκεντρώσεις στις περιοχές Κορυτσάς, Αυλώνος, Φιέρι, Τιράνων και Δυρραχίου, ενώ μικρότεροι αριθμοί συναντώνται στις περιοχές Αργυροκάστρου, Αγίων Σαράντα, Κολώνιας, Μπερατίου και Πρεμετής. Αξίζει τέλος να αναφερθεί ότι στην Αλβανία έχουν εντοπισθεί χωριά που διατηρούν έντονη την ανάμνηση Ελληνοφωνίας αλλά και της Βλαχοφωνίας όπως το Φράσαρι Πρεμετής, Στικ Κολόνιας, Μπομοστίτσα, Βυθκοίκι, Ντρενόβα, Ντίσνιτσα και Βοσκοπόγια (Μοσχόπολη) Κορυτσάς.

[illegible] της Λόγχης [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] της Λόγχης [illegible]

6. Γλώσσα και καταγωγή Βλαχοφώνων Αλβανίας

Μετά τη πτώση του καθεστώτος Χότζα εμφανίσθηκαν εκ νέου οι διάφορες προπαγάνδες αναφορικά με την καταγωγή, την «εθνογένεση» και τη «φυλετική διαφορετικότητα» των Βλαχοφώνων. Δύο είναι οι κύριες τάσεις σήμερα που αντιμάχονται την ελληνικότητα των Βλάχων.

Πρώτον η ρουμανική, κύριος εκπρόσωπος της οποίας ήταν ο Ρουμάνος Πρέσβης στα Τίρανα (μέχρι πρόσφατα ο Γκεόργκι ΜΙΚΟΥ). Η ρουμανική άποψη διατείνεται ότι οι Βλαχόφωνοι είναι Ρουμάνοι, απόγονοι των Δακών. Παρά τις εργώδεις προσπάθειες της ρουμανικής πρεσβείας, τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα κρίνονται μέτρια.

Η ρουμανική επιρροή εμφανίζεται κυρίως στις περιοχές Τιράνων και Κορυτσάς. Ιδιαίτερα για την τελευταία, υφίστανται ιστορικοί λόγοι, όπως η λειτουργία ρουμανικού σχολείου, στις αρχές του 20ου αιώνα, ή η σύμπραξη των Ρουμανιζόντων Βλαχοφώνων με τους Αλβανούς κατά την κατάληψη της Κορυτσάς από τους Αυτονομιακούς Έλληνες, το 1914. Κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων, που έλαβαν χώρα μέσα στην πόλη, φονεύθηκε και ο αμείλικτος διώκτης του Ελληνισμού, Παπαλάμπρος Μπαλαμάτσε, Ρουμανίζων Βλαχόφωνος ιερέας. Μακρινός απόγονος του τελευταίου είναι, σύμφωνα με ορισμένες πληροφορίες, και ο πρώτος πρόεδρος της Ένωσης Βλάχων Αλβανίας Γιάνκου Μπαλαμάτσε (1992-1993).

Η δεύτερη τάση είναι του φυλετισμού, εκείνη δηλαδή η θεωρία που πρεσβεύει την ιδιαιτερότητα των Βλάχων ως **φυλή και κατά συνέπεια, ως έθνος.** Εκπορεύεται από το FREIBURG της Γερμανίας, όπου εδρεύει η U.L.K.A., οργάνωση-δημιούργημα του καταγόμενου από τα Μεγάλα Λιβάδια Κιλκίς, Βασίλη Μπάρμπα (κινητικότητα μέχρι και το 1995).

Η U.L.K.A, αποτελεί μια κλασική περίπτωση ομάδας ανθρώπων που προσπαθεί, μέσα από την ύπαρξη μιας αδιαμόρφωτης προφορικής διαλέκτου-ιδιώματος, να δημιουργήσει το πολιτιστικό υπόστρωμα ενός **νέου έθνους με τη φυλετική έννοια.** Βασιζόμενη μάλιστα στην έννοια του έθνους, όπως αυτή διαμορφώθηκε στη Δυτική Ευρώπη μετά το Διαφωτισμό, επιδιώκει να ταυτίσει τη συγκεκριμένη ομάδα του Ελληνισμού, τους Βλαχόφωνους, με ένα νέο-δημιουργούμενο έθνος, το «Βλάχικο».

Η πλειοψηφία των ατόμων που δραστηριοποιούνται στην ομάδα του FREIBURG θα ήταν δυνατόν να χαρακτηρισθεί, κατά μείζονα λόγο, «θύμα παρά θύτης». Μια προσεκτική ματιά στη σύνθεση αυτής της ομάδας αποδεικνύει ότι αποτελείται κατά πλειοψηφία από άτομα, που είτε οι προγονοί τους είτε οι ίδιοι «αποσπάσθηκαν» από τον κύριο Ελλαδικό κορμό, με αποτέλεσμα να αναγκασθούν να συμβιώσουν με αλλόγλωσσες εθνικές ομάδες και κατά συνέπεια να καταστήσουν το βλάχικο ιδίωμα, χρησιμοποιώντας το ως προφορική γλώσσα, δηλωτικό στοιχείο της ταυτότητάς τους λόγω του γεγονότος ότι ήταν πιο εύκολο να διατηρηθεί.

Το ανθρώπινο δυναμικό της ομάδας του FREIBURG αποτελείται κυρίως από Βλάχους που είναι εγκατεστημένοι εδώ και δεκαετίες στις βόρειες Βαλκανικές χώρες, κυρίως στη Ρουμανία, και οι οποίοι, παρά τον ασφυκτικό αναγκαλιασμό της εθνικιστικής προπαγάνδας των κρατών στα οποία κατοικούν και ιδιαιτέρως της Ρουμανίας, διατήρησαν την ταυτότητάς τους (έστω και ως Βλάχοι), τα ελληνογενή ονόματά τους, όπως συνέβη στα Σκόπια και τη Βουλγαρία) και κυρίως την ανάμνηση της προέλευσή τους από τον ευρύτερο χώρο της Ελλάδας (Ήπειρο, Μακεδονία).

Η καταστροφή της Μοσχόπολης, σημαντικό κέντρο του Ελληνισμού κατά τον 18° αιώνα, παρέσυρε και διασκόρπισε ως παλιρροϊκό κύμα μεγάλες ομάδες Βλαχοφώνων Ελλήνων σε όλο το Βαλκανικό χώρο μέχρι και την Κεντρική Ευρώπη. Όλες αυτές οι ομάδες διακρίνονταν για την αγάπη τους προς το Πατριαρχείο της Κων/πόλεως, τη διάδοση της Ελληνικής παιδείας και τις σημαντικές εμπορικές δραστηριότητες (έλεγχαν όλους τους εμπορικούς δρόμους των Βαλκανίων).

Κατ' αυτό τον τρόπο κατακλύσθηκε και η Ρουμανία, καθώς και άλλα βαλκανικά και κεντροευρωπαϊκά κράτη με ομάδες Βλαχοφώνων Ελλήνων, οι οποίοι ήσαν στηρίγματα και φορείς του Ελληνισμού. Όλος αυτός ο Βλαχόφωνος πληθυσμός προέρχεται από το γεωγραφικό χώρο της ιστορικής Μακεδονίας (Κορυτσά, Μοναστήρι, Πίνδος, Βέρμιο, Όλυμπος) και για το λόγο αυτό διατηρεί ακόμα και σήμερα την ανάμνηση της Μακεδονικής τους καταγωγής.

Τα νεοδημιουργηθέντα από την κατάρρευση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας εθνικά κράτη προσέβλεπαν στην απελευθέρωση και των δικών τους αλύτρωτων αδελφών (**και όπου δεν υπήρχαν τους κατασκεύαζαν**). Κατά συνέπεια, το μέγιστο βάρος της προπαγάνδας και του αγώνα τους δόθηκε στη Μακεδονία με αναπόδραστη συνέπεια τους γνωστούς Βαλκανικούς Πολέμους.

Η κατάσταση άλλαξε δραματικά, μετά το Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο (1913), όταν παγιώθηκαν τα ελληνικά σύνορα και πολλοί Βλαχόφωνοι Ελληνικοί πληθυσμοί, που βρέθηκαν εκτός της ελληνικής επικράτειας και χωρίς διεθνή νομική προστασία, αναγκαστικά «εντάχθηκαν» στις κοινωνίες των νέων κρατών.

Οι Βλαχόφωνοι αυτοί που προσέβλεπαν στο Πατριαρχείο και ονομάζονταν «Γκρεκομάνοι», υποχρεώθηκαν, όσοι δεν μετώκησαν στην Ελλάδα, είτε να «αποβάλλουν» την ελληνική τους ταυτότητα είτε να υποστούν τις πάσης φύσεως διώξεις, λόγω του έντονου ανθελληνισμού από τον οποίο διακατέχονταν οι ηγεσίες αλλά και οι απλοί πολίτες αυτών των κρατών. Αυτό αποτελούσε φυσική συνέπεια, όταν το Πατριαρχείο της Κων/πόλεως και η Ελλάδα θεωρούνταν από τα νέα βαλκανικά κράτη έννοιες συνυφασμένες.

Το γεγονός όμως ότι μιλούσαν και μια δεύτερη «γλώσσα», «μη ελληνική», τους βοηθούσε σε μεγάλο βαθμό να μην αλλάξουν συνείδηση. Κατά συνέπεια, ενώ η Ρουμανία αγκάλιασε του Βλαχόφωνους ως αδελφούς, υιοθετώντας τους, τα υπόλοιπα Βαλκανικά κράτη είτε τους θεώρησαν Ρουμάνους, προφανώς για εξυπηρέτηση ανθελληνικών σκοπιμοτήτων, είτε τους απαγόρευσαν να δηλώνουν την ταυτότητά τους, ώστε να μπορέσουν αν τους εντάξουν στη δική τους εθνική πλειοψηφία.

Η επιβολή των κομμουνιστικών καθεστώτων υπήρξε το αποφασιστικό κτύπημα κατά των Βλαχοφώνων των βαλκανικών κρατών, με αποκορύφωμα την επιβολή του σταλινικού καθεστώτος στην Αλβανία. Μέσα λοιπόν σ᾽ ένα περιβάλλον με κατατεμαχισμένα τα Βαλκάνια και όντας αποδέκτες μιας έντονης και ολοκληρωτικής προπαγάνδισης των εθνικισμών (Αλβανικός, Βουλγαρικός, Σλαβικός, Ρουμανικός) οι Βλαχόφωνοι Ελληνικοί πληθυσμοί

επιβίωσαν, όπου αυτό ήταν δυνατόν, μόνο μέσω της διαλέκτου (τα βλάχικα) που χρησιμοποιούσαν στις κατ' ιδίαν επαφές τους.

Το γεγονός αυτό τους δημιούργησε συναισθηματικούς δεσμούς με το γλωσσικό ιδίωμα, ιδιαίτερα, όταν αυτό υποστηριζόταν ενίοτε και από τις προπαγανδιστικές σκοπιμότητες των κρατών των οποίων ήταν πολίτες. Συνεπώς η βλάχικη διάλεκτος αποτελεί ευαίσθητο σημείο αναφοράς για τους βλαχόφωνους της Αλβανίας και των Σκοπίων, διότι αυτή είναι που, σε πολλές περιπτώσεις, τους βοήθησε στη διατήρηση της ταυτότητάς τους και μάλιστα στο να αποφύγουν, σε τελική ανάλυση, την Αλβανοποίηση ή Σλαβοποίηση.

Για το λόγο αυτό αρκετές φορές είναι πιο εύκολο να «δεχθούν» θέσεις ή θεωρίες που δίνουν ουσιαστική θέση στη βλάχικη διάλεκτο και γενικότερα στη βλάχικη κουλτούρα, παρά απόψεις που εξοβελίζουν τη βλαχόφωνη (βλάχικη) ιδιότητά τους.

Ακόμη και το τμήμα των Βλαχοφώνων της Βαλκανικής, που διατηρεί σήμερα έντονη την ανάμνηση της ελληνικής του ταυτότητας, δυσκολεύεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, να κατανοήσει γιατί δεν πρέπει να καλλιεργήσει τη βλάχικη διάλεκτο παράλληλα με την Ελληνική γλώσσα, αφού μάλιστα αυτή (η βλάχικη διάλεκτος), κατά ένα σημαντικό ποσοστό τους διατήρησε Έλληνες με την οικουμενική διάσταση που είχε παλαιότερα ο όρος (πίστη στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, μη ενσωμάτωση στα εθνικιστικά πλαίσια των χωρών όπου κατοικούν). Βέβαια, όπως σε κάθε περίπτωση, υπάρχουν και οι εξαιρέσεις, αφού αριθμός Βλαχοφώνων προσεχώρησε στο Ρουμανισμό, αλλά θα πρέπει να εξετάσουμε, «εμείς» μήπως φταίμε γι' αυτό;;.

Το αντίδοτο σ' αυτό το ζήτημα είναι η προσέγγισή τους από την Ελλάδα και η υποβοήθησή τους στην κατανόηση της πραγματική τους ταυτότητας. Άτομα τα οποία έχουν συζητήσει με Βλαχόφωνους της Αλβανίας, οι θεωρίες τύπου FREIBURG καταπίπτουν σχετικά εύκολα, όταν κάποιος δεν τους ονομάζει Έλληνες, αλλά απλώς τους αποδεικνύει σταδιακά ότι οι Βλαχόφωνοι, ιστορικά, υπήρξαν πάντοτε στυλοβάτες του Οικουμενικού Ελληνισμού, συμμετέχοντας ενεργά και πολλές φορές ανιδιοτελώς στους κοινωνικούς και εθνικούς αγώνες.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Το πρόβλημα της προσέγγισης των Βλαχοφώνων της Αλβανίας και γενικότερα της Βαλκανικής είναι κατά κύριο λόγο ιστορικοψυχολογικό και όποιος το χειρίζεται με επιδεξιότητα επιτυγχάνει.

Για παράδειγμα, αν κάποιος επισκεφτεί Βλαχόφωνους της Ρουμανίας και τους αποκαλέσει «Γκρετσί», δηλ. Ελλαδίτες, θα έχει αρνητικά αποτελέσματα γιατί ακόμη και οι διανοούμενοι Έλληνες την εποχή που έφυγαν από τη Μακεδονία, πριν από δύο αιώνες, αποκαλούσαν τους Έλληνες «Ρωμιούς», όρος ο οποίος στη βλάχικη διάλεκτο μεταφράζεται «Αρμάνοι ή Αρωμούνοι», και τον οποίο οι Βλάχοι χρησιμοποιούν για τους εαυτό τους.

Αντίθετα, όταν όμως τους πλησιάσουν Βλαχόφωνοι Ελλαδίτες, οι οποίοι θεωρούνται από αυτούς ισχυρότεροι και επικρατέστεροι και τους αναφέρουν ότι οι βλαχόφωνοι της Ελλάδας ήταν πάντα ελεύθεροι, είχαν την ευχέρεια να διαβάζουν και συνεπώς να γνωρίσουν την αληθινή καταγωγή τους καθώς και την τεράστια συμβολή των Βλαχοφώνων στη δημιουργία του Ελληνικού κράτους, τότε αρχίζει αμέσως ένας γόνιμος διάλογος και το ελάχιστο που μπορεί να επιτευχθεί είναι η διάρρηξη της μονολιθικής αντίληψης περί ξεχωριστής Βλάχικης φυλής που προωθεί η ομάδα του FREIBURG.

Κατά συνέπεια, εξάγεται το συμπέρασμα ότι **εξαρτώνται πολλά, από εκείνα που θα μπορούσαν να γίνουν, από την ίδια την Ελλάδα,** η οποία θα πρέπει να θέσει σε κίνηση όλους εκείνους τους μηχανισμούς, που πλαισιωμένοι με τα κατάλληλα πρόσωπα, θα πραγματοποιήσουν μια ουσιαστική επαφή μαζί τους, ώστε να αποκατασταθεί και να ενισχυθεί η από αιώνες υπάρχουσα σχέση με τη χώρα μας. Άλλωστε, η γνώση πολλές φορές είναι ανάμνηση του παρελθόντος.

Η παραπάνω πολική χειρισμών θεωρείται ουσιαστική, διότι η δημιουργία ξεχωριστής εθνότητας Βλάχων συνιστά μια εξαιρετικά επικίνδυνη παράμετρο σε περίπτωση εμφάνισης προοπτικών για ανακατατάξεις στη Βαλκανική, αφού οι τάσεις που θα δημιουργηθούν ενδέχεται να προσεγγίσουν ακόμη και την Ελλάδα. Ήδη, η προσπάθεια διαμόρφωσης της «βλάχικης γλώσσας» από την ομάδα του FREIBURG βρίσκεται σε εξέλιξη σε χώρες της Βαλκανικής όπου κατοικούν οι Βλαχόφωνοι και συνθέτει το πρώτο στάδιο για

[illegible] της προέλευσης των Μακεδόνων [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

τη δημιουργία βλάχικης εθνικής συνείδησης και πιθανόν μεταγενέστερα βλάχικου έθνους και μειονοτικών δικαιωμάτων.

7. Ρουμανική Προπαγάνδα στους Βλάχους της Αλβανίας

Η προσπάθεια για την αύξηση της επιρροής της Ρουμανίας στους Βλαχόφωνους της Αλβανίας έχει τις ρίζες στο τέλος του περασμένου αιώνα. Ρουμανικά σχολεία λειτούργησαν στις αρχές του αιώνα στο Ελμπασάν, το Μπεράτι, το Φιέρι, τη Μοσχόπολη, την Κορυτσά και το Δυρράχιο.

Σήμερα, η ρουμανική προπαγανδιστική δραστηριότητα εντοπίζεται κυρίως στις περιοχές των Τιράνων, του Δυρραχίου, της Αυλώνας και της Κορυτσάς, όπου ειδικά στην Κορυτσά έχει παλαιές ρίζες. Κύριος ιθύνων νους της ρουμανικής δραστηριότητας είναι ο πρώην Ρουμάνος Πρέσβης στα Τίρανα (ο Γκεόργκι ΜΙΚΟΥ για 15 χρόνια) και σήμερα ανώτατο στέλεχος του ρουμανικού ΥΠΕΞ, και η σημερινή ηγεσία της ρουμανικής πρεσβείας στα Τίρανα. Έχει σπουδάσει Ιστορία στο πανεπιστήμιο των Τιράνων και γνωρίζει άριστα τα πάντα σχετικά με το θέμα των Βλαχοφώνων.

Στην περιοχή της Κορυτσάς σημαντική δραστηριότητα αναπτύσσουν ο Βλαχόφωνος Αλβανός ιερέας Dimitri VERIGA, που σπούδασε περί τα εκκλησιαστικά στη Ρουμανία, ο ιερέας Anastasie Fotu και άλλοι οικονομικοί παράγοντες. Οι ανωτέρω τελούν λειτουργίες στη βλάχικη διάλεκτο, όχι μόνο στην περιοχή της Κορυτσάς αλλά ειδικά ο δεύτερος στην ΠΓΔΜ.

Με την χρηματική βοήθεια της Ρουμανίας αγοράσθηκε οικόπεδο στη ΒΔ είσοδο της Κορυτσάς και έχει ανεγερθεί «βλάχικος» ναός SFINTUL SUTIR. Προς το παρόν λειτουργεί Ρουμανικός ναός με την ονομασία PARACLISUL SFINTUL SUTIR (Παρεκκλήσιο Άγιος Σωτήρ) στην οικία του Παπαλάμπρου Μπαλαμάτσε.

Η πτώση του κομουνιστικού καθεστώτος στην Αλβανία βρήκε σε ετοιμότητα τη Ρουμανία. Αμέσως μετά την πολιτική αλλαγή ιδρύθηκε Παναλβανικός Σύλλογος Βλάχων υπό την επωνυμία «Πολιτιστικός Σύλλογος Βλάχων Αλβανίας», που σύντομα έλαβε την ονομασία «Ένωση Βλάχων Αλβανίας» (SHOQATA ARUMENËT E SHIQIPERISË), αλλά το προεδρείο του παρέμεινε προσανατολισμένο προς τη Ρουμανία, τόσο χάρη στις δραστηριότητες του Ρουμάνου Πρέσβη Γκεόργκι ΜΙΚΟΥ, όσο και εξαιτίας των προσδοκιών των Βλαχοφώνων για υλικές παροχές και τη στάση του Ελληνικού Προξενείου της Κορυτσάς, Αργυροκάστρου και Τιράνων (η

[illegible] Πρωτοπόρος [illegible]

[illegible] Μεγάλη Βρετανία [illegible] Ελλάδα [illegible]

[illegible] Μακεδονία [illegible]

[illegible]

[illegible] UNESCO [illegible] Ελλάδα [illegible]

[illegible]

[illegible] Νιάρχος [illegible] Ρωσία [illegible]

[illegible]

[illegible] Ρουμανία [illegible] Ελλάδα [illegible]

χειμερία νάρκη των στελεχών του ΥΠΕΞ που χειρίζονται τα θέματα της Βαλκανικής όχι μόνο δεν επέτρεψε στις εθνικές δυνάμεις να εκμεταλλευτούν τις πρωτόγνωρα ευνοϊκές συνθήκες που υπήρχαν για την επίλυση των εθνικών μας θεμάτων, αλλά και έβλαψε ανυπολόγιστα το έθνος).

Με χρηματοδότηση της Ρουμανικής Πρεσβείας εκδόθηκε, το 1992, το βλαχόφωνο έντυπο FRATIA (Αδελφοσύνη-VELLAZERIMI στην αλβανική), το οποίο όμως μετά τρεις εκδόσεις διέκοψε την κυκλοφορία του, απόδειξη προφανώς και τούτο ότι οι Βλαχόφωνοι της Αλβανίας δε συγκινούνται από τη ρουμανική προπαγάνδα.

Η απαγκίστρωση των Βλαχοφώνων από τη ρουμανική προπαγάνδα άρχισε σταδιακά από την περιοχή της Αυλώνας και συγκεκριμένα, από τη μικρή πόλη Σελενίτσα, χάρη στην υλική και ηθική βοήθεια που προσέφεραν επανειλημμένως Βλαχόφωνοι κάτοικοι του Μετσόβου. Αλλά και στην Κορυτσά, περί τα μέσα του 1992, άρχισε η σταδιακή «απορουμανοποίηση» με την ίδρυση δεύτερου συλλόγου Βλαχοφώνων με την επωνυμία «Σύλλογος Βλαχο-Ρεμέν Αλβανίας» και ευδιάκριτες τις ελληνοκεντρικές τάσεις. Σημαντική εξέλιξη για την υπόθεση των Βλαχοφώνων της Αλβανίας υπήρξε η αδρανοποίηση του βασικού εκφραστή της ρουμανικής τάσης, παρά τη μετριοπάθεια των λόγων του, Jancu Balamaci, καταγόμενου από την Κορυτσά, που μέχρι τις αρχές του 1993 διατέλεσε πρόεδρος της «Ένωσης Βλάχων Αλβανίας».

Το σημαντικότερο όμως στην εξέλιξη αυτή θεωρήθηκε η ιδιωτική πρωτοβουλία και η επαφή η οποία αναπτύχθηκε με τα κυριότερα βλαχόφωνα κέντρα της Αλβανίας, μέσω μιας σειράς προσκλήσεων και φιλοξενιών που πραγματοποίησε η ΠΕΠΣΒ (Πανελλήνια Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων Βλάχων), με αποτέλεσμα να γίνουν κατανοητά τα προβλήματά τους, καθώς και ο βαθμός προσέγγισης τους με την Ελλάδα.

Παρ' όλες όμως τις θετικές εξελίξεις για την ελληνική πολιτική, (κατά καιρούς οι Πρέσβεις της Ρουμάνας στην Ελλάδα έχουν δηλώσει ότι για την Ρουμανία δεν υφίσταται «Βλάχικο Ζήτημα» αλλά οι δύο χώρες πρέπει να αντιμετωπίσουν την τουρκική διείσδυση στα Βαλκάνια μέσω της Ορθόδοξης Εκκλησίας), οι προσπάθειες της Ρουμανίας και των «φυλετιστών» δεν έχουν

εγκαταλειφθεί, γεγονός που στοιχειοθετείται από ενέργειες, όπως η συνεχιζόμενη προσέγγιση μελών των συλλόγων Τιράνων και Κορυτσάς από τον πρώην Ρουμάνο Πρέσβη.

Το πλέον ανησυχητικό φαίνεται όμως είναι η εμμονή του Βουκουρεστίου στην παροχή σημαντικού αριθμού υποτροφιών σε Βλαχόφωνους μαθητές για σπουδές στη Ρουμανία. Θετική εξέλιξη για τα ελληνικά συμφέροντα αποτέλεσε, η για πρώτη φορά, χορήγηση 20 υποτροφιών μονοετούς διάρκειας σε Βλαχόφωνους της Αλβανίας με σκοπό την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, πολιτική η οποία όχι μόνο πρέπει να συνεχισθεί, αλλά να επεκταθεί και σε Βλαχόφωνους άλλων Βαλκανικών κρατών.

Άξια προσοχής θεωρείται και η προπαγάνδα που διοχετεύεται προς τους Βλαχόφωνους της Αλβανίας, μέσω των ραδιοτηλεοπτικών μέσων της ΠΓΔΜ. Η προπαγάνδα αυτή υποστηρίζει θεωρίες τύπου FREIBURG, σύμφωνα με τις οποίες οι Βλαχόφωνοι είναι ένα ιδιαίτερο έθνος που δεν έχει αναγνωρισθεί, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί την εντύπωση ότι οι Βλαχόφωνοι της ΠΓΔΜ έχουν αποκτήσει πολιτιστική αυτονομία, γεγονός που υποβοηθεί την προώθηση των σκοπιανών θέσεων.

Είναι διαπιστωμένο επίσης ότι πολλοί Βλαχόφωνοι της ΠΓΔΜ, μολονότι διαχωρίζουν σαφώς τους εαυτούς των από τους Σλάβους, βοηθούν την πολιτική των Σκοπιών, ενώ επισημαίνεται και η δραστηριότητα ραδιοφωνικού σταθμού, (με έδρα το Βουκουρέστι;) εκπέμπει καθημερινά προγράμματα στη βλάχικη διάλεκτο.

Υπογραμμίζεται πάντως ότι λόγω μη αποδοχής της ρουμανικής προπαγάνδας από την πλειοψηφία των Βλαχοφώνων της Αλβανίας, πολλοί από τους φορείς της στην Αλβανία, το εξωτερικό αλλά και την Ελλάδα, καλύπτονται πίσω από θεωρίες περί ξεχωριστής βλάχικης εθνότητας, οι οποίες είναι περισσότερο ευέλικτες στην αποδοχή τους από τους Βλαχόφωνους των Βαλκανίων.

Η σημερινή κατάσταση είναι δυνατόν να χαρακτηρισθεί, χωρίς να υφίσταται **ΚΑΝΕΝΑ** πρόβλημα για τους Βλαχόφωνους της Ελλάδας και ως συνεχώς βελτιούμενη στις χώρες της Βαλκανικής (κυρίως στην Αλβανία), για

τα ελληνικά συμφέροντα σε σύγκριση με το παρελθόν, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι δεν απαιτείται η συνέχιση της πολικής της διακριτικής προσέγγισης και την επαγρύπνηση για τους οικονομικούς μετανάστες και τυχόν δημιουργία διαφόρων κοινοτήτων.

Εκτιμάται ότι έχουν τεθεί οι βάσεις για τον οριστικό προσανατολισμό της πλειοψηφίας των Βλαχοφώνων της Αλβανίας προς την Ελλάδα, για τον οποίο σημαντικό ρόλο θεωρείται ότι έχουν διαδραματίσει οι άδειες για εργασία Βλαχοφώνων στην Ελλάδα, στα πλαίσια της ισότιμης μεταχείρισής τους με τους ελληνικής καταγωγής Αλβανούς πολίτες (ομογενείς από την Βόρεια Ήπειρο) καθώς και οι επαφές που έχουν αναπτύξει σύλλογοι και σωματεία Βλαχοφώνων της Ελλάδας με τους αντίστοιχους της Αλβανίας.

Σε καμιά περίπτωση πάντως δεν θα πρέπει να τονίζεται η ελληνικότητα των Βλαχοφώνων, αλλά αντίθετα θεωρείται απαραίτητο το να αφήνονται μόνοι τους, μέσα από την παράθεση των ελληνικών απόψεων, να ανακαλύπτουν την πραγματικότητα, δεδομένου μάλιστα ότι το Αλβανικό καθεστώς εμφανίζεται πολύ ευαίσθητο (!) σε θέματα έκφρασης της ελληνικότητας από τους Βλαχόφωνους, συλλήψεις, διώξεις, άρθρα στον ημερήσιο τύπο και άλλα.

Η κατάσταση, εκτιμώμενη συνολικά είναι πολύ καλύτερη σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε το προεδρείο (12/2/95) της Ένωσης Βλάχων Αλβανίας που με επικεφαλής τον πρόεδρο Χρίστο Γκότση εμφανίζει προτίμηση υπέρ των ελληνικών θέσεων και απόψεων. Τελευταία συμμετέχει στο κόμμα ΚΕΑΔ (Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων) και εκλέγεται Βουλευτής.

8. Το θέμα της γλώσσας των Βλάχων της Αλβανίας

Το θέμα της γλώσσας για τους Βλαχόφωνους της Αλβανίας θεωρείται σημαντικός παράγοντας για την πολιτιστική επανασύνδεσή τους με την Ελλάδα. Ίσως αρχικά τούτο να εμφανίζεται ως αρνητικό στοιχείο για την υπόθεση των Βλαχοφώνων, και πιθανώς, ως ένα βαθμό, πράγματι να είναι. Λαμβάνοντας όμως υπόψη την κατάσταση στη Β-Ε, όπου ένας κατά βάση ομόγλωσσος λαός και εν μέρει ομόφυλος έχει διαμελιστεί σε τρία διαφορετικά έθνη, κυρίως εξαιτίας του θρησκευτικού δόγματος που ακολουθεί, καθίσταται αντιληπτό σε ποιο βαθμό η Εκκλησία επηρεάζει και διαμορφώνει εθνικές συνειδήσεις, ιδιαίτερα σε περιοχές που το αντίθετο δόγμα δεν είναι χριστιανικό.

Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί η πρώτη εντύπωση που δημιουργήθηκε σε όλους εκείνους, οι οποίοι ήλθαν σε επαφή με τους Βλαχόφωνους της Αλβανίας, όταν οι τελευταίοι αντί για επισιτιστική βοήθεια, ζήτησαν την ίδρυση ναών και τη συνδρομή για την επισκευή των ήδη κατεστραμμένων. Επισημαίνεται ότι για τους Βλαχόφωνους ο όρος Ορθόδοξος σημαίνει πριν από κάθε τι και πάνω απ' όλα Βλάχος, ακολούθως μη Μουσουλμάνος και κατ' επέκταση μη Αλβανός.

Χαρακτηριστικό δείγμα αυτής της αντίληψης είναι ο τρόπος με τον οποίο οι Βλαχόφωνοι της Αλβανίας περιβάλλουν τον Αρχιεπίσκοπο Αναστάσιο. Συνεπώς το θέμα ελλιπούς γνώσης ή άγνοιας της ελληνικής γλώσσας από την πλειοψηφία των Βλάχων της Αλβανίας δεν αποτελεί εμπόδιο.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί ότι εκείνοι που ασκούν προπαγάνδα στους Βλάχους της Αλβανίας είναι δυνατόν να καταταχθούν σε δύο κατηγορίες.

Σε αυτούς που έχουν απομακρυνθεί από την ορθόδοξη Εκκλησία και σε εκείνους που επιδιώκουν να της καταφέρουν πλήγμα στο πλέον ευαίσθητο σημείο, που είναι η γλώσσα στην οποία τελείται η λειτουργία. **Έτσι, κύριο αίτημα των προπαγανδιστών παραμένει πάντοτε η χρησιμοποίηση του βλάχικου ιδιώματος.**

Το θέμα της γλώσσας είναι ένα από τα πλέον σημαντικά ζητήματα και ταυτόχρονα το κλειδί της υπόθεσης του ποιοι είναι οι Βλάχοι. Οι Βλαχόφωνοι της Αλβανίας και ης ΠΓΔΜ που έχουν ασπαστεί τη θεωρεία του φυλετισμού αλλά και άλλοι, που διακρίνονται για τα φιλελληνικά τους αισθήματα, υποστηρίζουν την άποψη ότι για να διατηρήσουν την ταυτότητά τους πρέπει να εισάγουν τη βλάχικη ως γλώσσα της Λειτουργίας στους ναούς τους. ΑΝ παραιτηθούν από αυτή την επιδίωξη το μόνο που τους απομένει είναι η υιοθέτηση της αλβανικής ή της σκοπιανής γλώσσας, αφού αγνοούν ή τους την αγνοούν, την ελληνική.

Καθίσταται αναγκαίο, αν ενθαρρυνθεί η χρήση της βλάχικης διαλέκτου, πιθανόν τίθενται οι βάσεις για τη δημιουργία ενός νέου έθνους, προοπτική που αποτελεί αντικειμενικό σκοπό της ομάδας του FREIBURG ή ακόμα και κρατών, με όλες τις σοβαρές συνέπειες. Στην αντίθετη περίπτωση, αν ενθαρρυνθεί η χρήση της Αλβανικής γλώσσας οι Βλαχόφωνοι ωθούνται στην πλήρη αφομοίωση τους από την κυρίαρχη γλωσσική και πολιτιστική πρακτική του σύγχρονου Αλβανικού κράτους, πράγμα το οποίο γίνεται.

Μοναδική λύση φαίνεται να αποτελεί η ενθάρρυνση της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, γεγονός που είναι δυνατόν να επιτευχθεί μέσα από μια μακροπρόθεσμη διαδικασία που θα περιλαμβάνει εκπαιδευτικά σεμινάρια, παροχή υποτροφιών για πανεπιστημιακές σπουδές στην Ελλάδα, ώθηση για εγγραφή Βλαχοφώνων σε ελληνικά μειονοτικά σχολεία ή ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της ελληνικής γλώσσας. **Παράλληλα, η οικονομική διείσδυση με τη δημιουργία ελληνικών επιχειρήσεων στην Αλβανία σε συνδυασμό με τη συνέχιση της παροχής αδειών εργασίας στην Ελλάδα συνθέτουν έναν έμμεσο τρόπο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας από τους Βλαχόφωνους της Αλβανίας.**

Τέλος, η τοποθέτηση αλλά και η ενίσχυση των υφιστάμενων αναμεταδοτών για την τηλεοπτική κάλυψη ιδιαίτερα του Νομού Κορυτσάς, ώστε οι Βλαχόφωνοι με την παρακολούθηση ελληνικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων να «συμμετέχουν» στο σύγχρονο πολιτιστικό και κοινωνικό γίγνεσθαι της Ελλάδας, θεωρείται ως ανάγκη επιβεβλημένη. Βέβαια οι ιταλοί αυτό το έχουν καταλάβει και ο αλβανικός

πληθυσμός που κατοικεί στα παράλια της χώρας και στο Βορρά, ομιλούν σε ποσοστό 80% την ιταλική γλώσσα.

9. Προτάσεις

Άμεσης Προτεραιότητας

α. Χορήγηση υποτροφιών σε Βλαχόφωνους για την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας με σκοπό να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε ΑΕΙ ή την επιστροφή τους στην Αλβανία για ίδρυση φροντιστηρίων εκμάθησης Ελληνικής γλώσσας.

β. Συνέχιση της φιλοξενίας παιδιών Βλαχοφώνων οικογενειών, ώστε να υποβοηθηθούν στο κεφαλαιώδες θέμα συνειδητοποίησης της ελληνικότητάς τους.

γ. **Ισότιμη μεταχείριση των Ελληνοβλάχων με τους Βορειοηπειρώτες ομογενείς σε θέματα θεωρήσεων αδειών εισόδου στην Ελλάδα.**

δ. Υιοθεσία και αδελφοποίηση πόλεων ή χωριών της Αλβανίας με Βλαχόφωνους πληθυσμούς από αντίστοιχους Ελληνικούς Δήμους και Κοινότητες.

ε. Η εξασφάλιση πόρων από την προσφερόμενη ελληνική βοήθεια στην Αλβανία για τους Βλαχόφωνους.

στ. Χορήγηση ικανού αριθμού θεωρήσεων στους Βλαχόφωνους για εργασία στην Ελλάδα.

ζ. Η δημιουργία προϋποθέσεων για τη σύσταση επιχειρήσεων (χορήγηση κεφαλαίων).

η. Επισήμανση των ελληνικών εταιρειών δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα για πρόσληψη ομογενών και Βλαχοφώνων.

Μεσοπρόθεσμης Εφαρμογής

α. Παροχή πανεπιστημιακών υποτροφιών σε λίγα επιλεγμένα βλαχόφωνα άτομα ελληνικής συνειδήσεως για τη δημιουργία ιντελλιγκέντσιας, η οποία μεσοπρόθεσμα θα ηγηθεί του Βλαχόφωνου Ελληνισμού της Αλβανίας.

β. Αποστολή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις Βλαχοφώνων ιερέων για τέλεση της θείας Λειτουργίας, Βλαχοφώνων διπλωματών, τοποθέτηση στελεχών σε Εθνικές ή Διεθνείς αποστολές με γνώση της Βλάχικης γλώσσας.

γ. Συστηματική μετάβαση ελληνικών μουσικών συγκροτημάτων, βάσει συγκεκριμένου προγράμματος, και παρουσίαση χορών και τραγουδιών σε βλαχόφωνες περιοχές της Αλβανίας, για αφύπνιση και ενίσχυση της ελληνικής συνειδήσεως.

δ. Συνέχιση της πολιτικής των προσκλήσεων μελών των Συλλόγων Βλάχων της Αλβανίας και όλης της Βαλκανικής καθώς και μουσικών συγκροτημάτων Βλαχοφώνων για συμμετοχή στο ετήσιο «αντάμωμα» ή άλλες εκδηλώσεις.

<u>Συμπεράσματα για τους Βλάχους της Αλβανίας</u>

Πρέπει να αποφεύγονται οι υψηλοί τόνοι και η επίκληση της ελληνικότητας των Βλαχοφώνων της Αλβανίας. Οι Βλαχόφωνοι πρέπει να αφεθούν ελεγχόμενα «μόνοι» τους να επιλέξουν την ελληνικότητας τους. Η πολιτική παροχής εργασίας, η δημιουργία θέσεων εργασίας με τη βοήθεια ελληνικών επενδύσεων και η πολιτιστική προσέγγιση κρίνονται ως οι προσφορότερες μέθοδοι για την ενσωμάτωση τους στον Οικουμενικό ελληνισμό και την αποφυγή της πρόκλησης του αλβανικού εθνικισμού.

Πάντως, σε καμιά περίπτωση δεν θα πρέπει οι Βλαχόφωνοι της Αλβανίας να απολεσθούν για τον Ελληνισμό και την Παγκοσμιοποίηση. Η πρόσδεσή τους στο άρμα της Ρουμανικής προπαγάνδας ή των φυλετιστών που διακηρύσσουν την ύπαρξη ξεχωριστού «Βλάχικου Έθνους» και όχι μόνο, εκτιμάται ότι θα αποτελέσει ακόμη έναν παράγοντα πίεσης, κυρίως από τις «μεγάλες δυνάμεις» προς την Ελλάδα, που πιθανόν να έχει μελλοντικά σοβαρές επιπτώσεις, όπως έχει συμβεί και στο πρόσφατο παρελθόν.

Η Ρουμανία, οι φυλετιστές και άλλοι κύκλοι με το «Βλάχικο» που έμμεσα υποδαυλίζουν, έχουν ως απώτερο στρατηγικό στόχο τη δημιουργία μειονοτικού ερείσματος στην περιοχή για διπλωματική και στρατηγική εκμετάλλευση, όταν χρειασθεί.

Άμεσος στόχος της Ρουμανικής πολιτικής ήταν η εφαρμογή της περιελθούσης σε ατονία Συνθήκη του Βουκουρεστίου, δηλ επαναλειτουργία των ρουμανικών σχολείων και εκκλησιών στην περιοχή.

Η Ρουμανία από μόνη της, δεν μπορεί προς το παρόν, λόγω και των οικονομικών προβλημάτων, να ανακαινίσει ζήτημα Βλάχων, με ανοικτές ενέργειες στο εσωτερικό της χώρας, από φόβο μήπως οι Ούγγροι και οι Γερμανοί κάνουν το ίδιο για τις μειονότητες τους στην Ρουμανία, αλλά και γιατί είναι μέλος του ΝΑΤΙΟ και της ΕΕ.

Για το σύνολο του Βλαχόφωνου πληθυσμού δεν υπάρχει ταύτιση απόψεων. Εκτιμάται ότι οι Βλαχόφωνοι είναι: στην Ελλάδα 600.000-1.500.000*, αλλά είναι τόσο μεγάλη η αγάπη ων Βλάχων για την εκμάθηση της Νεοελληνικής γλώσσας αλλά και η αφομοιωτική δύναμή της, που σε 10 χρόνια δεν θα υπάρχει λατινόφωνος Βλάχος. Άλλωστε, η συνέχεια της Ελληνικής φυλής έχει διάρκεια και είναι πέραν κάθε αμφισβήτησης. Έλληνες είναι οι Τουρκόφωνοι Καραμανλήδες Έλληνες είναι οι Πόντιοι του Καυκάσου που μετακινήθηκαν σε όλη την πρώην Σοβιετική Ένωση μέχρι και τη Σιβηρία, Έλληνας ήταν και ο Καπετάν Κώττας που μιλούσε σλαβικό ιδίωμα, δεν ήξερε λέξη Ελληνικά και πολέμησε στον Μακεδονικό Αγώνα για την Ελλάδα, όπως Έλληνες ήταν και οι Βλάχοι Ρήγας Φερραίος, Γεώργιος Αβέρωφ, Μιχάλης Τοσίτσας, Νικόλαος Στουρνάρας, Σίμων Σίνας, Γεώργιος Σταύρου, Πατριάρχης Ιωακείμ ο Γ΄, Δημήτριος Ποστολάκας, Ζήσης Ματούσης, Ακάρμων Χατζήάτης, Αλέξανδρος Παπάγος, και άλλοι. Στην Αλβανία 150.000-400.000*, στην Βουλγαρία 6-150.000*, στην ΠΓΔΜ 8-150.000*, στην Σερβία και Μαυροβούνιο 40-350.000*, στην Ουγγαρία 8-30.000*, στην Ουκρανία 130-750.000*, και στην Ρουμανία 3.500.000*. Ενώ οι της διασποράς υπολογίζονται στις 500.000* αλλά η αφομοιωτική δύναμη της γλώσσας κάθε χώρας έχει αφομοιώσει τη γλώσσα τους, ενώ στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας μόνο **αλυτρωτικοί κύκλοι** θα διαιωνίζουν τα όποια προβλήματα.

* Πληθυσμός ο οποίος δηλώνεται από Βλαχόφωνους Συλλόγους.

Όσο για τη διεθνή κοινότητα οι **αλυτρωτικοί κύκλοι του εξωτερικού** θα παρουσιάζονται **ως οι μόνες πηγές πληροφόρησης** για θέματα σχετικά με

[illegible]

[illegible] του ΝΑΤΟ και της ΕΕ.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

τους Βλάχους, και άλλων «μειονότητων» και όχι μόνον, τόσο θα διαιωνίζονται τα όποια προβλήματα. Η πολιτεία δεν είναι λιγότερο υπεύθυνη για το σημερινό ρόλο αυτών των "αλυτρωτικών κύκλων" και η άγνοια δε δικαιολογεί τη στάση της και ιδιαίτερα στα μάτια των απλών Βλάχων. Για τους απλούς ανθρώπους ίσως θα αρκούσαν απλά πράγματα.

10. Κριτήρια Προσδιορισμού των Ευρωπαϊκών Μειονοτήτων

Η παρουσία των παρακάτω κριτηρίων έχει κριθεί ως επαρκής για τον προσδιορισμό μιας ιδιαίτερης πληθυσμιακής ομάδας ενός κράτους ως μειονότητας.

Μειονότητα είναι μια κοινότητα ατόμων που εμφανίζει μία προκαθορισμένη αριθμητική σχέση με την «πλειοψηφία» (πληθυσμιακή) ενός δεδομένου εδάφους. Το κριτήριο αυτό οδηγεί σε προβλήματα, αφού ορισμένες ομάδες πληθυσμού (π.χ. οι αλβανόφωνοι της Καλαβρίας) θα μπορούσαν να νοηθούν ως μειονότητα, ενώ άλλες ομάδες (π.χ. οι γερμανόφωνοι του Ν.Τυρόλου) αποκλείονται αφού συγκροτούν σε περιφερειακό επίπεδο την απόλυτη πλειοψηφία του πληθυσμού. Το στατικό κριτήριο προσδιορίζοντας, επομένως, μια μειονότητα προσφεύγει στην αριθμητική σχέση που υφίσταται μεταξύ μειονότητας και λοιπού τμήματος του πληθυσμού ενός κράτους.

Σύμφωνα με το ιστορικό-γεωγραφικό κριτήριο, οφείλουμε να λαμβάνουμε υπ' όψη την γεωγραφική προέλευση των πληθυσμιακών κοινοτήτων καθώς επίσης και την ημερομηνία εγκατάστασης στο εσωτερικό ενός κράτους. Το κριτήριο αυτό χαρακτηρίζεται ως αντικείμενο, αλλά παρουσιάζει ένα μεγάλο μειονέκτημα επειδή δεν επιτρέπει τον καθορισμό μιας διαχωριστικής γραμμής πέρα από την οποία μια κοινότητα πληθυσμού χάνει την μειονοτική διάστασή της ενώ στο εσωτερικό αυτού του ορίου θεωρείται μειονότητα.

Με βάση το γεωγραφικό κριτήριο οι μειονοτικές ομάδες κατατάσσονται στις εξής κατηγορίες:

α. ομάδες που καταλαμβάνουν μια ολόκληρη γεωγραφική περιοχή μιας χώρας,

β. ομάδες που κατοικούν στο μεγαλύτερο τμήμα μιας περιοχής μιας χώρας,

γ. ομάδες που είναι συγκεντρωμένες σε μια περιοχή μιας χώρας χωρίς όμως να συγκροτούν την πληθυσμιακή πλειοψηφία,

δ. ομάδες των οποίων τα μέλη κατοικούν σε συγκεκριμένη περιοχή μιας χώρας ή είναι διασκορπισμένα σε ολόκληρη την εθνική επικράτεια,

ε. ομάδες των οποίων τα μέλη είναι διασκορπισμένα σε ολόκληρη τη χώρα,

στ. ομάδες τα μέλη των οποίων είναι διασκορπισμένα σε διάφορες χώρες.

Σύμφωνα με το ιστορικό κριτήριο (που συνδέεται με την εγκατάσταση στην επικράτεια μιας δεδομένης χώρας) οι μειονότητες αναζητούν την ταυτότητα και την ιδιαιτερότητά τους ως εξής: πρόκειται για ομάδες πληθυσμού που υπήρχαν στο δεδομένο έδαφος πριν από την δημιουργία του κράτους ανήκουν, από καταγωγή, σε διαφορετικά κράτη, αλλά λόγω διαφόρων ιστορικών γεγονότων ευρίσκονται σήμερα στην δικαιοδοσία ενός κράτους σχηματίσθηκαν στο δεδομένο έδαφος μιας χώρας λόγω μετανάστευσης μιας ομάδας με κοινή εθνική και θρησκευτική καταγωγή και κοινή γλώσσα. Τα μέλη αυτής της μειονότητας θα πρέπει να θεωρούνται πολίτες του κράτους.

Το ποσοτικό στοιχείο μπορεί να απονέμει εξουσία με μία μειονότητα στον εδαφικό χώρο όπου διαβιώνει. Πάντως, το μεγαλύτερο μέρος των μειονοτήτων δεν απολαύουν, στον χώρο διαβίωσής τους, ενός καθεστώτος από το οποίο να απορρέει εξουσία. Βέβαια, οι εξαιρέσεις υπάρχουν, όπως π.χ. η γερμανόφωνη κοινότητα του Ν.Τυρόλου, που κατέχει τις σημαντικότερες θέσεις εξουσίας στην επαρχία, ενώ διαθέτει και εκλεγμένους εκπροσώπους στο ιταλικό κοινοβούλιο.

Το ανθρωπολογικό κριτήριο κατατάσσει στις μειονότητες εκείνες τις κοινότητες που νομιμοποιούνται να διαθέτουν αυτή την ιδιότητα μέσω της μητρικής γλώσσας τους και των πολιτιστικών παραδόσεών τους. Εξυπακούεται φυσικά ότι τα δύο αυτά στοιχεία (γλώσσα, πολιτισμός) είναι διαφορετικά από τα αντίστοιχα των υπολοίπων πληθυσμιακών ομάδων του δεδομένου κράτους.

Δυσκολίες τόσο θεωρητικού όσο και πρακτικού χαρακτήρα σημαδεύουν την θετική λειτουργία αυτού του κριτηρίου. Πρόκειται για μια

θεωρητική αδυναμία να υπαγάγουμε οποιαδήποτε μειονοτική κοινότητα, όπως π.χ. τις περιφερειακές εκείνες κοινότητες, που ομιλούν ιδιαίτερη διάλεκτο, αλλά δεν διακρίνονται για μια απόλυτη πολιτισμικά ιδιαιτερότητα.. Σύμφωνα με μια πρακτική αδυναμία, η αναγνώριση του καθεστώτος προαπαιτεί ανθρωπολογικές μελέτες, που με τα σημερινά δεδομένα, δεν μπορεί να επιτευχθεί σε τοπικό πεδίο ή τουλάχιστον σ' ένα τομέα πιο διευρυμένο.

Το γεω-δημογραφικό κριτήριο χαρακτηρίζει μία κοινότητα ως μειονότητα εφόσον κατοικεί ή όχι σταθερά σε μία δεδομένη περιοχή. Μία τέτοια αντίληψη αποκλείει από τις μειονότητες τις νομαδικές ή ημι-νομαδικές κοινότητες ή εκείνες τις κοινότητες που δεν είναι σταθερές σ' ένα δεδομένο χώρο (π.χ. τσιγγάνοι), ενώ αγνοεί την αριθμητική διάσταση της ομάδας καθώς και την ενδεχόμενη νομιμοποίησή της μέσω γλώσσας και παραδόσεων.

Η πιστή εφαρμογή αυτού του κριτηρίου επιτρέπει να θεωρείται ως μειονότητα de jure π.χ. η πολωνική μειονότητα της Γερμανίας αλλά αποκλείει πλήρως από αυτά τα πλαίσια την κορσικανή μειονότητα, της οποίας τα μέλη ανήκουν από πλευράς υπηκοότητας στο γαλλικό κράτος, δεν προέρχονται όμως από κανένα διαφορετικό κράτος και ούτε έχουν υποστεί τις συνέπειες ιστορικών διαδικασιών.

11. Εμπόδια για Αξιόπιστες Καταμετρήσεις των Μειονοτήτων.

Η διαμάχη που έχει ως επίκεντρο θέματα μειονοτήτων αρχίζει με τα στατιστικά στοιχεία που τις αφορούν. Πολύ συχνά δεν υπάρχουν αξιόπιστες στατιστικές, γιατί οι επίσημες απογραφές αποτυγχάνουν να καταμετρήσουν τις μειονότητες είτε από πρόθεση, είτε ως αποτέλεσμα της λογικής της απογραφής. Ακόμα κι όταν υπάρχουν τα στατιστικά δεδομένα είναι συχνά αναξιόπιστα. Η αναξιοπιστία τους δεν είναι αποτέλεσμα μόνο της παραποίησης των στοιχείων, ή του εξαναγκασμού των απογραφομένων, παρ' όλο που αυτή η τακτική είναι ευρέως διαδιδομένη, αλλά μάλλον το αποτέλεσμα της ίδιας της λογικής που διέπει το σύστημα της κατηγοριοποίησης των απογραφών.

Η ανεπάρκεια τόσο των προηγουμένων όσο και των τωρινών απογραφών δεν χαρακτηρίζει μόνο τα κλειστά συστήματα (δικτατορικά καθεστώτα), αλλά, θα πρέπει να τονισθεί, ότι πολλά δημοκρατικά κράτη είναι εξίσου δύσκολα στην παροχή αξιόπιστων στατικών στοιχείων για τις μειονότητές τους. Ανάμεσα στις χώρες που παραλείπουν να συγκεντρώσουν τέτοιου είδους πληροφορίες, που συγκαλύπτουν δηλαδή προβλήματα των μειονοτήτων τους, είναι και μερικές αδιαμφισβήτητα δημοκρατικές χώρες όπως η Γαλλία και το Βέλγιο (ένα βασιλικό διάταγμα στο Βέλγιο το 1961 απαγόρευε την ερώτηση για γλωσσικά ή εθνικά ζητήματα σε μελλοντικές απογραφές).

Τα εμπόδια, που συνήθως παρεμβάλλονται, στην ακριβή καταμέτρηση των μειονοτήτων διακρίνονται βασικά σε τρεις τύπους, που είναι τα παρακάτω:

Εμπόδια από το Κράτος. Σε ένα μεγάλο βαθμό στα βασικά προβλήματα καταγραφής των μειονοτήτων συμπεριλαμβάνονται το θεωρητικό πλαίσιο και η επιλογή των ομάδων που θα καταμετρηθούν. Τα κράτη και ιδιαίτερα τα κυβερνώμενα αυταρχικά μπορούν, αφού επιλέξουν την ή τις ομάδες, να αρχίσουν τη διαδικασία της καταμετρήσεως με έναν από τους ακόλουθους τρόπους:

Μέσα από τη συγχώνευση διαφορετικών εθνοτήτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της συγχώνευσης στατιστικών στοιχείων για διαφορετικές ομάδες

αποτελεί η Τσεχοσλοβακία και η Γιουγκοσλαβία του μεσοπολέμου, όπου κατά τις απογραφές καταμετρούσαν «Τσεχο-σλοβάκους» και «Σερβο-κροάτες» με στόχο τον σχηματισμό μιας στατιστικής μονάδας, η οποία θα αποτελούσε το πρώτο βήμα στη διαδικασία σχηματισμού ενός έθνους. Μπορεί δε να υποστηριχθεί ότι η συγχώνευση είχε ειδωθεί σαν λύση στο πρόβλημα της ετερογένειας σε εθνικό επίπεδο, κυρίως σε μια περίοδο μεταξύ 1918 και 1939, όπου οι μειονότητες ήταν ιδιαίτερα μεγάλες και σε μέγεθος και σε αριθμό και τα κράτη αναλάμβαναν πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ενός Κράτους-Έθνους.

Μέσα από τη διάσπαση ομάδων σε άλλες διακριτές κατά προτίμηση ομάδες. Ο τρόπος αυτός στοχεύει στη ποσοτική μείωση των στοιχείων που αφορούν στις μειονότητες και έχει αποδειχθεί αρκετά επιτυχής. Προκαλώντας διαφοροποιήσεις μέσα σε ήδη υπάρχουσες ομάδες παράγεται ένας μεγαλύτερος αριθμός μειονοτικών ομάδων, η κάθε μία των οποίων παρουσιάζεται αριθμητικά ασήμαντη. Έτσι, αντί να αυξάνεται το στατιστικό ειδικό βάρος της πλειοψηφίας του πληθυσμού, η επίσημη πολιτική προσπαθεί να πολλαπλασιάσει τον αριθμό των μειονοτικών ομάδων και έτσι να μειώσει τη σημασία κάθε μιας από αυτές.

Μέσα από την «κατασκευή» νέων ομάδων ώστε να επηρεασθούν τα στατιστικά δεδομένα, που αφορούν τις ομάδες από τις οποίες προήλθαν οι νέες ομαδοποιήσεις. Η «κατασκευή» νέων εθνικών μειονοτικών προσδιορισμών και ονομασιών ήταν μια πρακτική που ακολουθήθηκε με ιδιαίτερη θέρμη στην μεταπολεμική Γιουγκοσλαβία. Ένα παράδειγμα από την πρώτη μεταπολεμική περίοδο της «κατασκευής» νέων κατηγοριών, ήταν η ίδρυση της «Μακεδονικής» εθνικότητας.

Το κράτος του Τίτο δήλωσε τους «Μακεδόνες» ως ξεχωριστό λαό, με τη δική του γλώσσα και ενθάρρυνε τα ιδιώματα και άλλους τρόπους διαφοροποιήσεως. Έτσι το Τίτο πέτυχε να αποκρούσει τους Βουλγαρικούς και Ελληνικούς ισχυρισμούς για την Γιουγκοσλαβική «Μακεδονία» ενώ ταυτόχρονα περιχαράκωσε τους Γιουγκοσλάβους «Μακεδόνες» από τις γειτονικές περιοχές. Εκτός από την «κατασκευή» της «Μακεδονικής» εθνικότητος έχουμε μέσα στο Γιουγκοσλαβικό κράτος και την κατασκευή των

κατηγοριών «Γιουγκοσλάβου» και «Μουσουλμάνου». Στις απογραφές που έγιναν μέχρι το 1981 το 1%-5% του πληθυσμού δήλωσε «Γιουγκοσλάβος».

Η κατηγορία αυτή συγκροτείται κατά κανόνα από ανθρώπους, που δεν εντάσσονται σε καθιερωμένες κατηγορίες ή που έχουν αδύναμη εθνική ταυτότητα. Η εφεύρεση της κατηγορίας «Μουσουλμάνου» με εθνική έννοια, όπως αποκαλέστηκαν από το 1971, ήταν μια απάντηση στο πρόβλημα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Ο όρος αυτός εισήγαγε έναν στατιστικό διαχωρισμό ανάμεσα στους Κροάτες και τους Σέρβους της περιοχής και δεν ακριβολογεί ούτε για την πλειοψηφία των Γιουγκοσλάβων-Μουσουλμάνων, ούτε για την πλειοψηφία του πληθυσμού της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Η κατηγορία των Μουσουλμάνων είναι έτσι, αυστηρά περιορισμένη στους Σλάβους της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και ακόμη περισσότερο, έχει στενά συνδεθεί με την Γιουγκοσλαβική ιδέα και γι' αυτό δεν μπορεί να σταθεί έξω από τη Γιουγκοσλαβία.

Μέσα από την παράλειψη η αποσιώπιση κατηγοριών και την τοποθέτηση μελών των κατηγοριών αυτών σε άλλες ομάδες. Αρκετές είναι οι χώρες στην Ευρώπη που παραλείπουν να αναφέρουν ή αποσιωπούν από τις εθνικές στατιστικές τους άλλες μειονοτικές ομάδες. Αυτό υποδηλώνει την απροθυμία τους ν' αναγνωρίσουν ότι δεν είναι πλήρως ομογενοποιημένα.

<u>Εμπόδια που Προέρχονται από την Πληθυσμιακή Βάση</u>

Η δεύτερη κατηγορία εμποδίων στην καταμέτρηση και αρχειοθέτηση των εθνικών μειονοτήτων αφορά την εφαρμογή των επιλογών που αφορούν τις μειονοτικές κατηγορίες. Από τη στιγμή που αποφασίζεται ότι για εθνική απογραφή ή άλλο ανάλογο ντοκουμέντο θα συμπεριλαμβάνει μια μειονότητα, τίθεται το ζήτημα ποίοι ανήκουν σ' αυτή τη μειονότητα. Σ' αυτή την περίπτωση η απάντηση βρίσκεται όχι μόνο από τους «επάνω» τις κρατικές αρχές αλλά και από τους από «κάτω», από τα άτομα δηλαδή που καταγράφονται.

Το πρώτο εμπόδιο αυτού του τύπου είναι οι ερωτήσεις που ασχολούνται με την εθνολογική κατάσταση του ατόμου ή οι οδηγίες που δίνονται στους αρμόδιους, που φτιάχνουν τις ερωτήσεις. Στην αναζήτηση της ταυτότητας μιας γλώσσας, ένα πρωταρχικό κριτήριο για την απόφανση περί

[illegible] η [illegible] και εκβιομηχάνιση. Στις [illegible] και [illegible] 1951 ως 1956 [illegible]

[illegible] από το 1971 [illegible] Κρήτης [illegible] Γουστιτσάκη-Αλεξανδρίδης [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] του Ποσειδώνα και της [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

εθνικότητας, οι αρμόδιοι συνήθως ερευνούν για τη μητρική γλώσσα. Την πρώτη γλώσσα που μιλήθηκε και είναι ακόμη κατανοητή ή την κύρια γλώσσα που μιλιέται στο σπίτι ή την γλώσσα της σχολικής ηλικίας ή τη γλώσσα που μιλιέται στη δουλειά ή στην υποκειμενική γνώμη σχετικά με την πρώτη του γλώσσα.

Η τελευταία εκδοχή είναι κυρίως η λύση ανάγκης, όλες δε οι άλλες εκδοχές είναι ξεκάθαρα πολύ πιο προβληματικές. Ένα παράδειγμα είναι αυτό της Ουγγαρίας, όπου η χρήση της μητρικής γλώσσας, ως κριτήριο για τον προσδιορισμό της εθνότητας, έχει επιδράσει τεράστια στην αποτίμηση του αριθμού των Αθιγγάνων, οι οποίες, παρά την προσπάθεια της Ουγγαρίας να διερευνήσει την ύπαρξη του πληθυσμού τους, δεν εμφανίζονται ως Αθίγγανοι στις Εθνικές απογραφές, αλλά ως Ούγγροι, καλυπτόμενοι πίσω από το γεγονός ότι το 70% αυτών μιλάνε μόνο ουγγρικά.

Ένα δεύτερο εμπόδιο για τη δημιουργία διεθνώς αναγνωρισμένων στατιστικών στοιχείων για μειονότητες, είναι η υποκειμενικότητα. Τα υποκειμενικά εμπόδια είναι τόσο ισχυρά, ώστε και αν ακόμη όλα τα προαναφερθέντα προβλήματα παραμερισθούν, αυτά παραμένουν.

Πράγματι τα υποκειμενικά εμπόδια τείνουν να παρουσιάζονται, όταν ήδη έχουν παρθεί μέτρα για να αντιμετωπισθούν τα υπάρχοντα προβλήματα. Ενώ αυτά τα προβλήματα οφείλονται στην επιβολή θεωρητικού πλαισίου, τα υποκειμενικά εμπόδια προκύπτουν όταν τα άτομα αφήνονται να επιλέγουν την εθνική τους ταυτότητα. Το πρώτο από τα υποκειμενικά εμπόδια είναι η «εθελοντική» απόκρυψη της εθνικής-μειονοτικής καταγωγής. Πράγματι μια τέτοια απόκρυψη δεν είναι ποτέ εντελώς εθελοντική, διότι μπορεί να είναι σε ορισμένες περιπτώσεις αποτέλεσμα βίας ή πίεσης. Στο μέλλον οι υποκειμενικοί λόγοι για να αποκρύψει κανείς την εθνική του ταυτότητα θα μπορούσαν να αυξηθούν. Με τη μετακίνηση των μεταναστών στην Ανατολική Ευρώπη, προέκυψε ένα υπόστρωμα παράνομων μεταναστών που ή ξεφεύγουν της στατιστικής πληροφόρησης ή διεκδικούν συμμετοχή σε αποδέκτες εθνικές-μειονοτικές ομάδες.

Το τελευταίο υποκειμενικό εμπόδιο είναι η διατήρηση αυτού που κανείς μπορεί να αποκαλέσει «απροσδιόριστες ταυτότητες». Αυτές

εκτείνονται είτε σε περισσότερες από μια αναγνωρισμένες κατηγορίες ή είναι ριζωμένες σε μια κοσμοαντίληψη τόσο ξένη σε δυτικούς παρατηρητές που δεν μπορούν να προσομοιάσουν στις υπάρχουσες κατηγορίες. Η Πολωνία, μια χώρα όπου το ζήτημα των μειονοτήτων θα έπρεπε να εμφανίζεται όχι τόσο οξύ, προσφέρει δύο παραδείγματα παρόμοιου χαρακτήρα.

Το πρώτο αφορά στον BELARUSIAN πληθυσμό του BIALYSTOK, όπου η αναγνώριση του Πολωνού/καθολικού και του BELATUS/Ορθοδόξου είναι τέτοια που οι ερωτώμενοι δεν μπορούν να κατανοήσουν τη διάκριση μεταξύ των θρησκευτικών και των γλωσσικών/εθνικών όρων. Παρ' όλα αυτά, αυτοί οι άνθρωποι προτιμούν να αποκαλούνται TUREJSI (άνθρωποι από εδώ). Τέτοιοι αυτοπροσδιορισμοί είναι, χωρίς αμφιβολία, βασικό γνώρισμα υποανάπτυκτων λαών.

Εμπόδια που Προέρχονται από Αμφιβολία και Τάσεις για Αύξηση ή Μείωση.

Η απουσία αξιόπιστων στατιστικών σχετικά με τις μειονότητες ανοίγει ελεύθερο το πεδίο για αυθαίρετες και αντιφατικές εκτιμήσεις. Αυτή η έλλειψη αποτελεί το τρίτο είδος εμποδίου στην καταμέτρηση των μειονοτήτων. Και αν στις πρώην κομμουνιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης το κρατικό μονοπώλιο επί των πληροφοριών διευκόλυνε την μείωση των δεικτών, σήμερα ο πλουραλισμός των μέσων μαζικής ενημέρωσης, η συνείδηση των μειονοτήτων και το ενδιαφέρον για τα δικαιώματά τους, μέσα και έξω από την περιοχή τους, έχουν δημιουργήσει μια υπολογίσιμη τάση γι' αύξηση. Σε μερικές περιπτώσεις οι υπολογισμοί για το μέγεθος της μειονότητας είναι ιδίου συμφέροντος. Καθώς τα νέα πολιτεύματα στην Ανατ. Ευρώπη παρέχουν αναγνώριση σε μειονότητες, είτε από «ζήλια», όπως στην περίπτωση της Ουγγαρίας, είτε από απροθυμία, όπως στην Ρουμανία, οι επίσημοι οργανισμοί αυτών των μειονοτήτων προσπαθούν να αυξήσουν τη σημασία τους (και να αυξήσουν στο έπακρο τα κεφάλαια που διατίθενται γι' αυτές) με την μεγέθυνση του αριθμού τους. Ακόμη περισσότερο, καλοπροαίρετοι ξένοι παρατηρητές που δικαίως υποψιάζονται τις επίσημες στατιστικές και την προπαγάνδα, έχουν την τάση να διαβάζουν ανάποδα τα νούμερα που τους δίνουν. Από μια άλλη σκοπιά το μέγεθος μιας μειονότητας δεν είναι τόσο σπουδαίο. Οι μικρές μειονότητες έχουν το ίδιο δικαίωμα προστασίας των

ιδιαιτεροτήτων τους όσο και οι μεγάλες. Πράγματι, οι πρώτες ίσως να αξίζουν ακόμη μεγαλύτερης αποδοχής ακριβώς, διότι η αριθμητική τους αδυναμία τις κάνει πιο ευάλωτες σε «περίεργες» επίσημες πολιτικές. Από πολιτική άποψη όμως το μέγεθος και το πεδίο δράσεως μιας μειονότητας είναι πολύ σημαντικά. Είναι λοιπόν αναπόφευκτο, ομάδες ή άτομα με αντιτιθέμενα συμφέροντα, να δοκιμάσουν να αυξήσουν ή να μειώσουν στο έπακρο τους δείκτες μιας μειονότητας. Και για όσον χρόνο δεν υπάρχουν διαθέσιμα αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία, τόσο πιο εύκολα θα μπορούν να το κάνουν.

12. Η έλλειψη ειδικής κοινοτικής νομοθεσίας για την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων

Η έλλειψη ειδικής νομοθεσίας για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον κοινοτικό χώρο είναι ολοφάνερη. Η σειρά προτάσεων σχετικών ψηφισμάτων, που έχουν υποβληθεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με αντικείμενο την προστασία δικαιωμάτων των μειονοτικών ομάδων του κοινοτικού χώρου, αλλά και η επιμονή του ίδιου οργάνου για πραγματοποίηση της ιδέας δημιουργίας περιεκτικού ευρωπαϊκού δικαίου εθνοτήτων και υιοθέτησης κοινού χάρτη δικαιωμάτων εθνοτήτων, έτσι ώστε να διασφαλίζονται η ύπαρξη και η πολιτισμική ταυτότητά τους, χρησιμεύουν ως αποδεικτικά στοιχεία αυτής της διαπίστωσης.

Η ύπαρξη τέτοιων προβλημάτων λειτουργεί αποκαλυπτικά για το εύρος των δυνατοτήτων της έννομης κοινοτικής τάξης να διασφαλίζει πλήρως και επαρκώς την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των κοινοτικών πολιτών.

Άλλωστε αυτή είναι και η βάση της Διακήρυξης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (12-4-1989) που προτείνει την αναγκαία προσφυγή-τουλάχιστον για την προστασία ορισμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων των κοινοτικών πολιτών-σε νομικά κείμενα, όπως οι ιδρυτικές συνθήκες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οι συνταγματικοί χάρτες των κρατών-μελών, οι αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, διεθνείς νομικές πράξεις του συστήματος του ΟΗΕ, κ.λ.π. Η παραπάνω Διακήρυξη με καθαρά κατ' αρχήν συμβολική σημασία, προτείνει την ενίσχυση των ιδεών, που περικλείει και από τους υπόλοιπους κοινοτικούς θεσμούς (κυρίως από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας) καθώς επίσης και την ενσωμάτωσή τους σε μια μελλοντική συνθήκη για την ευρωπαϊκή ένωση.

Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών δεν αναφέρεται ρητά στα προβλήματα των μειονοτήτων. Έμμεσα μόνο-μέσω του άρθρου 55 περί «ίσων δικαιωμάτων των λαών»-θίγεται το θέμα αυτό. Η Παγκόσμια Διακήρυξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων (1945) περιλαμβάνει μια κατευθυντήρια αρχή περί μη-διακρίσεων που λειτουργεί ως βασική εγγύηση και για την προστασία των

μειονοτήτων. Το άρθρο 2 της Σύμβασης για την γενοκτονία αναφέρεται σε εθνικές, φυλετικές ή θρησκευτικές ομάδες.

Ένα άλλος σύμφωνο, που συνομολογήθηκε στα πλαίσια του ΟΗΕ και αφορά τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (σε ισχύ από το 1976), περιλαμβάνει διατάξεις που μνημονεύουν ρητά την προστασία των μειονοτήτων (άρθρο 27), το δικαίωμα αυτοδιάθεσης (άρθρο 1) και τις αρχές της μη-διάκρισης (άρθρα 2, 1 και 26).

Τέλος, χρήσιμη είναι και η προσφυγή στο κείμενο της Σύμβασης της UNESCO (άρθρο 5, παρ.1) κατά των διακρίσεων στον εκπαιδευτικό τομέα όπου γίνεται λόγος για αναγνώριση, στα μέλη των εθνικών μειονοτήτων, του δικαιώματος άσκησης ιδιαίτερων εκπαιδευτικών καθηκόντων συμπεριλαμβανομένης και της διαχείρισης σχολείων».

Τα νομικά κείμενα, που έχουν υιοθετηθεί στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης, θεωρούνται μάλλον πιο εύχρηστα για τους κοινοτικούς κύκλους λόγω των κοινών ενδιαφερόντων που εμφανίζουν οι δύο ευρωπαϊκοί οργανισμοί.

Όμως και η ύπαρξη συμβατικών κειμένων συνομολογηθέντων υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης με ευθείες αναφορές σε θέματα μειονοτήτων είναι πενιχρή. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών (1953) προτείνει μόνο την εφαρμογή της μη-διάκρισης στις μειονότητες (άρθρο 14) δίχως άλλη σχετική ρητή πρόβλεψη.

Η νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προβάλλει συχνά την ανάγκη επανενεργοποίησης της ιδέας της κοινοτικής προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στηριζόμενη στην άποψη ότι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών είναι αναπόσπαστο τμήμα των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου.

Όμως η πρακτική των λοιπών κοινοτικών θεσμών (Επιτροπή, Συμβούλιο, Κοινωνική και Οικονομική Επιτροπή) διατείνεται υπέρ του

χαρακτηρισμού των διατάξεων της Ε.Σ.Α.Δ. ως πηγής έμπνευσης για θέματα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αντίθετα, υπάρχει μια σειρά νομικών πράξεων μη υποχρεωτικού χαρακτήρα που αναφέρονται σε μειονοτικά προβλήματα. Σημειώνουμε τη Σύσταση 285 (1961) με την οποία η Συμβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης πρόβλεπε το αίτημα συνομολόγησης Προσθέτου Πρωτοκόλλου στην Ε.Σ.Α.Δ. αφορώντας τις μειονότητες.

Αναφέρουμε επίσης ενδεικτικά:

α. την Διακήρυξη του Galway (1971) για τα αναγκαία μέτρα προστασίας και διάσωσης γλωσσών και πολιτισμών εθνοτικών περιφερειακών κοινοτήτων, που απειλούνται με εξαφάνιση,

β. το Α' Ψήφισμα της Διάσκεψης των Υπουργών Πολιτισμού (Όσλο, 1976) αναγνωρίζουν την κοινωνική πλουραλιστικότητα, τα δικαιώματα των μειονοτικών ομάδων και το δικαίωμα πολιτιστικής έκφρασής τους,

γ. την Διακήρυξη του Bordeaux (1978) για μία Ευρώπη σεβόμενη τις γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, και

δ. τη Σύσταση 929 (1981) της Συμβουλευτικής Συνέλευσης αφορώσα τα προβλήματα παιδείας και πολιτισμού που σχετίζονται άμεσα με τις μειονοτικές γλώσσες και διαλέκτους του ευρωπαϊκού χώρου καθώς επίσης και την επεξεργασία ενός χάρτη περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών.

Η αναζήτηση λύσεων-κυρίως μέσω συμβατικών διατάξεων-από τον κοινοτικό μηχανισμό αντανακλά την πεποίθηση, που έχει σχηματισθεί, ότι προτάσεις αποκλειστικά πρακτικής σημασίας δεν είναι επαρκείς. Κατά συνέπεια, κρίνονται ως απαραίτητες οι διαδικασίες επανεξέτασης όλων των νομοθετικών διατάξεων και μέτρων-σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο-που αποτρέπουν τις διακρίσεις σε βάρος μειονοτικών ομάδων και που διατυπώνονται μέσω ειδικών σχεδίων ή μελετών-πιλότων.

13. Συμπεράσματα για την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων

Η Ευρώπη δεν μπορεί να προσανατολίζεται μόνο στην δημιουργία μιας κοινής αγοράς, ενός χώρου εκδήλωσης ανταγωνισμού, με λίγα λόγια μιας απλής οικονομικής οντότητας. Οφείλει να προχωρεί και σε προτάσεις που ανενεργοποιούν την σώρευση αβεβαιοτήτων, κινδύνων και απειλών, σοβαρών κινδύνων για την τύχη των ευρωπαϊκών εξελίξεων. Το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να θεμελιωθεί πάνω σε στέρεες βάσεις μόνον υπό την προϋπόθεση ότι έχουν συνειδητοποιηθεί σοβαρά οι επιδιωκόμενοι κοινοί στόχοι. Οι σημαντικές διαφορές, που διακρίνουν τα επί μέρους (περιφερειακά) πολιτισμικά συστήματα, είναι σε θέση να παράγουν ένα τελικό σύστημα που θα συντίθεται από πολλές πολιτιστικές συνιστώσες.

Η αποδέσμευση από περιφερειακές, τοπικές ή εθνικές βάσεις μπορεί να αποτελέσει σημείο εκκίνησης για ανεύρεση κοινών στοιχείων δόμησης ιδιαίτερων πολιτισμικών συστημάτων ή και αν συνθέσει συμμαχίες με σκοπό την διάσωσή τους. Οι σχετικοί ανταγωνισμοί και συγκρούσεις μπορούν να ελπίζουν σε λύσεις μόνον έξω από την πραγματικότητα του Κράτους-Έθνους, που έχει δυστυχώς εμπλακεί σύμφωνα με τα σημερινά κοινοτικά δεδομένα σε μια διαδικασία αναζήτησης κοινής πολιτισμικής ταυτότητας.

Κάτω όμως από τις παραπάνω συνθήκες, η διαδικασία αυτή οδηγεί σε δίνη και τελικά σε απέλπιδες προσπάθειες διάσωσης. Με το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, το Κράτος-Έθνος φαίνεται να καταδικάζεται τριπλά

α) από τις ελπίδες της διεθνούς κοινότητας να οργανωθεί πιο ουσιαστικά,

β) από τον έντονο διπολισμό και

γ) από τις επιλογές για περιφερειακή ολοκλήρωση.

Η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη γίνεται ο πρώτος αποδέκτης των έντονων μειονοτικών διεκδικήσεων θεμελιωμένων στην ιστορία και στον πολιτισμό των εθνών της περιοχής αλλά και στην προτίμηση των κρατών να

αναπτύξουν την εθνική ταυτότητά τους παράλληλα με την κρατική δομή τους. Διαμορφώνονται λοιπόν δύο κατηγορίες κρατών στην περιοχή, σε συνάρτηση φυσικά με την εθνική συνείδηση-ενιαία ή ποικίλη- του πληθυσμού τους. Κατά συνέπεια υπάρχουν κράτη όπου το έθνος προηγήθηκε του σχηματισμού τους, ενώ η ταυτότητά του αντλεί την συνοχή της από μια αυθεντική γλωσσικά και πολιτισμικά κοινότητα.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει κράτη των οποίων ο εθνικισμός (σλαβικής κυρίως ταυτότητας) εκδηλώνει ελκυστικές ή απωστικές τάσεις, επιθυμίες αλλά και αποστροφές ως προς την διαδικασία πλήρους επιβολής του.

Η Δυτική Ευρώπη παρακολουθεί σήμερα την προσπάθεια καλλιέργειας ενός νέου εθνικιστικού προσώπου, που στοιχειοθετείται πρωτίστως από την γερμανική ενοποίηση και τις σύγχρονες κοινωνικές, πολιτιστικές και πολιτικές εξελίξεις και εντάσεις. Η γερμανική ενοποίηση ενσαρκώνει τις έντονες τάσεις ανανέωσης της εθνικής ταυτότητας.

Ο δυτικός εθνικισμός προβάλλει την ανάγκη αντίδρασης κατά του απρόσωπου αλλά και ανεξέλεγκτου χαρακτήρα της σύγχρονης κοινωνίας, που έχει ως συνέπεια την απώλεια της ταυτότητας από κάποιες παραδοσιακές κοινότητες ή την κατάλυση θεσμών, όπως εκείνου του κράτους-έθνους. Η αντιμετώπιση κοινωνικών φαινομένων, όπως της μετανάστευσης, σημαδεύεται από οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και πολιτικές εντάσεις, με κύριο σημείο τους κινδύνους που συνδέονται με την ανοδική πορεία της άκρας δεξιάς.

Ο τρόπος διαμόρφωσης της ευρωπαϊκής ιστορίας εκπέμπει σήμερα μηνύματα ενότητας, σταθερής οργάνωσης και συλλογικής ασφάλειας, αναγκαία για μια Ευρώπη που σήμερα ενισχύει την δημοκρατία και τους φιλελεύθερους θεσμούς της, προβάλλοντας την αυριανή κοινωνική διάστασή της. Ο θρυμματισμός των ευρωπαϊκών κρατών είναι μεμπτός. Όπως σημειώνει άλλωστε και ο Πρόεδρος Mitterand ο Χάρτης των ευρωπαϊκών κρατών είναι απόλυτα διαφορετικός από τον χάρτη των εθνοτικών ομάδων αλλά και από τον χάρτη των πολιτιστικών ταυτοτήτων. Ταυτόχρονα όμως

απαιτείται η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μειονοτήτων και κυρίως εκείνου της ιδιαίτερης ταυτότητάς τους.

Στην Ελλάδα, η προσέγγιση των μειονοτικών προβλημάτων εσωτερικής εμβέλειας οφείλει να έχει ως σταθερό σημείο αναφοράς και παραλληλισμού αντίστοιχες εκφράσεις τους στους λοιπούς κοινοτικούς εταίρους. Είναι επιβεβλημένη πλέον η άρση της εντύπωσης ότι η χώρα μας είναι η μοναδική πηγή παραγωγής τέτοιων προβλημάτων.

Η αναγνώριση άμεσων συνεκτικών δεσμών μεταξύ «εθνικών» και «κοινοτικών» προβλημάτων και συμφερόντων λειτουργεί όχι μόνον ως διαδικασία μεταβίβασης αρμοδιοτήτων από τις εσωτερικές προς τις κοινοτικές αρχές αλλά και ως μέσο υπέρβασης των εθνικών αγωνιών, που εξελίσσονται αναμφισβήτητα σε αιτίες προστριβών μεταξύ των μελών των εθνοτικών κοινοτήτων (μειονοτήτων) και των μελών της εθνικής πληθυσμιακής πλειοψηφίας.

Είναι παράδοξο να γίνονται αναφορές σε πρωτοβουλίες κυβερνήσεων άλλων κρατών μελών που κρίνονται ως παρεμβάσεις στις εθνικές υποθέσεις-με άμεση συνεπαγωγή τον χαρακτηρισμό τους ως «εχθρικά διακείμενες προς τα ελληνικά συμφέροντα και δικαιώματα» και να επικρατεί ταυτόχρονα πλήρως άγνοια για το γεγονός ότι και τα κράτη αυτά αντιμετωπίζουν στο εσωτερικό τους παρόμοια προβλήματα ασκώντας μια όχι και τόσο δημοκρατική ή θεμιτή πολιτική. Η άγνοια και η μη πληροφόρηση οδηγούν ένα κράτος σε πολιτική, κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική απομόνωση, ενώ εξελίσσονται και σε παραγωγούς κεντρομόλων εθνικιστικών δυνάμεων, όχι και τόσο εθνικά προσοδοφόρων σε μια εποχή βαθιών θεσμικών μεταλλαγών στον ευρωπαϊκό χώρο.

Αντίθετα η συν-παράθεση των ομογενών εσωτερικών (εθνικών) προβλημάτων, που απασχολούν όλους τους κοινοτικούς εταίρους, με προοπτική την εξεύρεση κοινών λύσεων επηρεάζει ουσιαστικά αφ' ενός την διαδικασία εκτόνωσης των εθνικιστικών εμμονών, που θέτει σε λειτουργία ο κοινοτικός μηχανισμός και αφ' ετέρου την αποδοχή και ενεργοποίηση από τα κράτη μέλη των πολιτικών κοινοτικής ολοκλήρωσης.

14. Σημερινή Εθνολογική-Γλωσσική-Θρησκευτική Σύνθεση.

Η Ελλάδα είναι χώρα με την μεγαλύτερη (98,5%) συνοχή και ομοιογένεια του πληθυσμού της. Η ομοιογένεια αυτή που στο σύνολό της είναι ορθόδοξοι Χριστιανοί πραγματοποιήθηκε με τον ερχομό των μικρασιατών προσφύγων στον Ελλαδικό χώρο, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στις περιοχές που εγκατέλειπαν, βάσει της ανταλλαγής πληθυσμών, οι Τούρκοι και οι Βούλγαροι της Μακεδονίας.

Αποτέλεσμα αυτού, ήταν να υπάρχει σήμερα στον Ελληνικό χώρο μόνο μια μειονότητα, η οποία προστατεύεται από την Συνθήκη της Λωζάνης (1923) και η οποία δεν είναι εθνική αλλά **θρησκευτική**. Είναι η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, η οποία παρέμεινε στη Θράκη ως αντάλλαγμα της αμοιβαίας παραμονής των Ελλήνων και του Πατριαρχείου στην Κωνσταντινούπολη καθώς και των Ελλήνων των νήσων Ίμβρου και Τενέδου.

Η μουσουλμανική μειονότητα, την οποία σήμερα η Τουρκία προσπαθεί προκλητικότατα να βαπτίσει Τουρκική, αριθμεί σε 115.000 άτομα. Από αυτά οι 56.000 είναι Τουρκογενείς, οι 36.000 είναι Πομάκοι και οι 24.000 είναι Αθίγγανοι.

Στο νομό Ξάνθης, από τους 89.000 κατοίκους 42.000 είναι οι μουσουλμάνοι. Από αυτούς οι 23.000 είναι Πομάκοι, οι 10.000 είναι τουρκογενείς και οι 9.000 είναι Αθίγγανοι.

Στο νομό Ροδόπης από τους 104.000 κατοίκους, οι 62.000 είναι μουσουλμάνοι. Από αυτούς οι 42.000 είναι τουρκογενείς, οι 11.000 είναι Πομάκοι και οι 9.000 Αθίγγανοι.

Στο νομό Έβρου από τους 152.000 κατοίκους οι 10.000 είναι μουσουλμάνοι. Από αυτούς οι 6.000 είναι Αθίγγανοι, οι 2.000 είναι τουρκογενείς και οι 2.000 είναι Πομάκοι.

Οι Πομάκοι που κατοικούν τόσο στην Ελληνική όσο και στη Βουλγαρική οροσειρά της Ροδόπης, είναι μουσουλμάνοι στο θρήσκευμα μιλούν ωστόσο τη μη γραφομένη πομακική γλώσσα, η οποία αποτελείται από

[illegible] Εθνολογική-Γλωσσική-Θρησκευτική Σύνθεση

Η Ελλάδα είναι χώρα με την μεγαλύτερη (98,5%) [illegible] του πληθυσμού της. Η [illegible] Χριστιανοί [illegible] Ελλάδα [illegible] της Μακεδονίας.

[illegible]

[illegible] Τουρκική [illegible] 36.000 [illegible]

[illegible] 35.000 [illegible] 9.000 [illegible]

[illegible] 9.000 [illegible]

[illegible] 2.000 [illegible]

[illegible] της Ελλάδας [illegible]

Βουλγαρικές, τουρκικές και ελληνικές λέξεις. Σε ότι αφορά την προέλευσή τους η επικρατέστερη άποψη είναι ότι οι Πομάκοι είναι απόγονοι των αρχαίων Αγριάνων, μιας αρχαίας θρακικής φυλής, η οποία εξισλαμίσθηκε τον 17ο αιώνα. Σήμερα οι Πομάκοι χαρακτηρίζονται από τη βαθιά πίστη προς την μουσουλμανική θρησκεία και τις παραδόσεις τους, όπως και από μια τάση να αποφεύγουν στενές σχέσεις με, άλλους μειονοτικούς μουσουλμανικής καταγωγής πληθυσμούς, δηλαδή τους τουρκογενείς και τους Αθίγγανους.

Οι Αθίγγανοι διακρίνονται σε Χριστιανούς και μουσουλμάνους. Οι μουσουλμάνοι αποτελούν μέρος της μουσουλμανικής μειονότητας και είναι εγκατεστημένοι κυρίως στις παρυφές των πόλεων Ξάνθης, Κομοτηνής, Αλεξανδρούπολης, Διδυμοτείχου, Ορεστιάδας και σε μερικά κεντρικά χωριά. Από πλευράς γλώσσας η μειονότητα έχει διαφορές, έτσι:

Οι Τουρκογενείς μιλούν την Τουρκική γλώσσα λίγο παραφθαρμένη, οι Πομάκοι μιλούν δική τους γλώσσα και οι Αθίγγανοι μιλούν την Τουρκική και Ελληνική ή την Αθιγγανική γλώσσα. Σημειωτέων ότι και η Πομακική και η Αθιγγανική είναι άγραφες γλώσσες και γι' αυτό εξαφανίζονται αντικαθιστάμενες από την Τουρκική κυρίως.

Εκτός της μουσουλμανικής μειονότητας, στην Ελλάδα διαβιούν και δύο εθνότητες, εγκατεστημένες από τα πανάρχαια χρόνια, ενισχυμένες κατά κύματα στη διάρκεια των αιώνων. Είναι εθνότητες των Αρμενίων και των Εβραίων, οι οποίες απολαμβάνουν πλήρη εθνικά δικαιώματα, είναι οργανωμένοι σε κοινότητες γύρω από την Αρμένικη Χριστιανική Εκκλησία οι πρώτοι και γύρω από την δική τους Ιουδαϊκή οι δεύτεροι.

Στην Ελλάδα υπάρχουν ακόμη οι δίγλωσσοι πληθυσμοί της Πίνδου και της Αττικοβοιωτίας, από τους οποίους οι μεν πρώτοι μιλούσαν βλάχικα, τα οποία παραμένουν και σήμερα ζωντανά σε μερικούς θήλακες της Πίνδου, οι δε δεύτεροι αρβανίτικα. Τους δύο αυτούς δίγλωσσους πληθυσμούς η ξένη προπαγάνδα, υποκινούμενη από το ίδρυμα του πασίγνωστου Ρουμάνου Ουνίτη «Ντράγκαν», προσπάθησε να αναγάγει σε χωριστές εθνότητες, ενώ είναι γνωστό ότι στον Ελλαδικό χώρο δεν υπάρχουν μετά τον μεσοπόλεμο ξένες μειονότητες.

Οι λανινόφωνοι πληθυσμοί της Πίνδου, είναι αποδεδειγμένα **ελληνικοί πληθυσμοί,** οι οποίοι ζούσαν στα σύνορα του Ελληνικού κόσμου και με την κατάκτηση της περιοχής από τους Ρωμαίους εκλατινίσθηκαν επιφανειακώς. Διατήρησαν όμως ισχυρότατη και αταλάντευτη ελληνική συνείδηση, που αποδεικνύεται από το γεγονός ότι οι μεγαλύτεροι ευεργέτες του Ελληνισμού είναι λατινόφωνοι Ηπειρώτες, οι οποίοι, εάν είχαν αλλότρια συνείδηση, δεν θα έκαναν αγαθοεργίες και δεν θα άφηναν τις διαθήκες τους στο Ελληνικό Κράτος.

Η άλλη δίγλωσση ομάδα της Αττικοβοιωτίας που ομιλεί αρβανίτικα, είναι πλήρως ελληνοποιημένη γλωσσική ομάδα. Η προσφορά της στους εθνικούς αγώνες των Ελλήνων, είναι ξεχωριστή. Οι εθνικοί ήρωες Ανδρούτσος, Κουντουριώτης, Μποτσαραίοι, Τζαβελαίοι καθώς και άπειροι άλλοι, ήταν «αρβανίτες».

Τέλος αξιοσημείωτη είναι η παρουσία στην Ελλάδα και 1.500.000 περίπου μεταναστών-προσφύγων από άλλες χώρες κυρίως ασιατικές και Αλβανία. Από αυτούς οι 800.000 περίπου είναι Αλβανοί, οι οποίοι μετά την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος στη χώρα τους, κατέφυγαν στην Ελλάδα, με νόμιμο ή παράνομο τρόπο και θεωρούνται κυρίως οικονομικοί μετανάστες.

<u>ΑΛΒΑΝΙΑ</u>

<u>Γενικές Παρατηρήσεις.</u>

Η Αλβανία είναι η μικρότερη αλλά και η φτωχότερη από τις βαλκανικές χώρες. Στη διάρκεια των αιώνων βρέθηκε κάτω από διάφορες κυριαρχίες και φέρει τη σφραγίδα ενός μακρινού και δραματικού παρελθόντος.

Οι Θράκες και Ιλλυριοί με ενδοκελτική καταγωγή κατέλαβαν τη σημερινή Αλβανία και εγκαταστάθηκαν τον 8ο αιώνα στην ορεινή χώρα. Μέρη της κάτω Αλβανίας ανήκουν στην Ελληνική Επίδαμνο σαν αποικίες. Το 2ο π.Χ. αιώνα όλη την περιοχή κατέλαβε η Ρώμη και από το 395 μ. Χ. ήταν κομμάτι της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Από τον 5ο αιώνα και μέχρι τον 14ο εναλλάσσονταν οι κυριαρχίες των Σέρβων, Βουλγάρων, Βενετσένων και Βυζαντινών. Το 1385 άρχισαν να εισβάλλουν οι Τούρκοι, τους οποίους αντιμετώπισαν τον 15ο αιώνα με τον εθνικό τους ήρωα Σκεντερμπέη. Μετά από πολλές νίκες εναντίον του διαρκώς αυξανόμενου τουρκικού κράτους θεμελίωσαν το μεσαιωνικό πριγκιπάτο της Αλβανίας και πέτυχαν για πρώτη φορά την ανεξαρτησία τους, την οποία έπρεπε να υπερασπίζονται μέχρι το 1468. Παρ' όλες τις πολλές εξεγέρσεις εναντίον των Ομουγιανών η Αλβανία παρέμεινε μέχρι το 1913 τουρκική.

Το 1939 προσαρτήθηκε στην Ιταλία και καταλήφθηκε από τα Ιταλικά στρατεύματα. Η ανεξαρτησία αποκαταστάθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο υπό την ηγεσία του κομμουνιστή ηγέτη Εμβέρ Χότζα, ο οποίος οδήγησε τη χώρα σε μια σειρά από συμμαχίες με τη Γιουγκοσλαβία (1945-48), με τη Σοβιετική Ένωση (1948-61), μετά με την Κίνα (1961-78).

Από το 1989 μετά του θάνατο του Εμβέρ Χότζα και την ανάληψη της διακυβερνήσεως από το διάδοχο του Ραμίζ Αλία, η Αλβανία επεκτείνει όλο και πιο πολύ τις οικονομικές σχέσεις με τις χώρες της Δύσης, εγκαταλείποντας την πολιτική της απομόνωσης. Οι κοσμογονικές αλλαγές στις χώρες του πρώην Ανατ. Συνασπισμού, σε συνδυασμό με τις ισχυρές εσωτερικές πιέσεις, οι οποίες εκδηλώθηκαν το Δεκέμβριο του 1990, οδήγησαν στη σταδιακή κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος. Το εκλογικό αποτέλεσμα (Μαρ. 92) με τη νίκη του Δημοκρατικού κόμματος, διαμόρφωσε το σημερινό πολιτικό κλίμα στη χώρα αυτή, ο πληθυσμός της οποίας σήμερα ανέρχεται σε 3.200.000 περίπου.

ΟΙ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΦΥΛΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Κατά τον Θεόπομπο υπήρχαν 14 Ηπειρωτικά φύλα, από τα οποία ο Στράβων αναφέρει μόνον 11. Αυτά με την μεγαλύτερη επιρροή ήταν τα φύλα των Θεσπρωτών, των Μολοσσών και των Χαόνων.

Οι Χάονες (με ετυμολογία από την λέξη "Χάος" (απέραντη έκταση) ή από την λέξη "Αώος" (ο γνωστός Ποταμός) κατοικούσαν στον σημερινό βορειοηπειρωτικό χώρο, με κέντρο την Φοινίκη (σήμερα υπάρχει στην θέση της το χωριό Φοινίκι). Οι Χάονες συνόρευαν προς νότο με τους Μολοσσούς, προς δυσμάς με το Ιόνιον πέλαγος και την Αδριατική, προς βορρά με την

Εγνατία οδό και τον Γεννούσο ποταμό και με τα Ιλλυρικά φύλα και προς Ανατολάς με την Μακεδονία. Έτσι, η περιφέρεια των πόλεων Αργυροκάστρου, Αυλώνος, Βερατίου, Κορυτσάς, Δυρραχίου, κατοικείτο από Ηπειρωτικά φύλα.

Στον Βορρά της Ηπείρου βρίσκονταν τα Ιλλυρικά φύλα. Κατά τον Στέφανο τον Βυζάντιο, τον Εκαταίο, τον Ηρόδοτο και τον Κλαύδιο τον Πτολεμαίο, τα σύνορα μεταξύ των Ηπειρωτικών και των Ιλλυρικών φύλων τοποθετούνται στο Ωρικόν, το οποίο βρίσκεται στον κόλπο του Αυλώνος, που σχηματίζεται από τα Ακροκεραύνια όρη. Τα ίδια σύνορα ο Διονύσιος ο περιηγητής, ο Ιταλός αρχαιολόγος Mustilli, ο Γερμανός Herbert Rouis και ο Αλβανός συγγραφέας Teki Selenica τα τοποθετούν στις εκβολές του Αώου ποταμού, λίγο πέρα από τον Αυλώνα.

Ο Προκόπιος και ο Θουκυδίδης (που ως ιστορικοί ανέτρεξαν σε ανάλογες πηγές) τα τοποθετούν στην Επίδαμνο, το σημερινό Δυρράχιο. Τέλος, ο Στράβων τα σύνορα τοποθετεί στον Γενούσο ποταμό και την παρακείμενη Εγνατία οδό, που κατέληγε στο Βυζάντιο. Στον Ηπειρωτικό χώρο περιλαμβάνεται και η αρχαία πόλη Λισσός, κοντά στην Αχρίδα (σήμερα βρίσκεται στο Κράτος των Σκοπίων).

Η διαφορά αυτή μεταξύ των συνόρων που θέτουν οι διάφορες αρχαίες πηγές, μεταξύ εκείνων που τοποθετούν τα σύνορα στο Ωρικόν και τις εκβολές του Αώου ποταμού και των Προκοπίου, Θουκυδίδου και Στράβωνος οι οποίοι τοποθετούν τα σύνορα στον Γενούσο ποταμό και την Εγνατία οδός οφείλεται στο γεγονός ότι ολόκληρη η περιοχή από του Αυλώνος μέχρι και πέραν της Επιδάμνου προς Βορράν ήταν ακατοίκητος.

ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Όπως και για άλλα μέρη, όπου έζησε και κινήθηκε ο Ελληνισμός στο πέρασμα των αιώνων, υπήρξαν ιστορικές παραχαράξεις, που έγιναν εντονότατες κατά τους 2 τελευταίους αιώνες, έτσι και για την Βόρειο Ήπειρο υπήρξαν "ιστορικοί" που επιχείρησαν διαστρέβλωση των ιστορικών δεδομένων.

Οι Αλβανοί "φιλόλογοι Καθηγητές" Stefanaq Pollo και Arben Puto, στο βιβλίο τους "Η Ιστορία της Αλβανίας" (που κυκλοφόρησε και στην Ελληνική γλώσσα, λαμβάνοντες αφορμή από μαρτυρία του Θουκυδίδη, ο οποίος αναφέρει ότι η φυλή των Χαόνων και οι κάτοικοι του Αμφιλοχικού Άργους

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ήσαν "βάρβαρος λαός" θεωρούν αυτούς ως προερχομένους από τους Ιλλυριούς οι οποίοι ήσαν βάρβαροι.

Τις θέσεις αυτές αντικρούει ο Αθαν. Λέκκας στο βιβλίο του "Συνοπτική Ιστορία της Βορείου Ηπείρου". Εκεί αναφέρει ότι ο ισχυρισμός αυτός των Αλβανών να ερμηνεύσουν αυθαίρετα την έννοια "βάρβαρος" (με προφανή στόχο να υποστηρίξουν "επιστημονικά" την επέκταση των Ιλλυριών μέχρι και του Αμβρακικού Κόλπου) είναι αβάσιμος και κακόβουλος. Και οι λόγοι είναι οι εξής:

α. Όλοι ανεξαιρέτως οι Αρχαίοι Έλληνες Ιστορικοί, Γεωγράφοι και Περιηγητές, μηδέ του Θουκυδίδου εξαιρουμένου, δέχονται ότι οι Θεσπρωτοί, οι Μολοσσοί και οι Χάονες ήσαν φύλα Ηπειρωτικά.

β. Εκ των φύλων αυτών, ο Θουκυδίδης χαρακτηρίζει βάρβαρο λαό τους κατοίκους του Αμφιλοχικού Άργους, όχι δε και τους Μολοσσούς και τους Αμβρακιώτες. Για τους κατοίκους, μάλιστα, του Αμφιλοχικού Άργους υποστηρίζει ότι εξελληνίσθησαν από τους Αμβρακιώτες, σαφώς χαρακτηρίζουν αυτούς Ηπειρώτες.

γ. Ο Θουκυδίδης, αναφερόμενος και στην αποίκηση της Επιδάμνου, από τους Κορινθίους και τους Κερκυραίους, τονίζει ότι η Επίδαμνος αποτελούσε το όριον μεταξύ των Ηπειρωτικών και Ιλλυρικών φύλων, πέραν της οποίας κατοικούσε η Ιλλυρική φυλή των Ταυλαντίων.

δ. Η λέξη "βάρβαρος" κατά την εποχή εκείνη δεν είχε εθνολογική σημασία. Ο Θουκυδίδης ήταν Αθηναίος και εκείνους που δεν μιλούσαν την Αττική διάλεκτο και δεν είχαν τον πολιτισμό των Αθηναίων τους θεωρούσε ξένους και βάρβαρους. Τα Ηπειρωτικά φύλα κατοικούσαν πολύ μακριά από την Αθήνα, ομιλούσαν την Δωρική διάλεκτο και δεν ήταν δυνατό να έχουν τον πολιτισμό των Αθηναίων.

Τον 5ο αιώνα π.Χ. μεταφέρει τις κύριες δομές του Πολιτισμού του υπολοίπου ελλαδικού κόσμου στην Ήπειρο ο Θαρύπας. Έτσι εξηγείται και η "βαρβαρότητα" των Ηπειρωτών. Γι' αυτό το θέμα σημειώνει ο Schmid: "Οι Ηπειρώτες, αποκλεισμένοι μακρυά από τους άλλους Έλληνες και επικοινωνούντες περισσότερον με γειτονικούς και όχι ελληνικούς λαούς, δεν παρακολούθησαν τους υπόλοιπους Έλληνες στην εξέλιξη του πολιτισμού και καθυστερημένοι καθώς ήσαν, έδιναν την εντύπωση βαρβάρων και άξεστων ανθρώπων μπροστά στους ομοφύλους τους".

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ΟΙ ΑΛΒΑΝΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ (ΕΔΑΦΙΚΟΣ) ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Η Αλβανία αναγνωρίζει ως ελληνικής εθνικότητος μόνον όσους κατάγονται και κατοικούν σε μια μικρή περιοχή, που την ονομάζει "μειονοτική ζώνη". Όσοι κατοικούν εντός της μειονοτικής ζώνης, αλλά κατάγονται από περιοχές που ευρίσκονται έξω απ' αυτή, στερούνται και των στοιχειωδών μειονοτικών δικαιωμάτων.

Τα όριο της "μειονοτικής ζώνης" αυθαιρέτως και μονομερώς καθόριζε η Αλβανία, οσάκις δε της παρέχεται η ευκαιρία τα περιορίζει. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι η Κορυτσά και η πόλη του Αργυροκάστρου είναι εκτός "μειονοτικής ζώνης". Πιο κραυγαλέα είναι η περίπτωση της επαρχίας Χειμάρρας. Η περιοχή αυτή το 1946 έπαυσε να συμπεριλαμβάνεται στην "μειονοτική ζώνη", με απόφαση της Λαϊκής Βουλής της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας.

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Επεδιώχθη συστηματικώς από τους Αλβανούς η πληθυσμιακή αλλοίωση του χώρου της Βορείου Ηπείρου. Τούτο επετεύχθη, αφ' ενός μεν με την βίαια μετακίνηση (εκτοπίσεις, εξορίες) του ελληνικού πληθυσμού προς την βόρειο και κεντρική Αλβανία, αφ' ετέρου δε με τον εποικισμό του βορειοηπειρωτικού χώρου από αλβανούς. Ακόμη και χωριά ολόκληρα μετεφέρθησαν: π.χ. το χωριό Περδικάρι της επαρχίας Δελβίνου μετεφέρθη ολόκληρο στο Τσέρικ του Νομού Ελμπασάν της κεντρικής Αλβανίας, ώστε οι κάτοικοί του να αναμιχθούν με τους γηγενείς κατοίκους. Μετά το 1991, η μετεγκατάσταση Αλβανών εκ Βορρά προκαλείται από τον ψίθυρο της Κυβερνήσεως των Τιράνων, ότι οι Βορειοηπειρώτες θα αναγκασθούν να φύγουν προς την Ελλάδα και επομένως οι επήλυδες (όπως Κοσσοβάροι Αλβανοί) θα καταλάβουν τις περιουσίες τους.

ΛΗΞΙΑΡΧΙΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Αφαιρέθηκε η ελληνική εθνικότητα από όλους τους Βορειοηπειρώτες που εξορίσθηκαν ή εκτοπίσθηκαν στην κεντρική και βόρειο Αλβανία. Και πρέπει να σημειώσουμε ότι οι βιαίως μετακινηθέντες αποτελούν μεγάλο ποσοστό, αν όχι την πλειονότητα των Βορειοηπειρωτών.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Όταν τα επίσημα πληθυσμιακά στοιχεία δεν είναι αποτέλεσμα απογραφής και ελευθέρας δηλώσεως της βουλήσεως των απογραφομένων, αλλά προέρχονται από την κίνηση των βιβλίων των ληξιαρχείων του Κράτους, είναι αιτιολογημένος ο αριθμός 58.758 που προσδιορίζει τον αριθμό των Βορειοηπειρωτών που ζουν στην Αλβανία. Το ανησυχητικό είναι πως από ελληνικής πλευράς δεν ακούστηκε καμία διαμαρτυρία.

ΟΝΟΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Με διάφορα τεχνάσματα οι Αλβανοί επιδιώκουν να αλλάξουν τα ονόματα των Βορειοηπειρωτών για να υπάρξει αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας. Το Αλβανικό διάταγμα 5339/23-9-75 "περί υποχρεωτικής αλλαγής των ακαταλλήλων ονομάτων και επωνύμων" όριζε τα εξής: "Υπήκοοι έχοντες ονόματα ακατάλληλα από απόψεως πολιτικής, ιδεολογικής και ηθικής ως και επώνυμα άσχημα υποχρεούνται να τα αλλάξουν. Η αλλαγή των ακαταλλήλων ονομάτων και των άσχημων επωνύμων πρέπει να τελειώσει μέχρι την 31/12/76. Δεν επιτρέπεται στον υπάλληλο του ληξιαρχείου να καταχωρίσει γέννηση τέκνου για το οποίο ο δηλών ζητεί να δώσει όνομα ακατάλληλο από απόψεως πολιτικής, ιδεολογικής, ηθικής". Ακόμη και σήμερα εάν κάποιος βαπτιστεί Ορθόδοξος και πάει να δηλώσει το ορθόδοξο όνομα στο ληξιαρχείο δεν γίνεται δεκτό.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Με την απόφαση 225/23-9-75 "περί μετονομασίας μερικών χωριών", αλλάζουν τα ελληνικά τοπωνύμια και γίνονται αλβανικά. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε: το Μαυρόπουλο (Αγίων Σαράντα) έγινε Μπουρόνια, ο Άγιος Νικόλαος (Δροπόλεως) μετονομάστηκε σε Ντρίτα, ο Άγιος Ανδρέας (Άγ. Σαράντα) σε Παρτιζάνι. Έτσι ο χώρος φαίνεται ότι δεν είναι ελληνικός.

ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Η ελληνική γλώσσα διδάσκεται στοιχειωδώς στις πρώτες τάξεις των δημοτικών σχολείων μόνον της χαρακτηρισμένης "μειονοτικής ζώνης". Έτσι οι διεσπαρμένοι στην κεντρική και Βόρειο Αλβανία Βορειοηπειρώτες δεν διδάσκονται την μητρική τους γλώσσα. Το ίδιο συμβαίνει και στο υπόλοιπο μεγαλύτερο τμήμα της Β. Ηπείρου που η Αλβανία δεν θεωρεί "μειονοτική

ζώνη", όπως τις περιοχές Χειμάρρας, Κορυτσάς, Πρεμετής. Έτσι μέσω της Παιδείας επιβάλλεται η Αλβανοποίηση των Ελλήνων μαθητών.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Συνίσταται στην παραποίηση της ιστορικής αλήθειας. Με δήθεν επιστημονικές μελέτες προσπαθούν να αποδείξουν ότι όλοι οι Ηπειρώτες είναι ιλλυρικής καταγωγής. Σε αυτήν την λογική εντάσσεται και η διεκδίκηση ολοκλήρου του ηπειρωτικού χώρου μέχρι τον Αμβρακικό κόλπο από τους Αλβανούς, οι οποίοι εμφανίζονται ως απόγονοι των ιλλυριών.

Πανάρχαιες ελληνικές πόλεις (Απολλωνία, Βουθρωτό, Βύλλις, Αντιγόνεια) βαπτίζονται ιλλυρικές και τα αρχαία κτίσματά τους (ναοί, θέατρα) και τα ευρήματα, καθώς και ο πολιτισμός τους, ιλλυρικά. Ακόμη και αρχαίες ελληνικές επιγραφές παρουσιάζονται ως ιλλυρικές, ενώ διδάσκουν ότι η αλβανική γλώσσα είναι η αρχαιότερη της Βαλκανικής!

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Η προσπάθεια αλβανοποιήσεως της Ορθοδόξου Εκκλησίας ξεκίνησε με την πραξικοπηματική ανακήρυξη του Αυτοκεφάλου της Εκκλησίας της Αλβανίας. Ακολούθησαν διωγμοί από το Κομμουνιστικό Καθεστώς. Μετά το 1990, παρά τα διαφημιζόμενα ανοίγματα, η ουσιαστική βελτίωση είναι μικρή: προετοιμάζεται η εκδίωξη του Αρχιεπισκόπου Αλβανίας, δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση των τριών εψηφισμένων από το Πατριαρχείο Μητροπολιτών, τίθενται εμπόδια στην Οργάνωση, Διοίκηση και Λατρεία (δεν επιστρέφεται η εκκλησιαστική περιουσία, εμποδίζεται η ανέγερση ναών, εκδιώκονται Έλληνες ιερείς). Παραλλήλως ασκείται διαρκής και αυξανόμενη πίεση για τον εξοβελισμό της ελληνικής γλώσσας, ακόμη και στις αμιγώς ελληνόφωνες ενορίες.

<u>Εθνολογική Σύνθεση</u>

Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για την πληθυσμιακή σύνθεση της Αλβανίας, τα οποία δεν πρέπει να δεχόμεθα ανεπιφύλακτα, ο πληθυσμός αυτής κατανέμεται ως ακολούθως:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Αλβανοί.

Αποτελούν το 88%-90% του συνολικού πληθυσμού και αυτοαποκαλούνται Σκιπετάροι και στα τουρκικά Αρναούτοι. Εκτός του κράτους ζουν σήμερα περίπου 2,5 εκ. Αλβανοί στις Δημοκρατίες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, οι οποίοι αποτελούν ίσως και το κεφαλαιοδέστερο κομμάτι του αλβανικού έθνους. Οι Αλβανοί διαχωρίζονται σε δύο φυλές, τους Γκέγκηδες της Βορείου Αλβανίας και τους Τόσκηδες της νοτίου. Οι δύο αυτές φυλές διαφοροποίησαν δια μέσου των αιώνων και σήμερα τις διαφορές τους, οι οποίες δεν περιορίζονται μόνον στη γλώσσα, είναι αρκετά σοβαρές.

Έλληνες. 250.000-400.000 Βορειοηπειρώτες, ελληνόφωνοι και Βλαχόφωνοι

«Η έκτασις της Ελλάδος θα πρέπει να καθορισθεί πρός Βορράν
δια γραμμής αρχομένης από τας εκβολάς του πατμού Βοϊούσα (Αώος)»
Ιωάννης Καποδίστριας 30-10-1828

Με τον όρο «Βόρειος Ήπειρος» είναι γνωστή σήμερα η περιοχή, που παρά την αναμφισβήτητη ελληνικότητα της και τους μακροχρόνιους ηρωικούς αγώνες της, παραμένει έξω από τα όρια του σημερινού ελληνικού κράτους.

Η Ήπειρος που ο Αριστοτέλης την ονομάζει «Η Ελλάς η αρχαία», από τα πανάρχαια χρόνια ήταν ιστορικά, εθνολογικά και γεωγραφικά ενιαία και αδιαίρετη. Ο διαχωρισμός της σε Βόρειο και Νότιο, είναι καθαρά τεχνικό κατασκεύασμα της ξένης διπλωματίας, που έγινε στις αρχές του αιώνα μας, με την άδικη και συμφεροντολογική παραχώρηση του Βορείου τμήματος της στο νεοσύστατο τότε Αλβανικό κράτος.

Εθνολογικά η Βόρειος Ήπειρος ορίζεται μεταξύ του Γενούσου ποταμού και της σημερινής οροθετικής γραμμής Ελλάδος - Αλβανίας. Στον χώρο αυτό και στα νοτιότερα του, στους νομούς Αργυροκάστρου και Κορυτσάς, βρίσκεται ο κύριος όγκος του αλύτρωτου Ελληνισμού, που σήμερα αριθμεί περισσότερους από 400.000 κατοίκους.

Η Βόρειος Ήπειρος, ως τμήμα της μιας ενιαίας και αδιαίρετης Ηπείρου, ιστορικά ακολουθεί στις γενικές γραμμές την ιστορική μοίρα του Ελληνισμού, που της προσδίδει την εθνική της καταγωγή, και την πολιτιστική της

φυσιογνωμία. Ιδιαίτερα ο χώρος της Βορείου Ηπείρου γνώρισε κατά καιρούς και περισσότερο από 4 χρόνια, όχι μόνο ελεύθερη Ελληνική Διοίκηση, αλλά και δική της, το 1914 (Αυτόνομη Βόρειος Ήπειρος).

Όσο για τη ζωή της, ακτινοβολεί πνεύμα και ομορφιά Ελληνική. Όλα εκείνα τα στοιχεία που απαρτίζουν και συγκροτούν τη ζωή και της προσδίδουν τον ιδιάζοντα χαρακτήρα της, είναι Ελληνικά. Τα ήθη και τα έθιμα του λαού της, οι θρύλοι και οι παραδόσεις, τα τραγούδια και οι χοροί, η λαϊκή τέχνη και οι ενδυμασίες, η ψυχή και το φρόνημα, είναι όλα Ελληνικά και επισφραγίζουν την Ελληνικότητα των κατοίκων της.

Η Ήπειρος με πολιτιστικό κέντρο το "ΜΑΝΤΕΙΟ της ΔΩΔΩΝΗΣ" κατοικήθηκε από τα πανάρχαια χρόνια με ελληνικά φύλα. Από τότε και μέχρι το 1913, ο ηπειρωτικός χώρος, ήταν ένας και αδιαίρετος. Άρχιζε απ' τον Αμβρακικό κόλπο στη Πρέβεζα και τελείωνε στο ποταμό Γενούσο (αλβανικά Σκούμπι).

Το 1908 ο ΙΣΜΑΗΛ ΚΕΜΑΛ ΒΕΗ (πρωτεργάτης της εθνικής αλβανικής αφύπνισης) ζήτησε από τον Έλληνα Πρωθυπουργό Θεοτόκη, την **ΠΡΟΕΛΑΣΗ του Ελληνικού Στρατού, μέχρι την Αυλώνα, καθορίζοντας τη πόλη, σύνορο Ελλάδος και Αλβανίας** (τα σύνορα αυτά, δε τα δέχτηκε αργότερα η πρεσβευτική διάσκεψη και η Διεθνής Επιτροπή Ελέγχου)

Το 1912 -και μετά από 482 χρόνια αβάστακτης τουρκικής κατοχής- η Ελλάδα απελευθέρωσε το μεγαλύτερο τμήμα της Ηπείρου (γραμμή βόρεια Χειμάρρας, Τεπελενίου, Πόγραδετς) . Ο ελληνικός πληθυσμός της περιοχής, πίστεψε πως ήρθε επιτέλους η ώρα, να γευθεί και αυτός τη χαρά της λευτεριάς, στην αγκαλιά της μητέρας πατρίδας. Γελάστηκε όμως, αφού οι αποφάσεις -και τα συμφέροντα- των μεγάλων δυνάμεων της εποχής, δεν έλαβαν καθόλου υπόψιν τους, τις προσδοκίες του και τους αιώνιους πόθους του.

Με το "Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας" (17-2-1913) το βόρειο τμήμα της -ήδη απελευθερωμένης- Ηπείρου (περιοχή βόρεια των Φιλιατών, Δελβινακίου, Κονίτσης) παραχωρήθηκε στο ΝΕΟΣΥΣΤΑΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟ κράτος, προκειμένου να αποκτήσει αυτό ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ εδαφική επικράτεια. Μια άδικη απόφαση, χωρίς προηγούμενο. **Τότε δημιουργείται και ο όρος "Βόρειος Ήπειρος", που ουσιαστικά είναι πολιτικός και όχι γεωγραφικός.**

Οι Έλληνες κατά την ελληνική εκδοχή αποτελούν το 10-20% του πληθυσμού, ενώ κατά την Αλβανική το 2%. Είναι η πλέον σημαντική μειονότητα μέσα στην Αλβανία, παρά τη βίαιη μετοίκηση και την πολιτιστική γενοκτονία που υπέστη κάτω από το σκληρό κομμουνιστικό καθεστώς με στόχο τον εξαλβανισμό της ή την αφάνισή της. Στην προσπάθεια να υλοποιήσει τους στόχους σε βάρος της Ελληνικής μειονότητας, το Αλβανικό κράτος στράφηκε κυρίως στον εκπαιδευτικό και θρησκευτικό τομέα. Έτσι με τα μέτρα που έχει λάβει η Αλβανία, στη Β. Ήπειρο δεν λειτουργούν Ελληνικά δημοτικά σχολεία, αλλά αλβανικά τετρατάξια ή οκτατάξια, στα οποία διδάσκεται με περιορισμούς η ελληνική γλώσσα.

Τα σχολεία αυτά καλούνται «μειονοτικά» και όχι «Ελληνικά μειονοτικά σχολεία» και λειτουργούν σε χωριά κατοικούμενα από αμιγές ελληνικό στοιχείο, κυρίως στην περιοχή του Αργυροκάστρου. Στα χωριά με μεικτό στοιχείο δεν διδάσκεται η Ελληνική γλώσσα. Στα γυμνάσια και τις ανώτερες και ανώτατες σχολές δεν διδάσκεται η ελληνική. Μειονοτικά σχολεία λειτουργούν μόνο στα χωριά της μειονότητας και όχι στις πόλεις.

Το σημαντικότερο μέτρο που λήφθηκε στο θρησκευτικό χώρο είναι αυτό της απαγορεύσεως με νόμο το 1967 κάθε θρησκευτικής δραστηριότητας και εκδηλώσεως, όσοι δε συλλαμβάνονταν να πράττουν πράξεις οιαδήποτε θρησκευτικής εκδήλωσης τιμωρούνταν με ποινές φυλακίσεως ή εξορίας.

Εκτός από τα προαναφερθέντα μέτρα οι Αλβανοί έλαβαν και συμπληρωματικά, που αφορούσαν στην υποχρεωτική μετακίνηση Ελλήνων από τη Β. Ήπειρο προς την Β. Αλβανία, στην προώθηση μεικτών γάμων και της άποψης ότι οι Έλληνες είναι εκχριστιανισθέντες Αλβανοί, οι οποίοι δια της Εκκλησίας εξελληνίσθηκαν.

Σήμερα το Αλβανικό κράτος, παρά τη δημοκρατικοποίησή του, δεν έπαψε, απ' ότι διαφαίνεται, να στοχεύει στην εξαφάνιση ή υποβάθμιση της Ελληνικής μειονότητος. Το γεγονός δε αυτό σε συνδυασμό με τα βαθιά πλήγματα και τραύματα που άφησε η σκληρότητα των μέτρων του προηγούμενου καθεστώτος πάνω στο Ελληνικό στοιχείο, δημιουργεί σοβαρές ανησυχίες για το κατά πόσο οι προσπάθειες της Ελλάδας θα μπορέσουν

τελικά να εξασφαλίσουν συνθήκες ασφάλειας και συνοχής στο σύνολο της Ελληνικής μειονότητας.

Από το 1992 έχουν αναδιοργανωθεί οι ορθόδοξες ενορίες στις περισσότερες πόλεις και χωριά της Αλβανίας, ενώ έχουν ιδρυθεί σύλλογοι ορθοδόξων γυναικών, νεολαίας και διανοουμένων, που βοηθούν την εκκλησία στο έργο της. Οικοδομήθηκαν 80 νέοι ναοί, αναστηλώθηκαν 5 μοναστήρια και 70 ναοί-μνημεία, ενώ έχουν επισκευασθεί πάνω από 140 ναοί. Κτίσθηκαν δε περισσότερα από 20 άλλα νέα κτήρια, όπως το συγκρότημα της Θεολογικής Ακαδημίας και η Μονή του Αγίου Βλασίου κοντά στο Δυρράχιο, το κτήριο της Αρχιεπισκοπής στα Τίρανα, οι Μητροπόλεις Βερατίου, Κορυτσάς και Αργυροκάστρου, το Εκκλησιαστικό Λύκειο Αρρένων «Τίμιος Σταυρός» στο Αργυρόκαστρο, το Οικοτροφείο Θηλέων στο Βουλιαράτη, το Διαγνωστικό Κέντρο «Ευαγγελισμός» στα Τίρανα κ.α.

Βλάχοι.

Σύμφωνα με ανεπίσημα στοιχεία στην Αλβανία διαβιούν 300.000 Έλληνες Βλάχοι περίπου, ενώ 150.000 απ' αυτούς υπολογίζεται ότι είναι εγκατεστημένοι στις περιοχές της Β. Ηπείρου. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι ανέρχονται σε 9%-10% του συνολικού πληθυσμού της χώρας δεν έχουν αναγνωρισθεί ως μειονότητα από το επίσημο αλβανικό κράτος, το οποίο επιχειρεί να διαφοροποιήσει από το Ελληνο-βορειοηπειρωτικό κορμό, αν και έχουν προγόνους του Ζάππες και ατελεύτητη χορεία Μοσχοπολιτών, εθνικών ευεργετών και εθναποστόλων, ανθρώπων των γραμμάτων, των επιστημών και της πολιτικής και στρατιωτικής ζωής.

Οι Σέρβοι, οι Μαυροβούνιοι, οι Τούρκοι, οι Αθίγγανοι και οι Σλαβομακεδόνες είναι κάποιες ακόμη εθνικές ομάδες, που συνθέτουν τον εθνολογικό χάρτη της Αλβανίας και που ανέρχονται σε μερικές εκατοντάδες.

<u>Γλωσσική Σύνθεση.</u>

Η επίσημη γλώσσα της χώρας είναι η αλβανική. Τα αλβανικά είναι μια ιδιοσύστατη ινδοευρωπαϊκή γλώσσα, αν και το 90% είναι δανεισμένο από ξένες γλώσσες (ρουμανικά, σλαβικά, τουρκικά, ελληνικά). Η αλβανική γλώσσα χωρίζεται σαφώς σε δύο βασικές διαλέκτους: την γκεγκική, που

ομιλείται στη βόρεια χώρα και την τοσκική, που ομιλείται στη νότιο. Οι δύο αυτές διάλεκτοι διακρίνονται γλωσσικά μεταξύ τους τουλάχιστον επί μία χιλιετία, ενώ οι λιγότερο περίπλοκοι γραμματικοί τύποι κάθε μίας από τις δύο διάλεκτους είναι αντίστοιχα κατανοητοί και στους ομιλητές της άλλης διαλέκτου.

Θρησκευτική Σύνθεση.

Οι ιστορικές συνθήκες διαμόρφωσαν με το πέρασμα των αιώνων θρησκευτική πανσπερμία στην Αλβανία, γεγονός που επηρέασε σημαντικά τις εξελίξεις στη χώρα αυτή.

Με τη λήξη της περιόδου της αρνησιθρησκείας, που επέβαλε το 1967 το καθεστώς του Χότζα, είναι πλέον φανερό ότι ο θρησκευτικός παράγοντας στην Αλβανία, ίσως όχι τόσο σύντομα αλλά πάντως σταθερά και αποφασιστικά, θα επηρεάσει τις μελλοντικές εξελίξεις στη χώρα αυτή. Σήμερα, σύμφωνα με τα στοιχεία και τις εκτιμήσεις που υπάρχουν και με βάση τη θρησκευτική τους καταγωγή, οι Αλβανοί κατατάσσονται:

Κατά ποσοστό 70% σε μουσουλμάνους, οι οποίοι φυλετικά είναι γνήσιοι Αλβανοί και Τουρκαλβάνοι (Χαλδούπηδες-απόγονοι των παλαιών τουρκικών φρουρών από την Ανατολή).

Κατά ποσοστό 10-12% σε καθολικούς και ελάχιστους Ουνίτες, (γνήσιοι Αλβανοί Γκέγκηδες στην περιοχή της Σκόδρας, Πούκα, Λέζια).

Κατά ποσοστό 20% σε ορθόδοξους χριστιανούς. Φυλετικά οι 650.000-700.000 ορθόδοξοι διακρίνονται:

Σε 110.000-120.000 Έλληνες που κατοικούν κυρίως στις περιοχές Αργυροκάστρου, Αγ. Σαράντα, Παγωνίου και Χειμάρρας.

Επίσης υπάρχει και ένας άγνωστος αριθμός εγκατεστημένων Ελλήνων και Ελλήνο-Βλάχων της διασποράς στα Τίρανα, Σκόδρα, Κορυτσά, Μπεράτι, Πρεμετή, Ελμπασάν και σ' όλες σχεδόν τις πόλεις της Αλβανίας.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Σε 200.000 περίπου Βλάχους ορθόδοξους, εγκατεστημένους κυρίως στη περιοχή της Κορυτσάς, πολλοί από τους οποίους με ελληνίζουσα συνείδηση.

Σε 350.000 Αλβανούς ορθόδοξους εγκατεστημένους κυρίως στις περιοχές της Νότιας Αλβανίας, οι οποίοι προέρχονται από τη φυλή των Τόσκηδων, με ελληνίζουσα, τουλάχιστον παλαιότερα, συνείδηση.

ΤΕΩΣ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Γενικές Παρατηρήσεις.

Το Γιουγκοσλαβικό κράτος μέχρι το 1918 αποτελούσε η Σερβία, η οποία περιλάμβανε και τη βόρειο «Μακεδονία». Το μέγεθός της μόλις επερέβαινε τις 102.000 τερτ. χιλμ. ονομάζονταν δε μέχρι τότε Σερβία.

Μετά τη διάλυση της Αυστρο-Ουγγρικής Αυτοκρατορίας (1918) η τότε Σερβία έλαβε από τα πρώην αυστροουγγρικά εδάφη τις μεγάλες επαρχίες της Κροατίας, Σλοβενίας, Βοσνίας-Ερζεγοβίνης ως και ολόκληρο το βορείως της Αλβανίας το μικρό βασίλειο του Μαυροβουνίου.

Το νέο κράτος, επειδή περιελάμβανε τους νότιους-σλαβικούς λαούς, ονομάσθηκε Νοτιοσλαβία (Γιουγκοσλαβία). Οι διάφορες όμως χώρες που το αποτέλεσαν είχαν ζήσει επί εκατονταετίες υπό ειδικές συνθήκες και οι λαοί τους είχαν διαμορφώσει διαφορετική γλώσσα, ήθη και έθιμα και γενικότερα πολιτισμό. Ιδιαιτέρως ανεπτυγμένοι ήταν οι λαοί των πρώην αυστροουγγρικών επαρχιών, οι οποίοι από τη μία ημέρα στην άλλη, υπήχθηκαν υπό τους πολύ κατώτερους πολιτιστικά Σέρβους. Η προσπάθεια, κατά την περίοδο του μεσοπολέμου (1918-1940), της ενοποιήσεως των διαφόρων αυτών λαών υπό ενιαία διοίκηση, απέτυχε.

Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, το νέο καθεστώς υπό τον Τίτο μετέτρεψε τις έξι βασικές επαρχίες σε Λαϊκές Δημοκρατίες, με αυτοδιοίκηση και τις συνένωσε σε μια: την Ομοσπονδιακή Λαϊκή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας.

Για να διατηρηθεί δε έστω και τυπικώς, η επικρατήσασα αρχή της αυτοκυβερνήσεως των λαών, που αποτελούσαν την Ομοσπονδία,

δημιουργήθηκαν στη Σερβία και οι αυτόνομες περιοχές της Βοϊβοδίνας, του Κοσόβου και Μετόχια, οι οποίες περιέλαβαν τις μειονότητες των Ούγγρων και Αλβανών. Οι Ομόσπονδες Λαϊκές Δημοκρατίες, που αποτέλεσαν μετά το 1945 τη Λαϊκή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας είναι η Σερβία, η Κροατία, η Σλοβενία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η «Μακεδονία» και το Μαυροβούνιο.

Ο θάνατος του Τίτο (1980) και η κατάρρευση του κομμουνιστικού μοντέλου στην Αν. Ευρώπη (1989) δημιούργησε τη Γιουγκοσλαβική κρίση, αποκύημα της αφύπνισης αντιθέσεων και μίσους που χάνονται σ' ένα πολυτάραχο ιστορικό παρελθόν. Η κρίση αυτή, αφού διήλθε το στάδιο της ισοπέδωσης των ομοσπονδιακών θεσμών μέσα από την ακυβερνησία, το πολιτειακό αδιέξοδο και την αντιπαράθεση μεταξύ των τάσεων της πολυδιάσπασης και του μονολιθικού συγκεντρωτισμού, πέρασε στον κύκλο της διάλυσης και των αιματηρών εμφυλιοπολεμικών συγκρούσεων που συνεχίζονται και σήμερα που γράφονται αυτές οι γραμμές.

Την αρχή του τέλους για την πρώην Γιουγκοσλαβία σηματοδότησε η επίσημη ανακήρυξη της ανεξαρτησίας εκ μέρους της Σλοβενίας και της Κροατίας στις 25 Ιουνίου 1991.Η ημερομηνία αυτή χαρακτηρίζεται ως καθοριστικής σημασίας για τις μετέπειτα και σημερινές τραγικές εξελίξεις στη χώρα αυτή.

Εθνολογική Σύνθεση.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις η πολυεθνική σύνθεση του πληθυσμού της τέως Γιουγκοσλαβίας είναι η ακόλουθη: Σύνολο κατοίκων Τ. Γ/βίας 22.424.711.

Σέρβοι:	8.140.507
Κροάτες:	4,428.043
Μουσουλμάνοι:	1.999.890
Σλοβένοι:	1.753.571
Αλβανοί:	1.730.879
Σκοπιανοί:	1.341.598
Μαυροβούνιοι:	579.043
Ούγγροι:	426.867
Τσιγγάνοι:	168.197

Τούρκοι:	101.291
Σλοβάκοι:	80.334
Ρουμάνοι:	54.955
Βούλγαροι:	36.189
Βλάχοι:	32.071

Υπάρχουν ακόμη 1.219.024 κάτοικοι, οι οποίοι δήλωσαν ότι είναι «Γιουγκοσλάβοι». Οι πολίτες αυτοί δεν δέχονται την ένταξή τους σε καμιά εθνότητα είτε από απροθυμία είτε από το φόβο χρήσεως του πραγματικού εθνονυμίου. Η εθνότητα «Γ/βος» καθιερώθηκε μετά το 1950.

Η πληθυσμιακή ανάλυση των ομόσπονδων κρατών της τέως Γ/βίας είναι η ακόλουθη:

Σερβία:	Σέρβοι	85,4%
	«Γ/βοι»	4,8%
	Μαυροβούνιοι	1,4%
	Μουσουλμάνοι	2,7%
	Διάφοροι(Βλάχοι)	5,1%
Μαυροβούνιο:	Μαυροβούνιοι	68,5%
	Μουσουλμάνοι	13,4%
	«Γ/βοι»	8,2%
	Σέρβοι	3,3%
	Αλβανόφωνοι	6,5%
	Διάφοροι (Βλάχοι)	3%
Βοϊβοντίνα:	Σέρβοι	54,4%
	Κροάτες	5,4%
	«Γ/βοι»	8,2%
	Ούγγροι	18,9%
	Διάφοροι (Βλάχοι)	13,1%
Κόσοβο:	Σέρβοι	13,2%
	Μουσουλμάνοι	3,7%
	Αλβανόφωνοι:	77,4%
	Διάφοροι:	5,7%

Σλοβενία:	Σλοβένοι	90,5%
	Κροάτες	2,9%
	Σέρβοι	2,2%
	«Γ/βοι»	1,4%
	Διάφοροι	3%
Κροατία:	Κροάτες	75,1%
	Σέρβοι	11,5%
	«Γ/βοι»	8,2%
	Διάφοροι	5,2%
Βοσνία-Εζεργοβίνη:	Μουσουλμάνοι	39,5%
	Σέρβοι	32%
	Κροάτες	18,4%
	«Γ/βοι»	7,9%
	Διάφοροι	2,2%
ΠΓΔΜ:	Σκοπιανοί	64,18%
	Σέρβοι	1,78%
	Τούρκοι	3,85%
	Αλβανόφωνοι	25,17%
	Ρομ	2,66%
	Διάφοροι (Βλάχοι)	2,36%

Σε καμιά επίσημη στατιστική δεν αναφέρονται ακριβή στοιχεία για τους Έλληνες και τους Βλαχόφωνους Έλληνες, που διαβιούν στη Δημοκρατία των Σκοπίων και ο οποίοι σήμερα υπερβαίνουν τις 200.000. Τούτο μαρτυρείτε και στην απογραφή του 1941-42, η οποία έγινε στα Σκόπια από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής και που φέρονται να φθάνουν τις 100.000. Κατάπληξη προκαλεί η συρρίκνωσή τους σε 20.000-25.000, όπως υπολογίζονται μετά δεκαετία με την απογραφή του 1951. Αναγκάζονται να μη δηλώνουν την εθνικότητά τους και ενδεχομένως να λανθάνουν στον χαρακτηρισμό «Γιουγκοσλάβοι», ο οποίος δεν συνεπάγεται διώξεις. Βέβαια παράγοντες συρρικνώσεως είναι και τα μέτρα που λαμβάνουν τα Σκόπια κατά των αυτοχθόνων της βόρειας ιστορικής Μακεδονίας, Μοναστηρίου, Κρουσόβου, Στρωμνίτσης κ.λ.π., όπως συγκεκριμένα η απαγόρευση χρήσεως της

ελληνικής γλώσσας, λειτουργίας ελληνικών σχολείων, κυκλοφορίας ελληνόφωνου τύπου και διαβημάτων για αναγνώριση ελληνικής μειονότητας. Γι' αυτό οι Έλληνες αναζητούν γιουγκοσλαβικές περιοχές, στις οποίες έχουν κάποιες περισσότερες ελευθερίες. Δεν πρέπει να παραλείπεται και ο αξιόλογος αριθμός των 24.000 περίπου Ελλήνων πολιτικών προσφύγων, οι οποίοι δεν δέχθηκαν να αλλάξουν υπηκοότητα και εθνικότητα με σκοπό τον επαναπατρισμό τους στην Ελλάδα, ενώ άλλοι, κατάντησαν σκληροπυρηνικοί Σκοπιανοί.

Γλωσσική Σύνθεση.

Αποφασιστικό κριτήριο για τον καθορισμό κάθε εθνότητας είναι, σε γενικές γραμμές, η γλώσσα. Τα εννέα δέκατα περίπου του πληθυσμού μιλούν σλαβικές γλώσσες και τα τρία τέταρτα απ' αυτούς Σερβοκροατικά. Οι Σέρβοι χρησιμοποιούν το κυριλλικό αλφάβητο και οι Κροάτες το λατινικό, ενώ η εναλλαγή της χρήσης των δύο αλφαβήτων είναι σχετικά απλή. Το 5% του πληθυσμού, που ομιλεί την Σλαβομακεδονική έχει ιδιαίτερη γραπτή γλώσσα, η οποία κωδικοποιήθηκε πρόσφατα και συγγενεύει με τη Βουλγαρική. Οι Αλβανόφωνοι και οι Ουγγαρόφωνοι αποτελούν το 6,3% και το 2,3% του συνόλου, αντίστοιχα.

Θρησκευτική Σύνθεση.

Όσον αφορά τη θρησκεία, το ένα τέταρτο των κατοίκων είναι Ρωμαιοκαθολικοί, το ένα δέκατο μουσουλμάνοι και οι υπόλοιποι Ορθόδοξοι Χριστιανοί. Οι θρησκευτικές διαφορές, μαζί με τις ποικίλες γλωσσικές και εθνολογικές συγγένειες, έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας, ενώ κατά καιρούς προκάλεσαν, αλλά και συνεχίζουν να προκαλούν συγκρούσεις. Η διάσταση ανάμεσα στους Σέρβους και τους Κροάτες, που αν και μιλούν την ίδια γλώσσα είναι οπαδοί της Ανατολικής Ορθόδοξης και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, αντίστοιχα, είναι ιδιαίτερα έντονη. Οι παραδόσεις του Ρωμαιοκαθολικισμού είναι ισχυρές στους Σλοβένους, ενώ εκείνες της Ανατολικής Ορθοδοξίας στους Σλαβομακεδόνες και τους Μαυροβούνιους. Η επιβίωση του μωαμεθανισμού στη Βοσνία είναι αποτέλεσμα της μακρόχρονης τουρκικής κατοχής.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Γενικές Παρατηρήσεις

Χώρα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης η Βουλγαρία κατέχει το ανατολικό τμήμα της Βαλκανικής Χερσονήσου και διασχίζεται από ιστορικής σπουδαιότητας δρόμους, που οδηγούν από τη Βόρεια και Ανατολική Ευρώπη προς τη λεκάνη της Μεσογείου και από τη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη προς τη Μέση Ανατολή. Ο πληθυσμός της σήμερα υπολογίζεται σε 9.050.000, αποτελείται κυρίως από Βουλγάρους, Τούρκους, Πομάκους και Αθίγγανους.

Η ιστορία του σλαβο-βουλγαρικού κράτους αρχίζει από τον 6ο αιώνα, όταν τα νοτιοσλαβικά φύλα προωθήθηκαν στο δυτικό χώρο της Μαύρης Θάλασσας και αναμείχθηκαν με τον θρακικό πληθυσμό. Ακολούθησαν οι Βούλγαροι, οι οποίοι και εδραίωσαν με την άδεια του Βυζαντίου το βουλγαρικό κράτος.

Η φυλετική σύσταση του σημερινού βουλγαρικού έθνους αποτελείται, κατά ένα μέρος, από πρωτοβουλγάρους, από Κουμάνους (τουρκικής καταγωγής) που εγκαταστάθηκαν στη Βουλγαρία και συνέβαλαν θετικά στην αναζωογόνηση του βουλγαρικού κράτους από τον 11ο έως 13ο αιώνα και Σλάβους. Οι Σλάβοι, ως μείζων πλειοψηφία, απορρόφησαν πολιτιστικά, γλωσσικά και εθνικά τους τουρκογενείς Βουλγάρους. Η λέξη Βούλγαρος προέρχεται κατά μια εκδοχή από την αρχαιοτουρκική λέξη «BULGNA» που σημαίνει «ανάμειξη». Η γλωσσική και αρχαιολογική έρευνα απέδειξε ότι οι Πρωτοβούλγαροι ήταν ένα σύνολο διαφορετικών εθνικών ομάδων, κυρίως Αλανών και των ιρακινής καταγωγής Σαρμαθών.

Ως δημιουργούς της δυναστείας των Πρωτοβουλγάρων ένα παλαιοσλαβικό χειρόγραφο με τίτλο: «απογραφή των πρώτων Χάνων» αναφέρει τον Αβιτολώχ, γνωστό στη Δύση ως Αττίλα, τον γνωστό βασιλιά των Ούνων.

Οι Βούλγαροι έλαβαν τον σλαβικό χαρακτήρα τους ταυτόχρονα με την εγκατάστασή τους στην Βαλκανική. Ήταν δε τόσο βαθύς ώστε το σημερινό βουλγαρικό έθνος και κράτος να θεωρούνται σλαβικά.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Η γεωστρατηγική θέση της σημερινής Βουλγαρίας ελέγχει την οδό για την Ασία. Παρ' όλα αυτά, η εξάρτηση της Βουλγαρίας από τα τουρκικά στενά του Βόσπορου και από τα ελληνικά λιμάνια, δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα στη χώρα αυτή, η οποία θεωρείται ότι δεν έχει «οφθαλμό προς τον κόσμο». Οι αγώνες του βουλγαρικού λαού, από την εποχή της εθνικής του αφύπνισης (δεύτερο μισό του 19ου αιώνα), είναι επικεντρωμένοι στην απόκτηση αυτού του «οφθαλμού» που, οπωσδήποτε, δεν είναι τίποτε άλλο από το Αιγαίο. Οι Βούλγαροι ήταν οι κύριοι φορείς του πανισλαβισμού στην πολεμική και μεσοπολεμική περίοδο. Προς το σκοπό αυτό δημιούργησαν και το «Μακεδονικό» το οποίο τελικά, στράφηκε εναντίον των ίδιων των δημιουργών του.

Οι Βούλγαροι συνεργάσθηκαν με τους Γερμανούς και στους δύο παγκοσμίους πολέμους με αντάλλαγμα την έξοδό τους στο Αιγαίο, πράγμα που κατάφεραν το 1941-43 και άφησαν πίσω τους πολλά αξιομνημόνευτα έργα (σφαγή του Δοξάτου). Συνεργάστηκαν επίσης με τους Γιουγκοσλάβους για να προσαρτήσουν την Μακεδονία και την Θράκη. Το 1948-49, με την σύγκρουση Τίτο-Στάλιν, η «Δημητρωφική» Βουλγαρία αντελήφθη το λάθος της και έπαψε να αναγνωρίζει το «Μακεδονικό» έθνος. Η ίδια πολιτική εφάρμοσε και η μεταδημητρωφική Βουλγαρία με αποκορύφωμα την συμφωνία Καραμανλή-Ζίφκωφ το 1977 στην Κέρκυρα. Με την συμφωνία αυτή, η κάθε χώρα παραιτείτο κάθε μειονοτικού δικαιώματος εντός του εδάφους της άλλης. Μετά την αναίμακτη πτώση του ΖΙΦΚΩΦ τον Νοέμβριο του 1989 και την εγκαθίδρυση του πολυκομματισμού, η Βουλγαρία άρχισε σταδιακά να εισέρχεται σε μια νέα πορεία εκδημοκρατισμού. Σήμερα την πολιτική σκηνή της χώρας διακρίνει η αστάθεια λόγω των οικονομικών δυσκολιών, του μουσουλμανικού, αλλά και των επιρροών στις οποίες υπόκεινται τα πολυάριθμα κόμματα.

<u>Εθνολογική Σύνθεση.</u>

Από εθνολογική άποψη ο πληθυσμός είναι αρκετά ομοιογενής. Οι Βούλγαροι αποτελούν πάνω από το 87% του συνόλου. Οι λοιπές εθνότητες που συνθέτουν τον βουλγαρικό πληθυσμό είναι οι ακόλουθες:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Τούρκοι.

Συνιστούν το 9,5% και είναι η μεγαλύτερη μειονότητα της Βουλγαρίας. Ζουν σε μερικές περιοχές στα νοτιοανατολικά και στην ανατολική Ροδόπη. Η Βουλγαρία στη δεκαετία του 1980 θέλοντας να απαλύνει, κατά το δυνατόν, το πρόβλημα του μεγάλου αριθμού των Τούρκων μέσα στη χώρα, άσκησε έντονη πολιτική αφομοιώσεως των Τούρκων, καταπιέζοντας τους και επιβάλλοντας την βουλγαροποίηση των ονομάτων. Η τακτική αυτή δεν απέδωσε, απεναντίας ενίσχυσε το τουρκικό φρόνημα ενός μεγάλου ποσοστού Τούρκων.

Παραλλήλως οι τουρκοβουλγαρικές σχέσεις επηρεάσθηκαν πολύ από την βουλγαρική συμπεριφορά και η Τουρκία κατηγόρησε τη Βουλγαρική συμπεριφορά και η Τουρκία κατηγόρησε τη Βουλγαρία ότι, μετά το 1984, προβαίνει σε συστηματικές διώξεις εναντίον της τουρκικής μειονότητας και απαγορεύει την άσκηση των θρησκευτικών της δικαιωμάτων. Αποκορύφωμα ήταν η δήλωση του Τούρκου πρωθυπουργού τον Αύγουστο του 1987, ότι «η Τουρκία θα τακτοποιήσει την υπόθεση των Τούρκων της Βουλγαρίας κατά τον ίδιο τρόπο που τακτοποίησε και το θέμα της Κύπρου». Ακολούθησε η μαζική φυγή των τούρκων στην Τουρκία, κατά το 1988, με 500.000 περίπου φυγάδες. Αυτός ο μεγάλος αριθμός περιέπλεξε το θέμα, διότι η Τουρκία δεν μπορούσε να τους αποκαταστήσει και επί πλέον έβλεπε ότι αποδυναμώνονταν οι τυχόν βλέψεις της σε βουλγαρικά εδάφη.

Από την άλλη πλευρά η Βουλγαρία αντιμετώπισε έντονα προβλήματα συλλογής των αγροτικών προϊόντων της και επί πλέον εκτέθηκε ως καταπιεστής στην Διεθνή Κοινότητα.

Μετά από συνεννοήσεις των κυβερνήσεων επετράπη η επιστροφή όσων φυγάδων το επιθυμούσαν και έτσι επέστρεψαν περί τους 300.000.

Η αλλαγή στα πολιτικά πράγματα της Βουλγαρίας κατά το 1990 επέφερε βελτιώσεις στις συνθήκες διαβιώσεως της τουρκικής μειονότητα, η οποία προέβη στη σύσταση δικού της πολιτικού κόμματος, το οποίο σήμερα αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα στην πολιτική ζωή της Βουλγαρίας.

Πομάκοι.

Βουλγαρική μειονότητα, η οποία εξισλαμίσθηκε κατά την οθωμανική κατάκτηση. Είναι βουλγαρόφωνοι και κατοικούν σε ορεινές περιοχές της νοτίου Βουλγαρίας. Θεωρούνται από μερικούς μελετητές ως γηγενείς απόγονοι των αρχαίων Θρακών και υπολογίζονται σήμερα σε 150.000. Ύστερα από την παραχώρηση αυτονομίας στην Ανατολική Ρωμυλία με τη συνθήκη του Βερολίνου (1878), οι εκεί Πομάκοι επαναστάτησαν, επιδιώκοντας την ίδρυση δικής τους αυτόνομης δημοκρατίας. Το 1886, μετά την ένωση της Ανατ. Ρωμυλίας μετά της Βουλγαρίας, η δημοκρατία των Πομάκων προσαρτήθηκε στη Βουλγαρία. Παρ' ότι **δεν είναι Τούρκοι**, η Τουρκία αγωνίζεται ποικιλότροπα και αδιάλειπτα να εμφυσήσει σ' αυτούς τουρκική Εθνική συνείδηση.

Αθίγγανοι.

Εντάσσονται στον μουσουλμανικό πληθυσμό της Βουλγαρίας και σύμφωνα με πρόσφατους υπολογισμούς πρέπει να ανέρχονται σε 260.000.

Άλλες Μειονότητες.

Ένα ποσοστό 3,7%, άξιο αναλύσεως, αναφέρεται σε λοιπές αποσιωπούμενες εθνότητες που κατοικούν στην Βουλγαρία. Έτσι δεν γίνεται ούτε στοιχειώδης μνεία **Ελλήνων,** αν και εθνολογικά επιβιώνουν παρά την απαγόρευση της χρήσεως της Ελληνικής γλώσσας και το κλείσιμο των ελληνικών σχολείων της. Τελευταία άλλωστε μόνο από μια βουλγαρική πόλη εμφανίσθηκαν 2.500 κάτοικοι, οι οποίοι δηλώνουν την ελληνική καταγωγή τους και την επίσημη έκφραση της βουλήσεως για επανασύνδεση με την πατρογονική λαλιά τους, επιζητώντας την ίδρυση σχολείου ή τουλάχιστον διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα πλαίσια Συλλόγου-Σωματείου Μορφωτικού, του οποίου το Καταστατικό υποβλήθηκε για έγκριση. Αφανισμός του ελληνικού στοιχείου της Βουλγαρίας δεν επέρχεται ούτε με τον εξαναγκασμό σε αλλαγή τρόπου ζωής χιλιετιών, όπως στην περίπτωση των Σαρακατσάνων μετά την κατάργηση του νομαδισμού τους. Πρόσφατα αρκετοί εγκατέλειψαν τη Βουλγαρία και κατέφυγαν στην Ελλάδα για οριστική εγκατάσταση. Αν δεν ήταν ελληνικής καταγωγής και δεν είχαν ελληνική εθνική συνείδηση, όπως διατείνονται Βούλγαροι συγγραφείς, θα

προτιμούσαν να παραμείνουν στην πατρίδα τους. Αν πάλι ήταν Ρουμάνοι, όπως ισχυρίζονται ακόμη Ρουμάνοι συγγραφείς, θα κατευθύνονταν πέρα του Δουνάβεως.

Πλην βέβαια των Σαρακατσάνων αγνοούνται και οι **Βλάχοι** της Βουλγαρίας, οι οποίοι κατά τον C. PAPANACE, υπουργό της Ρουμανίας και συγγραφέα σειράς βλαχολογικών δημοσιευμάτων, υπολογίζονταν κατά το διάστημα του μεσοπολέμου σε 50.000, οι οποίοι σύμφωνα με ορισμένους μελετητές είναι λατινόφωνοι με **ορθόδοξη και ελληνική παράδοση**.

Ακόμη αισθητή είναι η παρουσία των Γκαγκαούζων, τουρκοφώνων, οι οποίοι, αν και είχαν ως μητρική γλώσσα την τουρκική, στη γραφή τους χρησιμοποιούσαν τα στοιχεία της ελληνικής γλώσσας, φοιτούσαν στα ελληνικά σχολεία και θρησκευτικά ανήκαν στην Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία. Από ορισμένους το όνομα Γκαγκαούζος σημαίνει χριστιανός ορθόδοξος και δεν είναι γνώρισμα φυλής, γενεάς ή έθνους. Κατ' άλλους δεν θεωρούνται ως τουρκόφωνοι Έλληνες της Καππαδοκίας, Τυανίτιδας, Λυκαονίας, Πισσιδείνιας και Γαλατίας.

Υπάρχουν ακόμη στη Βουλγαρία λίγες χιλιάδες Ρώσοι, Αρμένιοι (κυρίως στις πόλεις) και Ρουμάνοι και Τάταροι (κυρίως στα χωριά).

Γλωσσική Σύνθεση.

Η επίσημη γλώσσα της χώρας είναι η Βουλγαρική, η οποία ανήκει στη νοτιοσλαβική ομάδα μαζί με τη Σερβοκροατική και τη Σλοβένικη και η οποία μιλιέται από το 88% του πληθυσμού. Το βουλγαρικό αλφάβητο επινοήθηκε το 9ο μ.Χ. αιώνα από τους θεσσαλονικείς ιεραποστόλους Κύριλλο και Μεθόδιο, οι οποίοι μετέφρασαν στα Σλαβικά την Αγία Γραφή και άλλα εκκλησιαστικά κείμενα.

Η βουλγαρική γλώσσα δέχθηκε την επίδραση γειτονικών γλωσσών, όπως Ρουμανικής, Τουρκικής κ.λ.π., κυρίως όμως της Ελληνικής από την εποχή της εμφάνισής τους στη Βαλκανική. Το 10% περίπου του πληθυσμού μιλά τα τουρκικά.

Θρησκευτική Σύνθεση.

Στην πλειονότητά τους οι θρησκευόμενοι Βούλγαροι (η Εκκλησία έχει χωριστεί από το Κράτος) είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι. Υπάρχουν επίσης σε περιορισμένους αριθμούς Ρωμαιοκαθολικοί, Προτεστάντες και Μουσουλμάνοι. Στους τελευταίους περιλαμβάνονται οι μουσουλμάνοι, Βούλγαροι, που εξαναγκάστηκαν να ασπαστούν τον ισλαμισμό κατά τον 16ο και 17ο αιώνα, αλλά οι οποίοι διατήρησαν τη βουλγαρική γλώσσα και τα έθιμά τους.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ.

Γενικές Παρατηρήσεις.

Η Ρουμανία είναι χώρα της νοτιοανατολικής Ευρώπης, στη Βαλκανική χερσόνησο με πληθυσμό σήμερα 23.265.000. Οφείλει μεγάλο μέρος του εθνικού και πολιτισμικού χαρακτήρα της στη θέση την οποία κατέχει πάνω στη διασταύρωση μεγάλων μεταναστευτικών οδών. Οι πρώτοι κάτοικοι ήταν Σκύθες, Σαρμάτες και Δάκες. Η περιοχή ενοποιήθηκε από τους Δάκες, αλλά μεταξύ του 106 και 117 μ. Χ. κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους και στο μεγαλύτερο μέρος της εκλατινίσθηκε. Μετά το 270 εισβολές που έκαναν διάφορα Βαρβαρικά φύλα ανάγκασαν τους ντόπιους κατοίκους να καταφύγουν στα Καρπάθεια. Το 13ο αιώνα εμφανίστηκαν και πάλι ρουμανικοί οικισμοί στις πεδιάδες και σχηματίσθηκαν οι δύο ηγεμονίες: της Βλαχίας και Μολδαβίας, οι οποίες μετά το 1393 υποτάχθηκαν στους Τούρκους. Διατήρησαν κάποια σκιώδη ανεξαρτησία αλλά υποχρεώθηκαν να πληρώνουν φόρο υποτέλειας στον Σουλτάνο. Από τις αρχές του 18ου αιώνα η υποτέλεια αυτή ολοκληρώθηκε με τον διορισμό από την Πύλη ηγεμόνων, Ελλήνων πάντοτε.

Η άλλη ρουμανική περιοχή, η Τρανσυλβανία, έμεινε τουρκική ως το 1599 και έπειτα (1918) έγινε αυστροουγγρική. Οι δύο ηγεμονίες ακρωτηριάστηκαν τελικά από την Αυστροουγγαρία και τη Ρωσία. Ο Κριμαϊκός πόλεμος (1854-56) απάλλαξε τις ηγεμονίες από τις ρωσικές παρεμβάσεις και οδήγησε τελικά στην ενοποίηση των δύο ηγεμονιών. Έτσι η Ρουμανία ήταν πια πραγματικότητα.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Το 1916 η Ρουμανία ως σύμμαχος της Αντάντ κήρυξε τον πόλεμο εναντίον των Κεντρικών αυτοκρατοριών, αλλά νικήθηκε. Η κατάρρευση όμως των αντιπάλων της, της επέτρεψε να προσαρτήσει τη Βουκοβίνα, τη Βεσσαραβία, την Τρανσυλβανία και μέρος του Βανάτου.

Κατά το Β' παγκόσμιο πόλεμο η Ρουμανία ως σύμμαχος των Γερμανών, πήρε μέρος στην επίθεση εναντίον της Σοβιετικής Ενώσεως (1941), πλην όμως το 1944 αναγκάστηκε να ζητήσει ανακωχή και τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου κήρυξε τον πόλεμο εναντίον της πρώην συμμάχου της Γερμανίας και κατόρθωσε έτσι με τη συνθήκη ειρήνης του 1947 να διατηρήσει την Τρανσυλβανία και να χάσει το νότιο Δοβρουτσά και τη Βεσσαραβία, που προσαρτήθηκαν στη Βουλγαρία και τη Σοβιετική Ένωση, αντίστοιχα. Στο τέλος του 1947 η Ρουμανία έγινε λαϊκή δημοκρατία με κομμουνιστική κυβέρνηση και αργότερα υιοθέτησε ανεξάρτητα οικουμενική και εξωτερική πολιτική. Μετά τα αιματηρά γεγονότα του Δεκεμβρίου του 1989, που οδήγησαν στην κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος, η χώρα εισήλθε στη διαδικασία της προσαρμογής στο καθεστώς της ελεύθερης αγορά που βρίσκεται σε εξέλιξη.

Εθνολογική Σύνθεση.

Στη διάρκεια των αιώνων, ο πληθυσμός που προήλθε από διαφορετικούς λαούς έγινε ενιαίος.

Σήμερα το 88% των κατοίκων θεωρούνται Ρουμάνοι. Στις μειονότητες, που χαρακτηρίζονται «εθνότητες που συμβιώνουν» έχει δοθεί πολιτική και αστική ισότητα. Η καθομιλούμενη γλώσσα των μειονοτήτων, στις περιοχές που κατοικούν, είναι η επίσημη καθώς και η γλώσσα των δικαστηρίων. Η μεγαλύτερη ομάδα από αυτές τις εθνικότητες βρίσκεται στα δυτικά της Ρουμανίας και είναι οι Ούγγροι, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν εδώ κατά τον 10° αιώνα.

Η δεύτερη σε αριθμό μειονότητα είναι ο γερμανικό πληθυσμός, του οποίου η σημαντικότερη ομάδα είναι οι Σάξονες του Επταπυργίου και οι κάτοικοι του Βανάτου. Κατά τον 12ο αιώνα, οι Γερμανοί, που τους μετέφεραν στη χώρα, κατοίκησαν γύρω στο σημερινό Σίμπιον, ιδρύοντας μια μεγάλη γερμανική παροικία. Άλλες μειονότητες είναι ακόμα ο Εβραίοι, Βούλγαροι,

Τσιγγάνοι, Τούρκοι και άλλοι. Όσον αφορά την άλλοτε λαμπρή παρουσία του Ελληνικού στοιχείου στη Ρουμανία, σήμερα **δεν υπάρχουν παρά μόνο 350-400 οικογένειες Ελλήνων,** οι περισσότεροι από τους οποίους είναι υπερήλικες. Οι πρώτοι Έλληνες εγκαταστάθηκαν στο χώρο της σημερινής Ρουμανίας το 8ο π.Χ αιώνα. Το μεγάλο όμως ρεύμα των Ελλήνων αποίκων έφτασε εκεί στα χρόνια της ρωμαιοκρατίας. Ο Ελληνισμός συνέχισε την εκεί διαβίωσή του και κατά την εποχή του Βυζαντίου. Αλλά η μεγάλη ακμή του σημειώνεται τον καιρό της τουρκοκρατίας με τον διορισμό εκεί Φαναριωτών ηγεμόνων (1670-1821).

Η αποτυχία του κινήματος του Αλεξ. Υψηλάντη αποτέλεσε πλήγμα για τις ελληνικές παροικίες. Οι παροικίες μας όμως τελικά κατόρθωσαν να ανασυνταχθούν και να συγκροτηθούν σε Κοινότητες με ναούς και με σχολεία. Από τις Κοινότητες αυτές οι πιο ανθηρές βρίσκονταν στο Βουκουρέστι, στη Βράιλα, στην Κωνστάντζα, στα Σουλινά, στο Μπρασόβ, και στο Πλοέστι. Η ομαδική αποχώρηση των ομογενών (50.000 περίπου) έλαβέ χώρα το 1948 κάτω από σκληρές συνθήκες. Η εθνικοποίηση των περιουσιών, που πραγματοποιήθηκε τότε από το κομμουνιστικό καθεστώς έπληξε κυρίως του Έλληνες ομογενείς, οι οποίοι αφού στερήθηκαν κάθε πόρο ζωής, αναγκάστηκαν από τα πράγματα να εγκαταλείψουν τη Ρουμανία.

Πιο συγκεκριμένα η εθνολογική κατάσταση της Ρουμανίας, η οποία παρουσιάζεται σύμφωνα με την μητρική γλώσσα, ως εξής:

Ρουμάνοι	15.080.000 *
Ούγγροι	1.652.700
Γερμανοί	395.400
Ουκρανοί	68.300
Τσιγγάνοι	66.900
Ρώσοι	5.000
Σέρβο-Κροάτες	43.100
Εβραίοι	34.300
Τάταροι	20.600
Σλοβάκοι	18.900
Τούρκοι	14.200
Βούλγαροι	13.200
Τσέχοι	6.200

Έλληνες, Αρμένιοι, διάφοροι και «άγνωστου» 29.000
* Τα 3.500.000 Βλάχων, η Ρουμανία τους θεωρεί Ρουμάνους και όπως όλους τους Βλαχόφωνους της Βαλκανικής.

Γλωσσική Σύνθεση.

Η επίσημη γλώσσα, τα ρουμανικά, ανήκουν στις ρομανικές γλώσσες και μιλιέται από την πλειονότητα των κατοίκων. Η καταγωγή της από την Λατινική είναι έκδηλη στην γραμματική και στο συντακτικό, αν και οι τουρκικές, αλβανικές, ουγγρικές, ελληνικές και γερμανικές επιδράσεις φαίνονται στο λεξιλόγιο. Το κομμουνιστικό καθεστώς δεν ενθάρρυνε την χρησιμοποίηση των γλωσσικών ιδιωμάτων των μειονοτήτων.

Θρησκευτική Σύνθεση.

Υπό το κομμουνιστικό καθεστώς, η θρησκεία αντιμετωπιζόταν επίσημα ως προσωπική υπόθεση κάθε πολίτη και σχετικά λίγοι ήταν οι περιορισμοί που της επιβλήθηκαν, σε σύγκριση με κομμουνιστικά καθεστώτα άλλων χωρών. Όταν οι κομμουνιστές κατέλαβαν την εξουσία το 1948, συνέχισαν την πρακτική της προγενέστερης μοναρχίας, σύμφωνα με την οποία οι Εκκλησίες υπάγονταν στο κράτος που ασκούσε τον διοικητικό και οικονομικό έλεγχο. Μολαταύτα, οι Ρουμάνοι διατήρησαν την πίστη τους και το 85% περίπου ανήκε στην Ορθόδοξη Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ρουμανίας, που εδρεύει στο Βουκουρέστι. Ο Ρωμαιοκαθολικισμός είναι η θρησκεία των περισσοτέρων Ούγγρων και Γερμανών. Η εβραϊκή κοινότητα είναι ολιγάριθμη, ενώ ο ισλαμισμός είναι το θρήσκευμα των Τατάρων και Τούρκων της Δοβρουτσάς.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Γενικές Παρατηρήσεις.

Ο λαός των Μαγυάρων (Ούγγρων) που κατοικεί την Ουγγαρία προέρχεται πιθανότατα από τον Καύκασο. Στη σημερινή Ουγγαρία εγκαταστάθηκε το 896 μ. Χ. και ασπάστηκε τον Χριστιανισμό. Αργότερα η Ουγγαρία εγκαινίασε επεκτατική πολιτική, η οποία οδήγησε σε διαρκείς προστριβές με τη Βενετία και το βυζάντιο. Η πολιτική αυτή ανακόπηκε από εμφύλιους πολέμους, αλλά αργότερα επιδόθηκε και πάλι σε κατακτητικές

ενέργειες και ενεπλάκη σε πολέμους με την Ιταλία. Στο μεταξύ η τουρκική απειλή δημιούργησε νέα κατάσταση στην Ευρώπη. Η Ουγγαρία έχασε όλα σχεδόν τα εδάφη που είχε προσαρτήσει καθώς και τη Βούδα και έγινε ένα ασήμαντο κράτος, που η τύχη του βρισκόταν στα διάθεση της Τουρκίας. από την κατάπτωση αυτή ξέφυγε το 18ο αιώνα, όταν η χώρα κατόρθωσε να εξασφαλίσει την ανεξαρτησία της, η οποία όμως υπήρξε βραχύβια, γιατί οι Αψβούργοι της Αυστρίας ένωσαν τελικά την Ουγγαρία με τη χώρα τους κάτω από καθεστώς διαδικής μοναρχίας.

Η κατάρρευση των κεντρικών δυνάμεων στον Α' παγκόσμιο πόλεμο (1914-18) είχε ως συνέπεια να γίνει και πάλι η Ουγγαρία ανεξάρτητη, πλην όμως με τη συνθήκη του Τριανόν (1920), ως ηττημένη, αναγκάστηκε να παραχωρήσει το ½ των εδαφών της που κατείχε, μεγάλο μέρος των οποίων ήταν καθαρά ουγγρικές, ιστορικές περιοχές. Έτσι σημαντικοί ουγγρικοί πληθυσμοί βρέθηκαν ξαφνικά υπήκοοι άλλων χωρών. Περί τα 2 εκατ. στην Τρανσυλβανία της Ρουμανίας, 600.000 στη Σλοβακία, 427.000 στη Βοϊβοδίνα της Νέας Γιουγκοσλαβίας και στην Ουκρανία 170.000 περίπου.

Στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο η Ουγγαρία προσχώρησε στις δυνάμεις του Άξονα (Γερμανία-Ιταλία) και το 1944-45 καταλήφθηκε από τα σοβιετικά στρατεύματα, τα οποία στήριξαν το κομμουνιστικό κόμμα το οποίο το 1947 ανέλαβε την εξουσία και το 1949, ανακήρυξε την Ουγγαρία σε «Λαϊκή Δημοκρατία». Με την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, η Ουγγαρία πέρασε αναίμακτα στην κοινοβουλευτική δημοκρατία. Η χώρα αυτή έχει κατορθώσει τα τελευταία τρία χρόνια να δώσει την εικόνα ενός πόλου σταθερότητας σε μια περιοχή γεμάτη από προβλήματα. Σήμερα η Ουγγαρία αριθμεί επισήμως 10.500.000 κατοίκους.

Εθνολογική Σύνθεση.

Οι Ούγγροι, γνωστοί και ως Μαγυάροι, μετανάστευσαν από τις στέπες της Ανατολικής Ευρώπης και εγκαταστάθηκαν στη λεκάνη των Καρπαθίων κατά τον 9ο μ.Χ. αιώνα. Περικυκλωμένοι από ετερογενείς Σλάβους, Γερμανούς και Ρουμάνους οι Ούγγροι αποτέλεσαν αντικείμενο μιας συνεχούς ανάμιξης φυσικών τύπων και πολιτιστικών επιρροών. Δύο κύριες επιρροές

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ήταν οι Τούρκοι (16ο και 17ο αιώνα) και Αυστριακοί Αψβούργοι, οι οποίοι ακολούθησαν και άσκησαν μια αυστηρή πολιτική εκγερμανισμού. Παρ' όλα αυτά, η εθνική συνείδηση δεν έσβησε. Σήμερα είναι ένας λαός με μεγάλη ομοιογένεια και αποτελεί την συντριπτική πλειονότητα (96,6%) του πληθυσμού της χώρας.

Στην Ουγγαρία ζουν επίσης 200.000 περίπου Γερμανοί, 120.000 Σλοβάκοι και 15.000 Σέρβοι και Κροάτες. Σημαντικός είναι ο αριθμός των Τσιγγάνων που ξεπερνούν τις 200.000, ενώ οι Εβραίοι που κάποτε ευημερούσαν εκεί, έφθασαν να αριθμούν λιγότερο από 100.000 άτομα.

Κατά το παρελθόν και ιδιαίτερα μετά τα μέσα του 17ου αιώνα, οι Έλληνες της Ουγγαρίας, ήταν ένα από τα κυρίαρχα και σημαντικότερα στοιχεία της Ουγγρικής κοινωνίας. Στα τέλη του 17ου αιώνα ανεγέρθηκαν ελληνικοί ναοί σε δέκα περίπου ουγγρικές κωμοπόλεις, ενώ ιδρύθηκαν σημαντικές ελληνικές παροικίες σε αρκετές περιοχές της χώρας. Στη Βουδαπέστη το 1790 η ελληνική κοινότητα ίδρυσε τον ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, νοσοκομείο και σχολείο με αξιόλογη βιβλιοθήκη. Στα ελληνικά σχολεία δίδαξαν πάρα πολλοί γνωστοί λόγιοι, στο δε πανεπιστημιακό τυπογραφείο της Βούδας και στο τυπογραφείο ΤΖΑΤΤΝΕΖ, που αναφέρεται ως «Ελληνικόν Τυπογραφείον», τυπώθηκαν δεκάδες βιβλία στην ελληνική γλώσσα, που συνετέλεσαν στην πνευματική καλλιέργεια των Ελλήνων της κεντρικής Ευρώπης. Σήμερα στην Ουγγαρία δεν υπάρχουν παρά ελάχιστοι Έλληνες.

Γλωσσική Σύνθεση.

Επίσημη γλώσσα της χώρας είναι η Ουγγρική που είναι η μητρική γλώσσα του συνόλου σχεδόν του πληθυσμού.

Η γλώσσα αυτή ανήκει στη φιννοουγγρική ομάδα της ουραλικής γλωσσικής οικογένειας και από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές γλώσσες συγγενεύει μόνο με την Φιλανδική και την Εσθονική.

Θρησκευτική Σύνθεση.

Οι Χριστιανοί αντιπροσωπεύουν το 86,3% του πληθυσμού, από τους οποίους το 62,4% Ρωμαιοκαθολικοί, 23,4% Προτεστάντες και το 0,5% Ορθόδοξοι. Υπάρχουν ακόμη 0.8% Εβραίοι και 12,9% άθεοι και άθρησκοι.

ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ, ΔΥΣΤΥΧΩΣ, ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, ΑΠΟ ΕΚΕΙΝΗ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΟΥΝ

ΟΠΟΙΟΣ ΜΕΛΕΤΑΕΙ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΕΧΕΙ ΦΤΑΣΕΙ ΣΕ ΕΝΑ ΣΗΜΕΙΟ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΤΟΥΣ, ΤΟΤΕ, ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΕΙ ΟΤΙ, ΞΕΚΙΝΑΕΙ ΠΑΛΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ.

15. **ΕΠΙΛΟΓΟΣ**

Τα ιστορικά στοιχεία για τους Βλάχους είναι διάσπαρτα στους Βυζαντινούς χρονογράφους και η ιστορική παρουσία τους έχει πορεία περίπου δύο χιλιάδων χρόνων, με τις ρίζες στα Ρωμαϊκά χρόνια και στον εκλατινισμό των Βαλκανίων (Κ. Πορφυρογέννητος, Ι. Λυδός).

Ως πρώτη γραπτή μαρτυρία της Βλάχικης γλώσσας εκλαμβάνεται αυτή των Βυζαντινών χρονογράφων Θεοφάνη και Θεοφύλακτου (579 μ.Χ.), ενώ η λέξη Βλάχος αναφέρεται για πρώτη φορά το 976 μ.Χ. από τον Κεδρηνό, που μιλάει για "Βλάχους οδίτες" στην περιοχή Καστοριάς - Πρέσπας.

Πάντως, οι Βλάχοι έξω από ελάχιστες περιπτώσεις δεν αυτοαποκαλούνται με αυτό το όνομα, αλλά με το Arnanji, λέξη που παράγεται από το "Romanus cives" και σχετίζεται με το διάταγμα του Καρακάλα (Edictum Antoninianum), 212 μ.Χ., με το οποίο γενικεύτηκε το δικαίωμα του Ρωμαίου πολίτη σε όλους τους κατοίκους των Ρωμαϊκών επαρχιών.

Ο όρος Κουτσόβλαχος που χρησιμοποιούν οι λόγιοι από τον προηγούμενο αιώνα, και συχνά έχει μειωτικό χαρακτήρα, σχετίζεται με το "Κιουτσούκ Βλαχία", όπως ονόμαζαν οι Τούρκοι την περιοχή Αιτωλοακαρνανίας που ως τα χρόνια του Κοσμά του Αιτωλού είχε πολλούς Βλαχόφωνους (επίγραμμα Ευγένιου Αιτωλού).

Μετά την πρώτη μαρτυρία του Κεδρηνού, οι Βλάχοι αναφέρονται επανειλημμένα. Ενδεκτικά:Σιγίλια Βασιλείου Β΄, Κεκαυμένος, Αννα Κομνηνή, Χωνιάτης, Κίνναμος, Χαλκοκονδύλης, Φραντζής, Λατινικές Πηγές, αρχεία Βενετίας, Chanson de Roland, γερμανικό έπος Νιμπελούγκεν, Χρονικό του Μωρέως, Ερωτόκριτος.

Στη συνέχεια η ιστορική παρουσία των Βλάχων είναι έντονη. Δεν υπάρχει ξένος περιηγητής - στα χρόνια της Τουρκοκρατίας - που να μην τους αναφέρει. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ονόματα των Pouqueville (Voyage en Grece), Leak (Travels in Northern Greece), Heuzey (1858), Couzineri (Voyages en Macedoine), Berard - (Τουρκοκρατία και Ελληνισμός) κ.τ.λ., WACE- THOMPSON (Νομάδες των Βαλκανίων).

Το 18ο αιώνα, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες (αποσύνθεση οθωμανικής αυτοκρατορίας, αποσχιστικές τάσεις πασάδων, Ορλωφικά, εσωτερικές διαμάχες) μεγάλες βλάχικες πόλεις, όπως η Μοσχόπολη, η

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Νικολίτσα, το Λινοτόπι, η Γράμμουστα και άλλες καταστράφηκαν ολοσχερώς και οι κάτοικοι διασκορπίστηκαν σε όλες τις κατευθύνσεις:Βιέννη, Βουδαπέστη, Βελιγράδι, Βουκουρέστι, Θεσσαλονίκη, Βέροια, Νάουσα, Σέρρες, Φιλιππούπολη, Κωνσταντινούπολη κ.α. Χαρακτηριστικά ο Σέρβος Πανεπιστημιακός Dousan Popovic, στο έργο του "OCincarina" αναφέρει ότι το 18ο αιώνα οι Σερβικές αγορές κατακλύστηκαν από Βλάχους, οι οποίοι είχαν στα χέρια τους όλο το εισαγωγικό και εξαγωγικό εμπόριο του Βελιγραδίου και δημιούργησαν την αστική τάξη της Σερβίας.

Εξάλλου, η μεγάλη διασπορά των Βλάχων οφείλεται και στις επαγγελματικές τους ενασχολήσεις, καθώς ήταν κυρίως κτηνοτρόφοι, κυρατζήδες και έμποροι, ήταν διαρκώς "καθ΄ οδόν", μεταφορείς όχι μόνο προϊόντων αλλά και ιδεών, σύνδεσμος του Ελλαδικού χώρου με τον ευρύτερο Βαλκανικό και την Ευρώπη.

Η προσφορά των Βλάχων στον Ελληνισμό είναι, αποδεδειγμένα, τεράστια σε όλους τους τομείς (αρματωλισμός, επανάσταση, ευεργέτες, οικονομία, γράμματα). Ενδεικτικά αναφέρονται κάποια ονόματα:Ρήγας Βελεστινλής, Γεωργάκης Ολύμπιος, Γιάννης Φαρμάκης, Χατζηπέτρος, Βλαχαβαίοι, όλοι οι ευεργέτες (πλην Συγγρού), Ζάππας, Γ. Σταύρου, Αβέρωφ, Σίνας, Δούμπας, Τοσίτσας και Στουρνάρας, Κωλέτης, Σπυρίδων Λάμπρου, Παπάγος, Σβώλος, Κρυστάλλης και άλλοι που με το αίμα και το πνεύμα τους, το χρήμα και τις δωρεές τους, στέριωσαν οικονομικά το νεοσύστατο Ελληνικό κράτος και έβαλαν τα θεμέλιά του. Και μια διάσταση στη νεότερη Ελλάδα που δεν είναι πλατιά γνωστή:πολλοί σύγχρονοι καλλιτέχνες έχουν βλάχικη καταγωγή:Κουτσομύτης, Προκόβας, Παπατάκης, Τσιτσάνης, Βίρβος, Καλδάρας, Μητροπάνος, Σγούρος, Μουσαφίρης κ.ά.

Παρά την τεράστια διασπορά και τις αντίξοες συνθήκες και σήμερα ακόμη ζουν χιλιάδες Βλάχοι έξω από την Ελληνική Επικράτεια: Αλβανία, περιοχή Μοναστηρίου - Σκοπίων, Βουλγαρία (όσοι δεν αφομοιώθηκαν) και Ρουμανία, στην οποία κατέφυγαν κάτω από ποικίλες πολιτικές και εθνικιστικές σκοπιμότητες, τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας. Και σε αυτές τις χώρες είναι τεράστια η προσφορά τους. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ονόματα του Γιώργου Μούρνου που μετέφρασε την Ιλιάδα στη Ρουμανική γλώσσα, και του μεγαλύτερου κωμωδιογράφου της Σερβικής λογοτεχνίας, του Αλκιβιάδη Νούσια, που είναι Βλάχος από την Κλεισούρα της Μακεδονίας, και είναι γνωστός στη Σερβία με το όνομα Branislav Nushici, καθώς επίσης και των αδελφών Μανάκια, πρωτοπόρων φωτογράφων και

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

κινηματογραφιστών, από την Αβδέλα Γρεβενών, που ένα μεγάλο μέρος του έργου τους υπάρχει στο Μοναστήρι και τα Σκόπια.

Η βλάχικη γλώσσα είναι μια αυτόνομη νεολατινική γλώσσα, ήδη διαμορφωμένη τον 6ο αιώνα μ.Χ. Ως πρώτη γραπτή μαρτυρία της βλάχικης θεωρείται η φράση "τόρνα, τόρνα, φράτερ", που τη διασώζει ο βυζαντινός χρονογράφος Θεοφύλακτος Σιμοκάτης (7ος αιώνας μ.Χ.).

Για τη γένεση της Βλάχικης γλώσσας η επιστημονική έρευνα έχει δώσει σήμερα απάντηση. Επίσημη γλώσσα του ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους - Βυζάντιο ονομάστηκε αιώνες αργότερα - ως τα χρόνια του Ηράκλειου (αρχές 7ου αιώνα μ.Χ.) ήταν η Λατινική. Από τη λαϊκή λατινική της Βαλκανικής (Latinum Balcanicum) προήλθαν, μετά την "πρωτορωμανική περίοδο" που πέρασαν οι νεολατινικές γλώσσες, και για συγκεκριμένους λόγους, τέσσερις νεολατινικές γλώσσες (η Βλάχικη και η Μογλενίτικη στον άξονα της Εγνατίας, και η Ιστρορουμανική και Δακορουμανική στον άξονα του Δούναβη), όπως ακριβώς, με τον ίδιο τρόπο, από τη δυτική Λατινική προήλθαν οι σύγχρονες νεολατινικές γλώσσες (Ιταλική, Γαλλική, Ισπανική, Πορτογαλική). Έτσι εξηγούνται οι ομοιότητες της Βλάχικης γλώσσας και με αυτές τις Ευρωπαϊκές γλώσσες, όπως και με τις αντίστοιχες νεολατινικές της Βαλκανικής.

"Αν κάποιος σκύψει με σεβασμό στον πολιτισμό των Βλάχων, όπως αυτός εκφράζεται μέσα και από τη Βλάχικη γλώσσα, θα ανακαλύψει στα τραγούδια, τις παραδόσεις, τα παραμύθια, τις παροιμίες, πλούτο πρωτόγνωρο. Τα τελευταία χρόνια, με ατομική ή συλλογική πρωτοβουλία, βλέπουν το φως ανάλογες εκδόσεις που αναδεικνύουν ένα πλούσιο πρωτογενές υλικό, γλωσσικό, ιστορικό, κοινωνικό, που συνιστά μια έξοχη "προφορική λογοτεχνία".

Τα πρώτα γραπτά δείγματα της Βλάχικης γλώσσας έχουν την αφετηρία τους στα μέσα του 18ου αιώνα, και είναι κυρίως επιγραφές με ελληνικό αλφάβητο και κείμενα λογίων λεξικογράφων, με ελληνικό και λατινικό αλφάβητο.

Η πρώτη γραμματική της Βλάχικης γλώσσας, του Μ. Μπογιατζή, τυπώθηκε το 1813 στη Βιέννη. Για τον εγγραμματισμό της Βλάχικης γλώσσας προτείνει το λατινικό αλφάβητο "καθώς έκαμαν πολύ πρότερον και όλες οι θυγατέρες της Λατινικής". Στην τελευταία Βλάχικη γραμματική των Πανεπιστημιακών Ν. Κατσάνη - Κ. Ντίνα (Θεσσαλονίκη 1990), η βλάχικη

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

γλώσσα καταγράφεται με λατινικά στοιχεία, συμπληρωμένα με στοιχεία του Ελληνικού αλφάβητου.

Η επιλογή βέβαια αλφάβητου, και σήμερα δεν είναι πολύ απλή, γιατί υπάρχουν πολλές παράμετροι (ιστορικές, θρησκευτικές, πολιτιστικές, πολιτικές) που πρέπει να παρθούν υπόψη. Ηαπροκατάληπτη όμως και χωρίς σκοπιμότητες επιστήμη δεν μπορεί να αρνηθεί ότι μια νεολατινική γλώσσα, όπως η Βλάχικη, μπορεί να εγγραμματιστεί πιο αποτελεσματικά με το λατινικό αλφάβητο.

Η βλάχικη γλώσσα, που κάποτε τη μιλούσαν πλατειές μάζες στα Βαλκάνια, σήμερα - μέρα με τη μέρα - χάνεται. Η γλώσσα συρρικνώθηκε από λόγους όχι φυσικούς, αλλά ιστορικούς και κοινωνικούς. Παρόλα αυτά, η βλάχικη γλώσσα και μέσα στις αντίξοες σύγχρονες ισοπεδωτικές συνθήκες της έντονης αστικοποίησης, της διάλυσης των παλιών κλειστών κοινωνικών δομών, της επικοινωνίας, αποτελεί μια πραγματικότητα.

Το έθνος πρέπει να μάθει να θεωρεί εθνικό ό,τι είναι αληθινό, και να μην αντιμετωπίζεται η βλάχικη γλώσσα με καμιά απαξιωτική διάθεση, γιατί όπως λέει ο μεγάλος σύγχρονος διανοούμενος Noam Tsomsky δεν υπάρχουν καλές ή κακές γλώσσες, ανώτερες ή κατώτερες, αλλά υπάρχουν γλώσσες αναπτυγμένες ή λιγότερο ή καθόλου ανεπτυγμένες, με τις οποίες επικοινωνούν οι άνθρωποι.

Το βλάχικο τραγούδι, λόγω της μεγάλης διασποράς των Βλάχων - καθώς ήταν κυρίως κτηνοτρόφοι, κυρατζήδες, έμποροι - διαφοροποιήθηκε από περιοχή σε περιοχή, και υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία. Ωστόσο, κυριαρχούν δύο τύποι εκτέλεσης. Οένας, ο πιο διαδεδομένος, απαντά στους Βλάχους της Πίνδου, της Γράμμουστας, στα Μπιτόλια, στο Βέρμιο. Ο άλλος στους Αρβανιτόβλαχους, τους Φαρσιαρώτες.

Τα τραγούδια του πρώτου τύπου εκτελούνται γενικά ομοφωνικά, πιο σπάνια ετεροφωνκά ή πολυφωνικά. Η πλειοψηφία των εκτελεστών τραγουδούν τη βασική μελωδία και αυτοί που έχουν καλές φωνές μετακινούνται - πάνω κάτω - από τη βασική μελωδία. Στους Φαρσιαρώτες το πολυφωνικό τραγούδι είναι γενικευμένο, ενώ η ατομική εκτέλεση σχεδόν ανύπαρκτη. Ημελωδία του τραγουδιού διατηρείται από δύο κύριους τραγουδιστές, ενώ οι υπόλοιποι - ο χορός - απλά συνοδεύει (εε ...).

Χαρακτηριστικό των βλάχικων τραγουδιών είναι και οι αντιφωνίες, κυρίως ανδρών - γυναικών. Αυτές ίσως γεννήθηκαν από την ανάγκη να ξεκουράζονται ή να συναγωνίζονται οι δυο ομάδες αυτών που τραγουδούν.

Αν και το ομαδικό - πολυφωνικό τραγούδι στους Βλάχους είναι παραδοσιακό και περίπου γενικευμένο, υπάρχουν όμως περιπτώσεις, κυρίως στα τραγούδια του πρώτου τύπου, που πολλά τραγούδια είναι τραγουδισμένα προσωπικά. Σε αυτή την κατηγορία υπάγονται ειδκά τα κυρατζίδικα τραγούδια, τα κτηνοτροφικά (picuraresku canticu), και πολλά ερωτικά (di vreare), στα οποία αντανακλάται η μοναχική ζωή των κυρατζήδων και των κτηνοτρόφων.

Η οργανική μουσική επένδυση στα βλάχικα τραγούδια είναι μεταγενέστερη και ακολούθησε τις μελωδίες των τραγουδιών που ήδη υπήρχαν. Η αυτοσχέδια φλογέρα συνόδευε τους κτηνοτροφικούς σκοπούς, ενώ από τα όργανα της σημερινής κομπανίας, πρώτο το βιολί - σύμφωνα με προφορικές παραδόσεις - συνόδευε τα βλάχικα τραγούδια, γιατί μπορούσε να ακολουθήσει τις διακυμάνσεις στις βλάχικες μελωδίες. Αργότερα μπήκε το κλαρίνο και έγινε το κύριο όργανο της κομπανίας που συμπληρώθηκε με λαούτο και ντέφι. Τα χάλκινα όργανα μπήκαν αργότερα, είναι δυτική επίδραση και σχετίζονται με τις στρατιωτικές μπάντες, και απαντούν κυρίως, σε αστικοβιοτεχνικά κέντρα των Βλάχων (Νέβεσκα, Κλεισούρα, Μοναστήρι κ.ά.).

Ο καθηγητής στην έδρα της γλωσσολογίας στο Α.Π.Θ., Ν. Κατσάνης, σημειώνει ότι τα βλάχικα τραγούδια ελάχιστα μέχρι τις μέρες μας έγιναν αντικείμενο από την φιλολογική επιστήμη στη χώρα μας, όπως δε μελετήθηκε και η σχέση με τα Ελληνόφωνα τραγούδια που επίσης τραγουδούν οι Βλάχοι. Πολλά τραγούδια της Βλάχικης τραγουδιόνταν και στα Ελληνικά, και φυσικό είναι να μην επέζησε η αρχική τους μορφή. Η ρητή μαρτυρία του Κ. Κρυστάλλη ότι μετέφρασε πολλά βλάχικα τραγούδια στην Ελληνική γλώσσα, καθώς και ότι σε πολλά Ελληνόφωνα τραγούδια εξυμνούν τη "Βλάχα την έμορφη ...", οδηγούν σ΄ αυτήν τη σκέψη.

Η μελέτη των βλάχικων τραγουδιών από τον αξέχαστο Sam. Baud - Bovy δεν ολοκληρώθηκε λόγω του θανάτου του, και τα τελευταία χρόνια, οι Σύλλογοι Βλάχων έχουν στα αρχεία τους πολύ πλούσιες συλλογές βλάχικων τραγουδιών, που περιμένουν τους λαογράφους, εθνολόγους και μουσικολόγους για την επιστημονική τους προσέγγιση.

Τέλος, όσο για τη διεθνή κοινότητα οι <u>**αλυτρωτικοί κύκλοι του εξωτερικού**</u> θα παρουσιάζονται <u>**ως οι μόνες πηγές πληροφόρησης**</u> για θέματα σχετικά με τους Βλάχους, και άλλων «μειονότητων» και όχι μόνον, τόσο θα διαιωνίζονται τα όποια προβλήματα. Η πολιτεία δεν είναι λιγότερο υπεύθυνη για το σημερινό ρόλο αυτών των "αλυτρωτικών κύκλων" και η άγνοια δε δικαιολογεί τη στάση της και ιδιαίτερα στα μάτια των απλών Βλάχων. Για τους απλούς ανθρώπους ίσως θα αρκούσαν απλά πράγματα.

16. Χάρτες

Οι Βλάχικες Μητροπολιτικές Ομάδες

Η διασπορά των Μοσχοπολιανών Βλάχων

Οι Βλάχοι περιοχής Μοσχόπολης-Γράμμου-ΒΔ Μακεδονίας

Βλάχικοι Οικισμοί στην Δ. Ελλάδα

Βλάχικοι Οικισμοί στην Κ. και Ν. Αλβανία

Οι Γραμμουστιάνοι Βλάχοι

Θεματικός Χάρτης Ελληνισμού περιοχής Β. Ηπείρου, έκδοση 1999, Κύργος Νικόλαος και Νάστος Γεώργιος με Παράρτημα Ελληνικής Κοινότητας στην Β. Ήπειρο.

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών Ελλάδας

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών Δ. Μακεδονίας

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών Ηπείρου

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών Θεσσαλίας

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών Αλβανίας

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών ΠΓΔΜ

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών Βουλγαρίας

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών Ρουμανίας

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών Ουγγαρίας

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών Ουκρανίας

Χάρτης Βλαχοφώνων Περιοχών Σερβίας και Μαυροβουνίου

Χάρτης Ρουμανοφώνων

17. Βιβλιογραφία

Μελέτες για τους Βλάχους-2, Αστέριος Κουκουδής

Αρωμούνοι, Κων/νος Χρήστου

Ιστορία των Βλάχων, Γιάννης Παπαθανασίου

Έντυπος και Ηλεκτρονικός Τύπος

Οι Λαοί των Βαλκανίων, Βασίλης Ραφαηλίδης

Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος, Larousse, Britannica

Προσωπικές Συνεντεύξεις σε περιοχές των Βλαχοφώνων της Βαλκανικής

Ζητήματα μειονοτήτων στην Ευρώπη, ΕΚΕΜ 1992

Έθνη και Εθνικισμός, ERNEST GELNER

Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα, E.J. Hobsrown

Η κοινωνία της εποχής μας, Π. Κανελλόπουλου

Οι μεταβολές του εθνικισμού και το ιδεολόγημα της ελληνικότητας στο μεσοπόλεμο, Δ. ΤΖΙΑΒΑ

Μειονότητες και Αλυτρωτισμός, Στέφανο Ν. Σωτηρίου

Το κοινωνικοπολιτικό σύστημα της Γιουγκοσλαβίας, Π. Καλογεράτου

Εθνικισμός στον Ευρωπαϊκό χώρο, Stuart Woolf

Εθνικιστικά φαινόμενα και χωριστικές τάσεις στα Βαλκάνια, Μ. Νυσταζοπούλου-Πελευκίδου

Σύγχρονα Βαλκανικά Εθνολογικά προβλήματα-Μειονότητες της Βαλκανικής χερσονήσου, ΕΠΓΟΣ (ΕΑ) ΣΑΓΑΝΑΣ, ΣΠΑ

Υφήλιος. Πανόραμα των κρατών της Γης (Γεωγραφία-Ιστορία-Πολιτισμοί, Χρήστος Γιοβάνης

Heraclides, Alexiw, The Self de termination of minorities in international politks (1991)

Horowitz, Daniel L. Ethnic Groups in conflict (1985)

Banton, Michael Racial and ethnic Competition (1983)

Smith, A.D. The Ethnic Revival (1981)

Ta Fel, Henri, The Social Psychology of minorities Minority Rights Group. 1978

Δημοσιεύσεις

Συμφωνία για το νότιο Τυρόλο Ελευθεροτυπία 12-6-1992

Προστασία μειονοτήτων και όρια του δικαιώματος στη διαφορά Το Βήμα 2-6-1985

Αγώνα για επιβίωση δίνουν οι μειονότητες στην Ευρώπη Η Καθημερινή 1-9-1978

Ο αιώνας των μειονοτήτων Το Βήμα 16-12-1990

Η δικτατορία των μειονοτήτων Το Βήμα 24-11-1991

Το θέμα των μειονοτήτων και ο Εθνικιστικός Λαϊκισμός Η Καθημερινή 8-7-1990

Περίεργο γραφείο Ελευθεροτυπία 29-4-87

Μειονότητες στην Ανατολική Ευρώπη-Εμπόδια σε μια αξιόπιστη καταμέτρηση ANDRE LIEBICH περιοδικό Reseach Report 15-5-92

Για το ποσοστό των Πολωνών Protection des minorities, New York 1967

Nationalism and Social history, ELEYG (1981) Social history

National states and national minorities, Macartney C.A. (1934) Νεότερη Έκδοση (1978)

ΧΑΡΤΗΣ ΒΛΑΧΟΦΩΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ

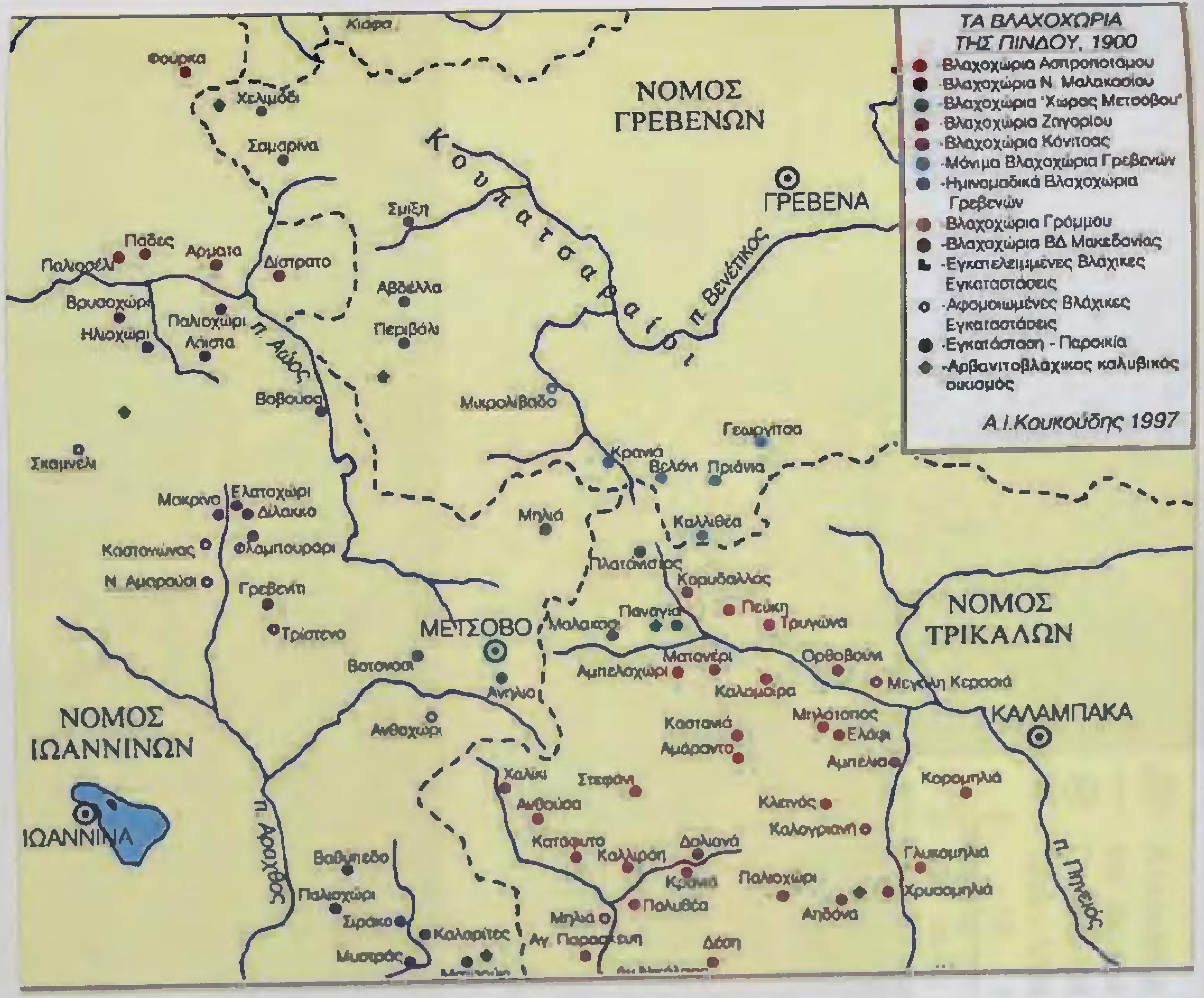
ΤΑ ΒΛΑΧΟΧΩΡΙΑ
ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ, 1900
-Βλαχοχώρια Ασπροποτάμου
-Βλαχοχώρια Ν. Μαλακασίου
-Βλαχοχώρια 'Χώρας Μετσόβου'
-Βλαχοχώρια Ζαγορίου
-Βλαχοχώρια Κόνιτσας
-Μόνιμα Βλαχοχώρια Γρεβενών
-Ημινομαδικά Βλαχοχώρια Γρεβενών
-Βλαχοχώρια Γράμμου
-Βλαχοχώρια ΒΔ Μακεδονίας
-Εγκαταλειμμένες Βλάχικες Εγκαταστάσεις
-Αφομοιωμένες Βλάχικες Εγκαταστάσεις
-Εγκατάσταση - Παροικία
-Αρβανιτοβλάχικος καλυβικός οικισμός
Α.Ι.Κουκούδης 1997
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ
ΓΡΕΒΕΝΑ
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ
ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΜΕΤΣΟΒΟ
Κουτσαραίοι
π. Βενέτικος
π. Αώος
π. Άραχθος
π. Πηνειός
Κιάφα
Φούρκα
Χελιμόδι
Σαμαρίνα
Σμίξη
Παλιοσέλι
Πάδες
Αρματα
Δίστρατο
Αβδέλλα
Βρυσοχώρι
Παλιοχώρι
Ηλιοχώρι
Λάιστα
Περιβόλι
Βοβούσα
Μικρολίβαδο
Σκαμνέλι
Γεωργίτσα
Κρανιά
Βελόνι
Πριάνια
Μακρινο
Ελατοχώρι
Δίλακκο
Μηλιά
Καλλιθέα
Καστανώνας
Φλαμπουραρι
Πλατάνιστος
Κορυδαλλός
Ν. Αμαρούσι
Γρεβενίτι
Πεύκη
Τρυγώνα
Παναγιά
Μαλακάσι
Τρίστενο
Βοτονοσι
Ματονέρι
Αμπελοχώρι
Ορθοβούνι
Μεγάλη Κερασιά
Καλομοίρα
Ανήλιο
Ανθοχώρι
Μηλότοπος
Ελάφι
Καστανιά
Αμάραντο
Αμπελιά
Χαλίκι
Στεφάνι
Κορομηλιά
Ανθούσα
Κλεινός
Καλογριανή
Κατάφυτο
Καλλιρρόη
Δολιανά
Βαθύπεδο
Κρανιά
Παλιοχώρι
Γλυκομηλιά
Χρυσομηλιά
Παλιοχώρι
Πολυθέα
Αηδόνα
Μηλιά
Σιράκο
Καλαρίτες
Αγ. Παρασκευή
Δόση
Μυστράς

ΧΑΡΤΗΣ ΒΛΑΧΟΦΩΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

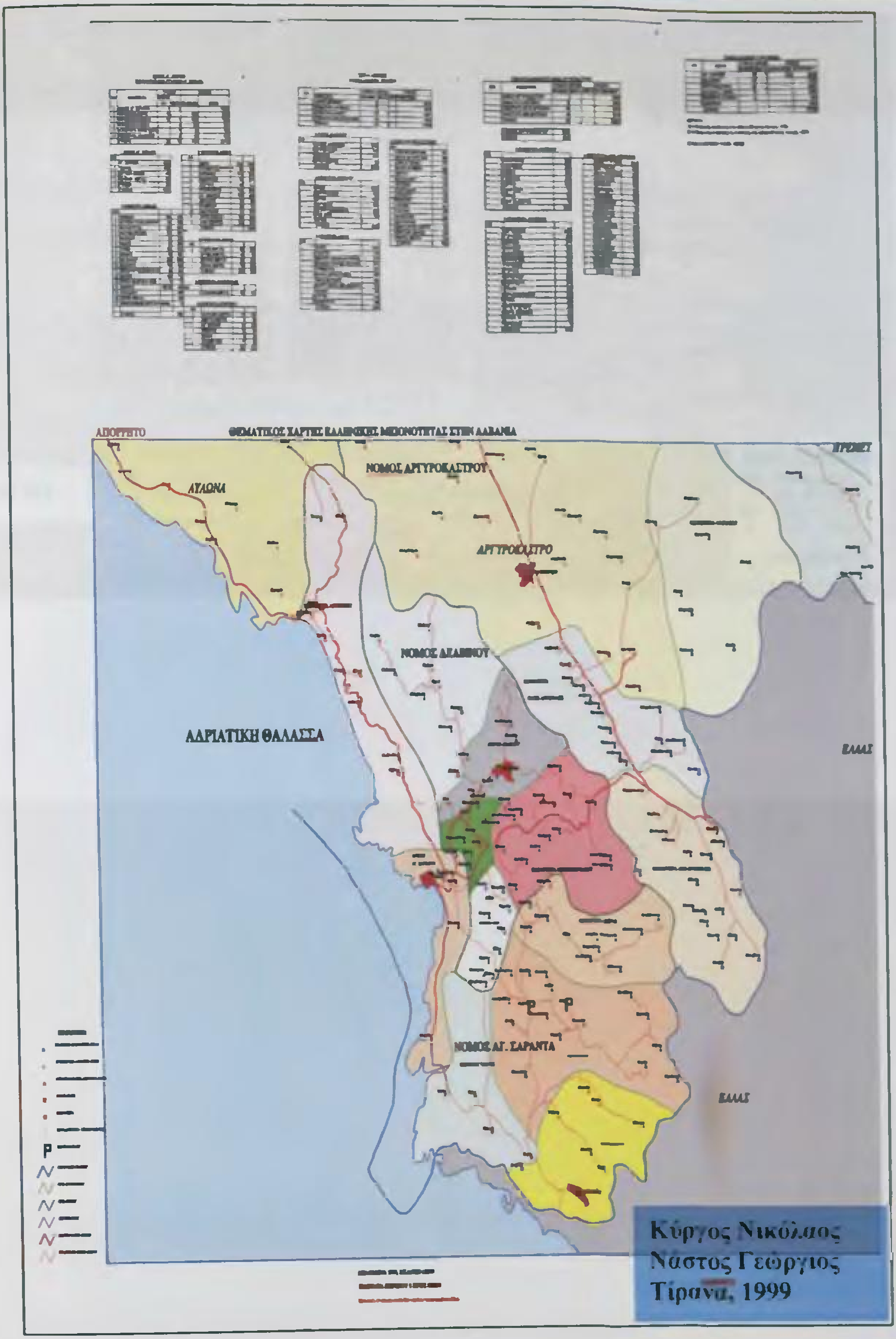

ΧΑΡΤΗΣ ΒΛΑΧΟΦΩΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

ΧΑΡΤΗΣ ΒΛΑΧΟΦΩΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΠΓΔΜ

ΧΑΡΤΗΣ ΒΛΑΧΟΦΩΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ
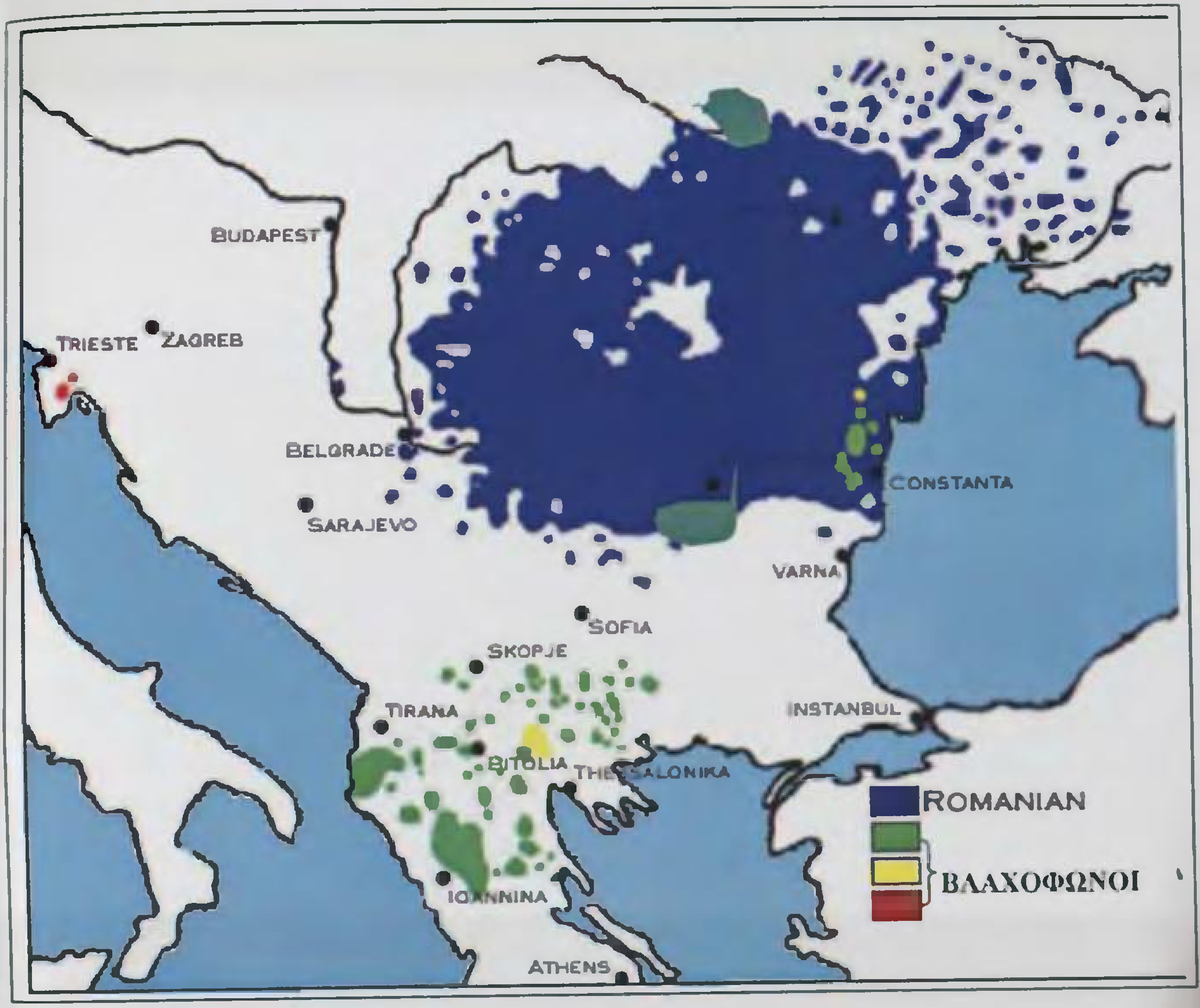
ΧΑΡΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΟΦΩΝΩΝ